

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1903

UTGIFVEN

AF

SVENSKA AUTOGRAF SÄLLSKAPET

GENOM

F. U. WRANGEL

SÄLLSKAPETS SEKRETERÄRE

ÅRG. V

HÄFT. 2

INNEHÅLL.

Minnen af Gustaf IV Adolf. (Med 2 bilder och facsimile)	sid. 65.
Några svenska »talande vapen» på 1200- och 1300-talen. (Med 2 bilder.) Af L. FR. LÄFFLER	» 72.
Stockholms öfverståthållare (forts.). Af N. v. D. (Med två porträtt)	» 87.
Nils Ericson och Otto Modig. (Med 2 bilder.) Af GU- STAF NERMAN	» 105.
Olof och Nils Planting-Looberg. (Med ill.) Af W. P.-G.	» 114.
Elias Salomons biografiska anteckningar. Af A. W. L.	» 121.
Adliga ätten Wallensteen nr 1305. Af J. A. W.	» 126.
Ätten von Wetterstrand i Estland. Af MAGNUS STACKEL- BERG	» 135.
Adliga ätten Storm nr 824. Af KARL K:SON LEIJON- HUFVUD	» 141.
Tvenne anträd. (Med 2 bilder.) Af ADOLF FOCK	» 145.
Sparreska porträtt i C. G. Tessins samling. Af —L	» 148.
Biografiska data rörande Vasahuset. Af KARL K:SON LEIJONHUFVUD	» 149.
Anteckningar rörande släkten Weise. Af O. C—G	» 150.
Frågor och svar. Af K. H. K.	» 153.
Personhistorisk litteratur	» 155.
Smärre personhistoriska meddelanden. (Med 2 bilder).	» 158.
Genmäle till Herr K. F. W—r. Af JOSEF HELANDER	» 160.
Förklaring. Af K. F. W—R	» 161.
Rättelse till Personhistorisk Tidskrift 1903	» 162.

PORTRÄTT.

KRISTOFFER GYLLENSTIERNA, MIKAEL TÖRNFLYCHT.

Minnen af Gustaf IV Adolf.

Af konung Gustaf IV Adolf finnas ännu minnen bevarade å några af de orter, där han såsom landsflyktig vistades.

I blomsterstaden Haarlem bodde han en tid i hotell »De gouden leeuw», beläget vid Zijlstraat nära stora torget, än i dag lätt att igenkänna på det förgyllda lejon, som står öfver husets port — icke att förväxla med det moderna hotell med samma namn, som ligger vid en annan gata. Han umgicks där med några af det dåtida Hollands mera framstående män, såsom skalden Bilderdijk och H. Gerlings, hvilken sistnämnde i sina anteckningar nedskrifvit ett och annat om konungen. Såsom något märkligt antecknar han, att »öfverste Gustafsson», tvärtemot hvad man kunnat vänta, icke sökte dölja sin forna värdighet, utan ofta och gärna talade om »när jag ännu var kung». I sin dräkt och i sitt

uppträdande lade han också an på en originalitet, som gjorde honom känd i staden. Han klädde sig i strid med modet, poserade i en lång rock, i hög hatt och hög krage med urmodig halsduk, »så att han alltid tittade upp i himlen som vid en gammaldags paradmarsch». Följden blef också, att han samlade kring sig all stadens växande ungdom, öfver hvars närgångenhet han retades i så hög grad, att han begärde holländska regeringens ingripande mot Haarlems okynniga pojkar.

Hans vistande i S:t Gallen är hos oss litet mera känt, då det var där konungen slutade sina dagar. År 1822 kom han första gången dit, men reste åter och blef bofast i S:t Gallen först år 1834. Han hyrde ett enkelt rum i »Gasthof zum weissen Rössli», lefde i tillbakadragenhet sysselsatt med sina memoarer, och umgicks egentligen endast med värdshusvärdens familj och en gammal privatlärare, hvilken tjänstgjorde såsom hans föreläsare och sekreterare.

I S:t Gallen lefver ännu en person, som erinrar sig öfverste Gustafsson. Det är en madame A. Bott, född Naef, dotter¹ till ägaren af det värdshus, där konungen vistades de sista åren af sin lefnad. Genom envoyén friherre Joakim Beck-Friis och andre sekreteraren Harold Bildt har Personhistorisk tidskrifts redaktion blifvit satt i tillfälle att offentliggöra några bref från denna fru Bott, innehållande skildringar af konungens lif i S:t Gallen och tillika två bref från konungen, ställda till dåvarande demoiselle Naef. I samma persons ägo finnes äfven ett porträtt från konungens sista år, hvilket jämte ägarinnans porträtt här reproduceras. Af madame Botts bref är det ena ställt till friherre Beck-Friis, de två senare skildringarna inflyta i bref till schweiziske attachén, doktor Hans

¹ Med anledning af ofvanstående meddelande kan erinras därom, att den bekanta skriftställaren Nils Arfwidsson i sin reseskildring »Nord och Söder», senare delen, Stockh. 1843. s. 105—121, har egnat ett kapitel med öfverskrift »En bekantskap i S:t Gallen» åt skildringen af sitt sammanträffande år 1836 med f. d. konung Gustaf Adolf i värdshuset »Weisse Rössli» i S:t Gallen. Där omtalas bl. a. »värdens båda döttrar, ett par temligen hyggliga flickor» såsom skämtsamt och ogeneradt sällskapade med den gamle »öfversten», som t. o. m. en afton narrades att valsa med den ena af flickorna, medan den andra systemt spelade. Arfwidsson lyckades blifva rätt bekant med f. d. konungen, som icke röjde sin anonymitet.

Fehr, hvilken bemedlat de upplysningar, som herrar Beck-Friis och Bildt inhämtat.

Brefven återgifvas på originalspråken.

1. *Madame Bott-Naef till M. Hans Fehr, år 1900.*

Im Jahre 1822, im Monat Februar, kam der unglückliche König von Schweden nach St Gallen und hielt sich in meinem väterlichen Hause, bei Herrn Naef (zum weissen Rössli, wo jetzt die Börse steht) unter dem selbstgewählten Namen Oberst Gustavsohn, nebst Bedienung 6 Wochen auf.

Damals war der hohe Herr noch umgangsbedürftig und mittheilsam; bei der Abreise bemerkte er noch, es habe ihm hier sehr gut gefallen und so werde er wohl wieder kommen. 1834 kehrte Herr Oberst dann auch wieder, aber ganz allein, ohne alle Bedienung und verblieb bei uns bis zu seinem Tode, der im Jahre 1837 erfolgte; der arme, unglückliche Mann, der sich von seiner Gemahlin, die er sehr geliebt, auf ihr Verlangen trennte, wollte denn auch von seinen Kindern nichts mehr wissen. Er fühlte sich sehr unglücklich, klagte aber nie. Wenn der Schmerz über sein unglückliches Loos ihn übermannte und er demselben irgendwie Erleichterung zu verschaffen vermeinte, trat er in sternenhellen Nächten auf eine kleine Holzgalerie vor seinem Zimmer und stiess jammervolle Töne in schwedischer Sprache gegen den Himmel aus; für Uneingeweihte erschreckend. Er erklärte sich jedoch stets darüber und dann war Jedermann vom tiefsten Mitleid ergriffen.

Herr Oberst beschäftigte sich stets fort mit Lektüre, schrieb auch wohl selbst (jedoch ziemlich confuse Dinge), brach jedoch allen und jeden Umgang ab. Nur ein Lehrer, ein Herr Bexel(?), der mir im Hause französischen Unterricht gab, durfte hie und da auf sein Verlangen bei ihm vorsprechen, und seine geistigen Arbeiten corrigiren, übersetzen und dem Druck übergeben. Wenn Sie es wünschen, geehrter Herr, kann ich Ihnen gelegentlich so ein kleines Heftchen überschicken, wenn es Sie interessiren sollte.

Seine Kinder, die Grossherzogin von Baden, die Grossherzogin von Oldenburg und noch eine andere, stets kranke Tochter, sowie der Prinz Wasa in Wien unterliessen nie, von Zeit zu Zeit Nachfrage über das Leben und Ergehen des Vaters durch Herrn Banquier von Scherrer zu verlangen, welch' letzterer auch stets versuchte bei Herrn Oberst vorgelassen zu werden, aber vergebens. Ja, es wurden nicht einmal mehr Briefe von seinen Kindern angenommen. Er hatte mit allem abgeschlossen! Still und einsam ging der arme Mann seinen Weg, der beim Eintritt ins Leben in goldener Wiege lag und auf dem Totenbett so einsam und verlassen. Das sind Contraste!

Herr Oberst lebte noch $3\frac{3}{4}$ Jahre zufrieden in seiner Ruhe bei uns. Bei Tage ging er nie aus. Er war eine auffallende Erscheinung und liebte nicht beobachtet und angestaunt zu werden. Nur hie und da bei Nacht wagte er noch einen kleinen Spaziergang; meine Eltern sorgten dafür, dass er durch nichts belästigt und beunruhigt wurde,

und wussten ihn vortrefflich zu leiten. Dies war keine kleine Aufgabe. Aber es wurde von Herrn Oberst selbst dankbar anerkannt, was er mir auch, als ich in Pension in der französischen Schweiz war, dahin schrieb. Diese Briefe stehen, wenn Sie wieder einmal nach St: Gallen kommen, zu Ihrer Einsicht gerne bereit.

Herr Oberst war bei uns nie krank. Ein Herzschlag hat seinem Leben ein rasches, schmerzloses Ende bereitet; er wurde in unserm Hause einbalsamirt. Die bevollmächtigten der Höfe kamen zur Stelle und Prinz Wasa schickte einen Leichenwagen von Wien, um den Vater in die Familiengruft nach dorten überzuführen.

Ich hatte in jener Zeit nicht den vollen Begriff von all diesen Vorgängen; aber später musste ich mir sagen, das war doch höchst interessant! Sein Bildnis, das er noch bei Lebzeiten zum Andenken für meine Eltern malen liess, ist in meinen Besitz übergegangen, und ich halte dasselbe hoch.

Es tut mir leid, dass ich Ihrem Wunsche nach irgend welchen Aufzeichnungen von H. Oberst sel. nicht besser nachkommen kann. Es existirt hier absolut nichts mehr davon, da die Bevollmächtigten der Höfe alles, was noch vom Verstorbenen vorhanden war, mitnahmen.

2. *Madame Bott-Naef till M. Hans Fehr d. 28 april 1901.*

Nach dem Tode des Monarchen wurde derselbe noch in unserm Hause einbalsamirt, was volle 3 Wochen in Anspruch nahm. Nach Beendigung wurde die Leiche, weil der Wagen zur Überführung nach Wien noch immer nicht angelangt war, in die Sakristei von St: Mangen Kirche in St: Gallen gebracht. Es wurde kund gegeben, dass die Überführung im Laufe des Nachmittages stattfinden werde, was sich dann sehr verzögerte, denn es war unerhört was den ganzen Tag, bis tief in die Nacht, Scharen von Neugierigen nicht nur aus der Stadt, sondern aus dem ganzen Kanton herbeiströmten, um den König noch zu sehen. Morgens 2 Uhr musste denn doch Schluss gemacht werden. Die hohe Regierung, Behörden und eine nicht enden wollende Menschenmenge gab der Leiche das Geleite. Aber was unvergesslich schön und grossartig war: als die Leiche das Haus verliess strahlte ein wunderbar schön leuchtender Meteor in eigendster Pracht am Himmel, und es war dies ein ergreifender, wunderbar schöner Anblick. Wie war das ein erhebendes Geleite! —

— — — — —
 Von meinen Eltern aufgefordert H. Oberst auf Neujahr eine Gratulation zum neuen Jahre zu überschicken tat ich dies sofort, be-
 geging aber dabei den grossen Fehler, keine Adresse auf den Brief zu
 setzen; ich schickte denselben meinen Eltern mit dem sorglosen Gedanken
 sie werden das Fehlende noch selbst besorgen. Das ist dann nicht
 geschehen, was H. Oberst, wie Sie dies aus seiner Antwort an mich
 ersehen, sehr kränkte und er die Antwort darauf mit »L'Anonyme»
 unterzeichnete; schliesslich aber wurde mein kindliches Versehen wieder
 gut gemacht und Herr Oberst war wieder zufrieden.

3. »Öfverste Gustafsson» till d. v. Mlle Naef, januari 1836.

A la Demoiselle R. A. Naef
à Grandson chez Mille Cornu.

Mademoiselle,

Le premier de ce mois, jour de l'an, Vos chers parents m'ont remis une lettre signée par Vous, mais sans adresse, laquelle je devais cependant considerer comme m'étant due par rapport à l'intérêt que je suis sensé de Vous inspirer et dans laquelle Vous voulez bien m'exprimer les vœux que Vous m'adressez au renouvellement de l'année. J'avous qu'il m'eut été flateur de recevoir cette lettre à mon adresse c'eut été une veritable marque de Votre souvenir auquel j'attacherais toujours du prix. Vous dites que le séjour de Grandson Vous plait beaucoup parce que Vous y jouez la comédie; sous ce rapport il ne me plairait pas, surtout d'y voir représenter la Reine de Suède, ne sachant pas encore laquelle et de Vous savoir travestie en Prince pourquoi pas en Princesse? Si comme Vous me le dite Vous croyez que je prends beaucoup d'interet à Vous, sachez que cet interet se fonde sur celui que m'inspire Vos chers parents par leur conduite envers moi, dont les soins obligeants et hospitaliers ont tant contribués à adoucir l'amertume des persécutions auxquelles je suis en but. Connaissant Votre attachement filiale et étant persuadé de Votre sincerité a remplir les devoirs que Vous devez aux auteurs de Vos jours, je prendrai toujours une part sincère à tout ce qui pourra contribuer à Votre bonheur.

Agréez, Mademoiselle, l'expression des vœux de mon cœur et de mon dévouement.

L'Anonyme.

S:t Gall.

Janvier 1836.

4. Öfverste Gustafsson till demoiselle Naef den 21 mars 1836.

Mademoiselle

Il me tarda à Vous exprimer ma reconnaissance pour la lettre aimable que Vous venez de m'adresser derechêf, et sous mon adresse, datée du 21 Février. Cela me persuade que Vous Vous rappelez de moi aprésent, sans aucun scrupule. Vous croyez avoir manquée aux convenances en omettant de m'adresser Votre première lettre, et Vous me priez de Vous le pardonner à l'égard de votre âge; mais ce n'est pas à Vous Madem^{lle} que j'en attribue la fantaisie, ce n'est qu'à Votre Gouvernante, qui à son âge Vous a fait jouer cette petite comédie avec moi Je regrète que Vous ne daigniez me donner quelques

Mademoiselle

Il me tarda à Vous exprimer ma reconnaissance pour la lettre aimable, que Vous venez de m'adresser de réchof, et sous mon adresse, datée du 21. Février. Cela me persuade que Vous Vous rapelles de moi après tout, sans aucun scrupule. Vous croyez avoir manqué aux convenances en omettant d'en adresser votre première lettre, et Vous me priez de Vous le pardonner à l'égard de votre âge; mais ce n'est pas à Vous Mademoiselle que j'en attribue la fantaisie, c'est à votre Gouvernante, qui à son âge, vous a fait jouer cette petite Comédie avec moi.... Je regrette que Vous ne daigniez me donner quelques détails sur la pièce intitulée la Reine de Suède, ou Vous représentez le Prince Charles; je voudrais savoir ce qui en est le sujet pour pouvoir en apprécier l'innocence.

Fascimile af

détails sur la pièce intitulée la Reine de Suède, ou Vous représentée le Prince Charles; je voudrais savoir ce qui en est le sujet, pour pouvoir en apprécier l'innocence. On dit que l'art est difficile, mais que la critique est aisée; excusez donc si je critique l'adresse de Votre dernière lettre. Vous y joignez le Cheval blanc à mon nom, comme s'il était mon cheval de bataille; toute comparaison à part, j'ose Vous rappeler que ma première lettre d'ici, je Vous l'adressais à Grandson chez Mamselle Cornu; cela signifie que Vous séjournez à Grandson chez la ditte

On dit que l'art est difficile, mais que la critique est aisée; excusez donc si je critique l'adresse de votre dernière lettre. Vous y joignez le Cheval-blanc à mon nom, comme s'il était mon cheval de bataille; toute comparaison à part, j'ose vous rappeler que ma première lettre d'ici, je vous l'adressais à Grandson chez Mlle Corru; cela signifie que vous séjournez à Grandson chez la dite personne, comme moi je séjourne à St-Gall au Cheval-blanc chez vos chers parents. Pardonnez à la franchise avec la quelle je m'explique, veuillez ne l'attribuer qu'à ce que me dicte la reconnaissance que je vous dois pour l'intérêt que vous voulez bien me témoigner

G. A. Gustafsson

St-Gall

le 21. Mars 1836.

bref n. r 4.

personne, comme moi je séjourne à St-Gall au Cheval-blanc chez vos chers parents. Pardonnez à la franchise avec la quelle je m'explique, veuillez ne l'attribuer qu'à ce que me dicte la reconnaissance que je vous dois pour l'intérêt que vous voulez bien me témoigner.

G. A. Gustafsson.

St-Gall.

le 21. Mars 1836.

Några svenska »talande vapen» på 1200- och 1300-talen.

Af L. Fr. Löffler.

Med »armes parlantes» eller »redende Wappen», på svenska »talande vapen» menas inom heraldiken sådana vapen, hvilkas vapenbild motsvarar familjenamnet, hvarvid emellertid meningarna bland heraldiker äro delade om därtill endast skola räknas sådana fall, då vapnet är bildadt efter namnet, eller äfven sådana fall, då namnet är bildadt efter vapenbilden. På sistnämnda sätt uppfattas termen »talande vapen» i Svensk Heraldik af B. Schlegel och C. A. Klingspor, Upsala 1874, s. 4, där det heter: »andra vapen hafva sitt innehåll efter namnet eller tvärtom . . . sådana vapen kallas *talande* . . .». I denna senare dubbla bemärkelse uppfattas uttrycket i efterföljande uppsats.

Här må dock nämnas, att den franske heraldikern markis de Magny i sitt stora, ståtliga arbete »Nouveau traité historique et archéologique de la vraie et parfaite Science des Armoiries», Paris 1856, uppfattar uttrycket endast i den första af de båda här anförda meningarna samt polemiserar mot den åsikt, som uttalats »du savant M. Eusèbe Salverte, qui pense que les noms sont plutôt nés des armoiries que celles-ci des noms» (i arbetet *Essais sur les noms d'hommes, de peuples et de lieux*, tome 1, p. 240), med anförande af det argumentet, att namnen äro äldre än sköldmärkena (a. a. s. 166). Detta argument lär dock ej, hvad familjenamnen beträffar, vara bindande för våra förhållanden, då hos oss dessa namn i regeln äro jämförelsevis sena.

I Sverige har, som känt är, ett stort antal nu lefvande adliga ätter af inhemskt ursprung talande vapen och motsvarande familjenamn. Af sådana ätter, hvilka härstamma från medeltiden, hafva de ojämförligt flesta fått sina familjenamn först på 1500- och 1600-talen. Dylika äro *Banér*,¹ *Bielke*, *Giös*, *Horn till Åminne*, *Leijonhufvud*, *Lillie*, *Lilliehöök*, *Oxenstierna*, *Rosenstråle*, *Rålamb*, *Silfversparre*,

¹ Att Banérska vapenbilden, en »spets», bör uppfattas som ett tresidigt banér har H. Hildebrand påpekat i Sveriges Medeltid II: 568.

Sparre,¹ *Ste[e]nbock*, *Stålhandske*, *Svinhufvud*, *Uggla*, *Ulf sax* (eller *Ullsax*). — En mängd under nyare tiden adlade ätter hafva äfven dylika namn, ett förhållande så välbekant, att exempel därpå ej behöfva anföras.

Emellertid kunna äfven ett antal fall af »armes parlantes» med motsvarande tillnamn redan på 1200- och 1300-talen uppvisas i Sverige, ett förhållande som hittills torde vara mindre uppmärksamadt, ehuru väl enstaka fall här och där finnas påpekade. Jag har i ett föredrag med titeln »Den gottländska Taxteinarsägnen (En svensk mytbildning i nyare tid)», hvilket f. n. är under tryckning i »De Svenska Landsmälen», haft anledning att påpeka ett antal dylika fall. Dessa äro följande: *And*, *Mus*, *Ängel*, *Läma*, *Baat*, [*Blapanna?*] *Gädda*, *Duwa*, *Siik*, *Simpa*, *Strale*, *Stut*, *Trolle* samt *Oxe*, hvilka nu till allra största delen äro utdöda.

Då det med hänsyn till nämnda tidskrifts läsekrets föreföll mindre lämpligt att ingå i detaljer rörande detta ämne och att taga för mycket utrymme i anspråk därför, önskade jag få för Personhistorisk Tidskrifts läsare, för hvilka ämnet ej torde sakna intresse, närmare belysa de anförda fallen, i förhoppning att en på detta fält mera förfaren man än jag måtte af detta försök för-anledas att återupptaga undersökningen, som säkerligen kan göras vida mer omfattande. Må alltså den benägne läsaren erinra sig, att det är en filolog, ej en historiker eller heraldiker eller genealog ex professo, som i det följande har ordet, och på den grund öfver-se med framställningens brister.

Rörande de anförda fallen synes följande förtjäna påpekas. Jag förutskickar den anmärkningen, att jag i denna undersökning äfven medtager några, mest andliga sigill, däri ingen sköld finnes och rörande hvilka sålunda ordet »vapen», »vapenbild» äro mindre egentliga.

And . . . [AND] REE AN[D] läses på herr *Israel Andersson And*s sigill till pärmebref af 1285 (Sv. Dipl. I: s. 672) med tre gående änder på en snedbjälke som vapenbild (se B. E. Hildebrand,

¹ *Sparre* förekommer visserligen såsom tillnamn redan på 1300-talet, men efter all sannolikhet har innehafvaren däraf, en *Johan (Jon, Fouan) Sparre* i Östergötland (Bankekinds härad), som nämnes som fastevittne i tre pärmebref af 1361, 1378, 1385 (K. Svenska Riks-Archivets Pergamentsbref I: 159, 585; II: 84), ingenting att göra med den Sparre-ätt, som veterligen tog sitt tillnamn först på 1500-talet. Hans tillnamn är väl att jämföra med sådana, troligen mera tillfälliga »öknamn» som *Balker*, *Stok(ke)*, *Stolpe* o. d., som förekomma i pärmebref från samma tid; i de tre anförda breven förekomma andra tillnamn som *Rüdhe*, *Biake* (skriffel för *Bialke* eller *Biakre?*), *Grytafot*, *Skytta*, *Karre* (väl att jämföra med å ena sidan *Kärre*, m., kärra, hvarom se Söderwalls ordbok, å andra sidan med det tyska tillnamnet *Charra* i en medeltids gottländsk inskrift, hvarom se G. Lindström, Anteckningar om Gotlands Medeltid, II: 155).

Sv. Sig. 3: n. 54); i brefvet kallas han endast »Dominus Israel». — S. ANDREE FIL. ANDREE DCI (= DICTI) AND på domproststen *Andreas Andreasson Ands* andliga sigill utan släktvapen till pärmebref af 1280 (Sv. Dipl. II: 655), i hvilket han endast kallas *Andreas*; jfr samme mans andra sigill utan omskrift med bilden af en simmande *and* (se B. E. Hildebrand, Sv. Sig. 2: 93, 95).

Mus: En konung Erik Erikssons stallare hette *Brynnulf Mus*, såsom man kan sluta af hans sigill med omskriften [SIGILL] VM BR[Y]NVLFI MVRIS (Hildebrand, Sv. Sig. 3: 3) samt med en bild af en mus på ett bord (utan sköld); sigillet hör till ett diplom af 1222—1230, däri han dock blott kallar sig *brynnulfus stabularius* (Sv. Dipl. I: 229). — Huruvida väpnaren *Fösse Mus*, som nämnes i ett bref från Söderköping af 1376 (SRAP. I: 371) hörde till samma släkt är okänt. En dansk medeltida ätt *Mus*, som äfven förekommer i SRAP, förde ett helt annat vapen.

Ängel: Riddaren *Fohan Ängel* lefde i början af 1200-talet.

Hans namn förekommer (i genitiv) i tre hans söners sigill till diplom af 1257 (Sv. Dipl. I: 385) som IOHANNIS ANGELI (Hildebrand, Sv. Sig. 3: 20, 21, 22). Samma namn finnes i omskriften till vapenbilden på den bekanta grafstenen af 1263 i Skoklosters kyrka (afbildad bäst hos H. Hildebrand, Sveriges medeltid 2: 573, 3: 441). Vapenbilden är en ängel (ärkeängeln *Gabriel*? Han plägar afbildas med liljespira alldeles liknande den på den nyssnämnda Skoklostergrafstenen återgifna) med staf eller spira i vänstra handen och för öfrigt i de olika sigillen och vapnen utstyrd på olika sätt (se framställningen däraf i nyss anförda arbete 2: 571). Släkten Ängel utdog 1314 med riddaren *Fohan Ängel*, en syster-

Anm. till vidstående bild. Afbildningen, som är hämtad från H. Hildebrands Sveriges Medeltid, 3: 441, föreställer en grafsten från Skoklosters kyrka öfver Elena († 1263), som troligen var dotter af Johan Ängels son Magnus, hvars vapensköld är afbildad å stenen.

Den yttre inskriften, som är affattad i tre enligt medeltidens metrik regelrätt bildade, dels kvinnligt, dels manligt rimmande hexametrar — de förra s. k. leoninska verser — samt en bit på prosa, lyder sålunda:

Ecce subest fossa, sub qua cinis ater et ossa
condita sunt Elene claris natalibus orte,
gaudia celorum cui det Deus auctor eorum.

Hec obiit anno Domini MCCLXIII.

I öfversättning: »Se, här under fins en graf, i hvilken äro gömda den svarta askan och benen af den af lysande börd födda Elena, åt hvilken himlarnas glädje må gifvas af Gud, deras upphofsman. Hon dog herrrens år 1263.»

Den inre inskriften kring vapenskölden, hvilken senare, såsom Hildebrand, a. a. s. 443, framhåller, tydligen är kopierad efter bilden i ett sigill, hvars inskrift också återgifvits, lyder sålunda: Sigillum Magni filii Johannis Angeli. (Magnus', Johannes Ängels sons, sigill.)

son af de nämnda bröderna, hvilken upptagit deras släktnamn och vapen (Nord. Fam. bok, art. Ängel). — I ett pärmebref utfärdadt i Vadstena år 1386 nämnes en *Haquon Ängil* (se SRAP., II: 117), som sålunda tillhört en helt annan släkt. Jag påpekar detta, emedan det synes visa, att tillnamnet ej var så ovanligt, att man för den skull behöfver antaga samband mellan den svenska adliga ätten *Ängel* och grekiska kejsarätten *Angelos*, såsom fordom skett (se Svenskt Biografiskt Lexikon, b. 23, art. *Ängel*, och N. FB. a. st.), utan att den förra ätten väl kan vara inhemsk.

Læma: I Svenskt Biografiskt Lexikon, Ny Följd. B. 6, s. 263, heter det om denna släkt: »förande två balkar eller snedbjelkar i skölden, hvarigenom denna ju blef lik en *lämm* (vanligtvis några bräder med tvärbräder på baksidan, som hålla dem samman)». Jag fäster uppmärksamheten på att i fsv. detta ord har svag form: *læma*, såsom synes af uttrycket *læmu gildri*, »gillerstock», som förekommer i Dalalagen. Schlyter har emellertid icke förstått, att detta *læmu* är genitiv af ett feminint substantiv *læma*, ty han gifver följande förklaring: »ordet förklaras af det ännu i folkspråket brukliga *lämma* (isl. *lemja*), slå, krossa» (se Ordbok till Samlingen af Sweriges Gamla Lagar, s. 413; jfr Glossarium till Westmanna-Lagen, s. 297). I Söderwalls ordbok lämnas ej någon förklaring af ordet; det heter där endast: »*lämu gildri*, n. L.» (L. är hänvisning till Landskapslagarna.) Ett feminivt substantiv *läma* är alltså att tillägga till den fornsvenska ordskatten. I nu lefvande svenska dialekter förekommer, att döma af Rietz, endast stark maskulin form af ordet: *läm(m)*, med betydelsen af *fallucka*, *tvärslå*, m. m. — Konung Birgers marsk riddaren *Håkon Jonsson Læmæ* har i sitt sigill, med omskriften S. HAQINI DICTI LEMV, till pärmebref af 1306 (Sv. Dipl. II: 464), däri han kallas (i gen.): . . . »*Domini Haquini læmæ*», som vapenbild två tvärslåar eller *lämmar* (kallas hos Hildebrand, Sv. Sig. 3: 173 ginbalkar). I andra diplom kallas han *Haquinus Læma* (Sv. Dipl. III: 231) eller *Haquinus dictus Læma* (Sv. Dipl. III: 196). Ett nyare sigill tillhörigt samme man med tvärslåar åt motsatt håll mot i det här förut nämnda vapnet (dessa kallas »snedbjelkar») till diplom af 1321 (Sv. Dipl. III: 493) har omskriften S. HAQVINI LEME (Hildebrand, Sv. sig. 3: 299). — Som man finner, kunde tillnamnet böjas antingen på svenskt eller latinskt sätt. — Riddaren Håkon Jonsson Læmas »ättlingar, af hvilka många äfven kallade sig Læma, förde däremot ett helt annat vapen: en fyrdelt sköld med trappsurna rutur i två fält . . ., hvilket äfven

bars af Håkon Jonssons broder . . . och dennes söner» (K. H. Karlsson i Nordisk Familjebok, artikeln Läma). —

En annan riddare *Håkan Bengtsson (Ingeborgsson) Læma*, som tillhörde en helt annan släkt, bar ett sammansatt vapen: »ett hjorthorn korsadt af en schackspelsrutad snedbjälke» (Hildebrand, Sv. Sigill 3: 154). I detta vapen, som finnes i ett sigill med omskrift S. HAQ'INI LÆMO BENIDIC., är kanske äfven »snedbjälken» att uppfatta som en läm, som gifvit upphof åt familjenamnet. Jfr här längre fram, s. 80 vid *Stut*.

Baat. [Blapanna?] Gædda. I dokumentet om öfverenskomsten i Nyköping af 20 sept. 1396 (tryckt hos Rydberg, Sverges Traktater, 2: 655 f.), nämnas bland svenska män *her Niels Gædda, her Karl Baat* och *Esbjörn Blapanna*. Om dessa släkter må följande anmärkas:

Baat: Riddaren *Karl Baat* förde, enligt benäget meddelande af biblioteksamanuensen dr K. H. Karlsson, en båt i vapnet; se kopieboken J: 7, fol. 409 i Kungl. Riksarkivet. En hans bror (eller halfbror) *Magnus Birgersson* förde äfven båtvapnet. Deras fader, riddaren *Birger Thuresson (Thyreson)*, förde ock båt i vapnet (se SRAP. I: 205).

Utän kändt samband med de nu nämnda med *Baat*-namnet och *båt*-vapnet träffas ett århundrade tidigare en annan man med samma namn och vapenbild.

I Svenska Adelns Ättar-taflor utg. af G. Anrep upptages under adliga ätten *Bååt* en »*Carolus Batyr, Bååt eller Cymba* kallad; Blef 1309 Biskop i Linköping . . . † 1338». Om denne biskop Karl heter det i Linköpings biskopskronika:

»Biscop Karl war kallad Bather
Han war födder af mektog slekt.»

(Se Script. Rer. Svec. III: 2: 107; Klemming, Svenska Medeltids dikter och rim, s. 494). Denne biskop Karl kallas i »Chronologia vetusta ab anno 1298 ad annum 1473» vid år 1307, då han efter denna källa efterträdde sin företrädare, »*Dominus Carolus Baath*» (Script. Rer. Svec. I: 1: 93).

I »Andra Delen utaf Swenska Kyrkio Historian» (tr. i Linköping 1707, förf. af H. Spegel), s. 202, kallas denne biskop: »**Carolus Cymba (Bååt)**»; i hans signet af år 1311 »stod *Sankt Petri* och *Pauli* Beläte, hållandes it *monstrantz* i högdenne och bägge ståndandes i en *Bååt*» (a. a. s. 203). Efter denne biskops biografi tillägger Spegel följande (a. a. s. 204): »Uti Linköpings Domkyrka

fins it stycke af en Liik-Steen wid Norre Chordören, på hwilken ståå thesse Orden *Hic jacet Carolus Batyr &c.*, men om thenne Biskop hafwer warit ther under begrafwen kan man icke förwiso weta, ty Wapnet som hafwer ther på warit uthuggit, är aldeles utplanat och af Fötterna bortnött.» Rhyzelius i sin *Episcoposcopia*, I: 108, gissar, att denna sten »blifwit fordom lagd öfwer thenne Biskops graf i Högchoret». Om denna grafsten med dess in-skriftfragment — &c hos Spegel betyder troligen, att lucka där vidtager — strax nedan. Af denne biskop Karl finnas tvenne andra sigill, i hwilkas omskrift han endast kallas *Carolus*. Biskopen finnes i dessa sigill afbildad sittande på en stol och å det ena sigillet af 1332 finnes därunder »hans slägtvapen, en båt» (Hildebrand, Sv. Sig. 2: 176), medan å det andra af 1307 på denna plats finnes ett bladornament; biskopen föres af B. E. Hildebrand, a. a., som ej anförer tillnamnet utan blott kallar honom Carl, biskop i Linköping, till ätten »Båt».

Det nu anförda synes till fullo styrka, att den ifrågavarande biskop Karl i Linköping haft tillnamnet *Baat* (*Bater*), och då han tillhört en »mäktig släkt» och sålunda varit frälseman samt i sitt vapen haft en båt — de båda apostlarne i det af Spegel nämnda signetet ha tydligen blifwit senare tillsatta för att göra sigillet mer passande för en andlig —, skulle här föreligga ett fall af »armes parlantes».

Emellertid bör det nämnas, att en nyare kritik synes vilja bestrida tillnamnets äkthet. Cl. Annerstedt säger i en not till det anförda stället ur Linköpings biskopskrönika vid namnet *Bather*: »Sine dubio scriptor hoc cognomen sumsit ex nomine »Batyr» in quodam lapide sepulcrali eccles. Lincop. quem fama tribuit Carolo (vide Spegel, Kyrkohist. II p. 204; cfr tamen SS. I. 1. p. 93 ad an. 1307.»

För min del kan jag icke finna Annerstedts förklaring af *Bather* i biskopskrönikan rätt sannolik. Först må anmärkas, att A. själf hänvisat på att tillnamnet *Baath* »likväl» redan förekommer i den gamla »chronologia» till 1473. Då denna är författad endast omkring 135 år efter biskopens död, lærer väl tillnamnet där få antagas bero på bevarad tradition.

Men nu är Linköpings biskopskrönika, som går till och med 1520, författad omkring 50 år efter »chronologia» till 1473. Hvarför skulle då icke traditionen kunna ha bevarats ytterligare dessa 50 år? Man lefde ju ännu i den katolska tiden med obruten tradition.

Vidare är att märka, att, om grafstenen användts som källa af biskopskrönikans författare, skulle man väntat, att han också nyttjat denna sten-urkund för att omtala det af densamma då framgående faktum, att biskop Karl begravts i Linköpings domkyrka. Detta omtalar han nämligen om flera af hans företrädare och en af hans efterträdare (Laurentius, oct. Linc.; Benedictus, sept. Linc.; Katillus, XXI Linc.). Då sådant emellertid icke skett i fråga om biskop Karl, ligger det, synes det mig, närmast att antaga, att krönikeförfattaren, som måste antagas ha känt till grafstenen, af dennas då förmodligen ännu fullständigt bevarade inskrift — man erinre sig, att de stora eldsvådorna, som förstörde domkyrkans inre och kanske då äfven grafstenen i fråga, ägde rum 1546 och 1567, således efter krönikans affattande — funnit; att stenens *Carolus Batyr* var en helt annan man än biskop *Karl Bather* (obs. att *Dominus* och titlar, som brukas framför högre andliga värdigheters innehafvares namn, saknas framför namnet på stenen!). I själfva verket är detta ett mycket rimligt antagande. Tillnamnet *Baat* synes hafva varit ganska vanligt under medeltiden. I SRAP. upptagas för tiden 1350—1400 ej färre än sex olika förnamn med tillnamnet *Baat*; och af dessa är åtminstone *Karl Baat* namn på minst två olika personer (en från Upland, en från Småland). En af dem, väpnaren *Andreas Baat*, bar ett helt annat vapen (lilja på sned; se Hildebrand, Sv. sig. 3: 672). En annan *Andreas dictus Bat* nämnes redan 1291, då han gör sitt testamente (Sv. Dipl. II: 117). Det kan här tilläggas, att den omständigheten, att i Linköpings biskopskrönika skrives med nominativändelse *Bather*, medan »chronologia vetusta» har *Baath* och grafstenen åter med nominativändelse *Batyr*, ingalunda kan användas som bevis för att den förstnämnda formen är lånad från den sistnämnda. *Bather* har i rimkrönikan tillkommit för rimmets skull (med *ather* i föregående vers), alldeles som namnet *Bengt*, som flerstädes så skrives, en gång i rimslut blifvit *Bencgther* (rim på *tenckter*); se vid Benedictus, sept. Linc., första versen.

Blapanna: *Esbjörn Blapanna*, som äfven nämnes i flera diplom från 1300-talet, bär i ett sigill, som finnes vidfogadt ett diplom af 1414, där han nämnes *Æsbyorn Blapanna*, en vapenbild, som dr K. H. Karlsson, efter hvad han muntligen meddelat mig, uppfattar som ett morianhufvud (en »blåmans hufvud»), medan Silfverstolpe uppger (Sv. Dipl. fr. 1401 II. s. 785), att sigillet är »otydligt (figur omgifven af strålar?)», och K. A. Kullberg om ett samme mans sigill till ett diplom af 1400 säger, att det inne-

håller »en otydlig figur i sköld utan hjälm» (SRAP. II: 419) men äfven (a. a. III: 317) gissar på »en hjälm (?) i skölden». Om dr K:s uppfattning är riktig, hör detta fall hit. Jag har själf granskat detta sigill på riksarkivet, men kan ej komma till någon säker mening om hvad det föreställer. Emellertid synes det sannolikt, att det skall föreställa ett af (sol?)strålar omgifvet människohufvud.

Gædda: *Nils Gædda*, hvars vapen, »en gädda på sned i sköld under hjälm» — skölden med vapenbild är återgifven hos H. Hildebrand, Sveriges medeltid 2: 587 —, förekommer i ett sigill med omskrift S. NICOLAI GÆDDÆ MILITIS till ett diplom af 1382 (SRAP. I: 539), tillhörde en inhemska adliga ätt, som utdog i slutet af medeltiden (enligt benäget meddelande af dr K. H. Karlsson). — En *bero gædda* förekommer redan 1300—1310 (se Sv. Dipl. II: 703).

Duwa: *Olaff Duwa* nämnes i diplom från Linköping af år 1400, hvarvid finnes hans sigill föreställande »En mot höger vänd fogel i sköld utan hjälm» med omskriften S. OLAVI DV[WA] (SRAP. II: 399). Vapenbilderna »fogel» angifves, SRAP. III: 316, vara en »dufva». (»Tre dufvor två och en» var det »vanliga» vapnet för den danska *Duwe*-ätten, till hvilken hörde riddaren *Peter Nilsson* [*Duwe*] i Hemundahögh i Skåne, som nämnes i SRAP. I: 437, jfr III: 279, 316, och väl äfven den »*Herra martin duwa*», som nämnes i Erikskrönikan, vers 4038.)

Siik: *Magnus Johansson Siik* nämnes i diplom af 1349 med »en fisk (sik) på sned» i sigillet (Hildebrand, Sv. Sig. 3: 673). — Huruvida till denna släkt hört den genom sitt, af äldre genealoger företagna, upphöjande till konungason bekante *Suno Sik*, som omnämnes i ett pärmebref af 1297 (Sv. Dipl. II: 231), där han kallas »*suno dictus sik*» och på den medeltida versifierade grafinskriften å hans grafhäll i Vreta klosterkyrka, där han kallas *Suercheri natus, Suno Sych*, är okänt. Dennes helt olika vapenbild å grafhällen, afbildad i Peringskiölds Ättartal s. 90, samt kronan öfver skölden ha å den gamla medeltidshällen blifvit inhuggna genom konung Johan III:s försorg (se härom nyss a. a. samt Svenskt Biografiskt Lexikon, ny följd, 5: 27—28, där emellertid *Suno Syks* grafinskrift, som i verkligheten utgöres af två leoninska versrader, kommit att tillökas med ännu tvenne på annat sätt rimmande hexametrar, som tillhöra en helt annan grafsten!). — En *byrgerus dictus siker* omtalas 1319 (Sv. Dipl. III: 409).

Simpa: Kaniken i Strängnäs *Thorsten Notholmsson Simpa* (d. y.) bär i sigill, som finnas vidfogade pärmebref af 1357 (där han

kallas *Thorsten Notholmsson*) och 1362 (2 st. där han kallas *Thorsten Simpa*), vapnet »En fisk på sned i sköld utan hjälm». Hans fädernevapen var ett helt annat; det förra hade han upptagit efter sin morfader *Thorsten Simpa* (d. ä.), som nämnes i flera pärmebref från samma tid (se SRAP. I: 91, 173, 174, III: 301, 316). Att döma af släktnamnet torde fisken böra anses föreställa en simpa.

Strale: *Nils Olofsson Strale* nämnes i pärmebref af 1359 med vidfogadt sigill föreställande en »stråle», d. v. s. enligt medeltida språkbruk en pilspets »försedd med store hullingar, lika länge som skaftholken eller något längre» (H. Hildebrand. Sveriges medeltid 2: 590, där vapnet är afbildadt). I sigillet läses S. NICHOLAI . . . (SRAP. I: 133), men hos Anrep, Svenska Adelns Ättartaflor 4: 233, uppgifves, att sigillomskriften är *S. Nicolai Stråle*, hvadan kanske det nu utplånade ännu i senare tid varit läsligt. — En »*Petrus dictus strali*» nämnes i pärmebref af 1317 (Sv. Dipl. III: 303).

De nu levande ätterna *Stråle till Ekna* och *Stråle till Sjöared*, som skola härstamma från en medeltida adlig ätt, hafva också »armes parlantes», den förra tre hela pilar lagda i midten tvärs öfver hvarandra, den senare tre vanliga pilspetsar ställda efter hvarandra på en ginbalke.

Stut: *Anund Stut*, som nämnes i pärmebref af 1370, har i därvid fogade sigill följande vapen: »klufven sköld med en half lilja i venstra och ett halft oxhufvud i högra fältet» (SRAP. I: 282; III: 320). Riksarkivarien Emil Hildebrand har benäget meddelat mig en af honom gjord teckning af vapnet, hvaraf framgår att Kullbergs beskrifning i SRAP. är riktig. Då vapnet i Sveriges medeltid 2: 581 kommit att af tecknaren — en äldre teckning i Statens Historiska Museum har följts i Smt. — afbildas som »ett oxhufvud med hals», torde detta bero därpå, att »i en viss dager liljan ser ut som halsen på oxen» (benäget meddeladt af arkivarien P. Sondén). I detta fall skulle blott en del af det sammansatta vapnet ha gifvit upphof till släktnamnet (jfr här förut om andra ätten *Læma*). Sådant är förhållandet med flera »armes parlantes», t. ex. *Giös'*, *Stenbocks*, *Stålhandskes*. — En *bryniulphus dictus stuter* nämnes redan 1311 (se Sv. Dipl. III: 41); om han tillhörde samma familj som ofvanstående är ej känt.

Trolle: Numera adliga ätten nr 36 (friherrliga ätten nr 360). »Ätten omtalas redan i 1300-talets början; dess förste med säkerhet kände stamfader var Knut Birgersson Trolle, hvilkens son, riddaren Birger Knutsson Trolle, lefde 1365». Se Svensk Adels-

kalender för år 1900 utgifven af Karl Karlsson Leijonhufvud. Jfr Svenska Adelns Ättartaflor ifrån år 1857 utgifven af F. U. Wrangel och Otto Bergström, II, s. 579, där ännu ett äldre led *Berie Trolle* anföres, samt Danmarks Adels Aarbog 1891, s. 411 f. Vapenbilden är nu ett hufvudlöst troll, men var under medeltiden äfven dels ett helt troll, dels ett enbart trollhufvud, en »Trolskalle» (tillnamn på två män — borgare? — i Vadstena 1390, se SRAP. II: 190). Det första och det tredje af dessa vapen ses hos Hildebrand, Sveriges medeltid, 2: 578. Den ofvannämnde riddaren *Birger Trulle* (så kallar han sig i pärmebref af 1367) bar i sitt sigill (vid nämnda bref, SRAP. I: 230) ett helt annat vapen (en trestyckad sköld, a. a. III: 180) med omskriften S. BIRGERI KNVTSS. Men hans son, *Birger den gamle*, antog vapnet med helt troll i skölden¹ (och på hjälmen ett behornadt trollhufvud), dennes son, *Birger den unge*, åter vapnet med ett trollhufvud i skölden (likom på hjälmen), dennes son, *Arvid*, åter vapnet med ett troll med afhugget hufvud, hvilken trollkropp hade det afhuggna hufvudet på buken (och dessutom på hjälmen ett behornadt trollhufvud; se detta sista vapen i Da. Ad. Aarb. 1891).²

Oxe: Såsom dr K. H. Karlsson för mig påpekat, nämnes i ett pärmebref af 1416 (Sv. Dipl. fr. 1401, n. 2303) »herra Karl Bæinczson, Oxe at widhernafn» såsom fordom hafvande ägt Witlösobergh (nu Vilsberga i Roxlösa socken, Östergötland); »han doo i stora dödhenom»³ (d. v. s. 1350), tillägges det. Denne Karl Bengtsson kallas dock aldrig i handlingar utfärdade under hans lifstid med tillnamnet *Oxe* (jfr här förut påpekade fall, då tillnamnet står i sigillet, men icke i pärmebrefvet, eller tvärt om). I sitt sigill hade han ett »oxhufvud med hals» (Hildebrand, Sv. Sig. 3: nr 207). — Jag tillägger, att i ett bref från Linköping af år 1375 en godsägare *Magnus Oxe* omtalas (SRAP., I: 351), som ju möjligen kan ha hört till samma släkt som den föregående,

¹ Se Da. Ad. Aarb. 1891, s. 412; B. Schlegel, Bergqvara gods . . . , sid. 11.

² Som det nuvarande Trollevapnet ej har något hufvud på trollkroppens mage, så har man i själfva verket att skilja på fyra olika Trollevapen med troll i (hvar till då kommer det femte utan troll). — Det torde vara sannolikt, att den nyare vapenbilden, troll utan hufvud, utgått från den medeltida bilden af en trollkropp med hufvudet på magen, därigenom att i sigillastrycken hufvudets konturer blifvit otydliga och slutligen osynliga. — Man finner af hvad här anförts, hur föga upplysande det är, då Silfverstolpe i Sv. Dipl. fr. 1401 blott angifver »Trollevapnet».

³ Detta synes ha varit den samtida benämningen i Sverige på den stora påsten 1350. Se Scr. R. S. I: 1: 236 (»then store dödhen»), I: 1: 230 (»stordöden»). Namnet *digerdöden*, som allmänt i våra historiska arbeten uppgifves vara den svenska benämningen, tycks först förekomma i Olavus Petris krönika (»Digra dödhen»), det finns ej upptaget i Söderwalls ordbok öfver svenska medeltidsspråket (för öfrigt icke *stordöden* heller).

ehuruväl sådant ej kan bevisas, då sigill saknas (båda sigillvittnenas namn tyda närmast på frälsemän).

Hit torde ock böra föras följande fall. *Arvid Svane*, en småländsk man, har i sitt sigill till bref af 1374 »tre foglar (?) på en snedbjälke» (Sv. RAP. I: 346; III: 325). Dessa fåglar skola väl föreställa svanor.

Det kan i detta sammanhang förtjäna erinras om att ganska många ätter af tysk härkomst, som uppträdt hos oss under här ifrågavarande tid, hafva »armes parlantes». Exempel äro: den bekanta ätten *Snakenborg*, i hvars namn *Snaken* — af lågtyska *snake*, orm (vårt snok)¹ — motsvarar *ormen* som i ättens vapen fins i en snedbjälke²; *Conrad Fos* och *Johan Fos* (*fos* = *fuchs*) ha i vapnet en *räf* (SRAP. III: 315); *Henneke Bere* har i ett sigill med denna omskrift i vapnet en *björn* (lågtyska *bere*, björn; jfr *Bæra*-, *Biæra*- i svenska ortnamn och personnamnet *Biari* på Rökstenen), hans namn skrives i dithörande urkund af 1368 försvenskadt *Bæra*, medan hans namn i ett annat sigill — som visar ett björnhufvud — till bref af 1372 skrives i böjd form (g.) *Hennikini Beren* (SRAP. I: 256, 326; jfr III: 312).

Hit hör ock namnet *Svinakula*, som kan förefalla svenskt. S. LYDERI SVINAKVLA läses i ett sigill till ett diplom af 1338 (Sv. Dipl. 3: 501), i hvilket senare sigillinnehafvaren kallas (i gen.) *lyderi swinekula*. Vapenbilden är »ett gapande svinhufvud med långa betar»; se Hildebrand, Sv. Sigill 3: nr 501, där det uppgifves, att mannen i fråga hör till familjen *Svinhufvud*, något som ej lär vara riktigt. *Henrik Svinakula* nämnes i många bref; vid ett bref af år 1368 har han i sigillet »ett åt venster vändt svinhufvud», vid ett annat af 1378 har han i sigillet med omskriften S. HENRICI SWINACVL »ett mot höger vändt Svinhufvud» (SRAP. I: 258, 425). Enligt benäget meddelande af dr Karlsson härstammar ätten från Holstein, där en by *Schwienkuhlen*, fordom *Swincule*, finnes (se Register s. 664 till Urkundensammlung der Schleswig—Holstein—Lauenb. Gesellschaft für vaterl. Gesch. . . . b. 2. Kiel 1842—1858.) [Byn afträddes 1867 till Oldenburg.] I detta fall har väl först ortnamnet upptagits som familjenamn och sedan vapenmärket bildats därefter.

¹ En försvenskadt form *Snokenborg* förekommer äfven. Se SRAP. III: 292.

² Den tyska ätten härstammar antagligen från staden *Snakenborch* (nu *Schnackenburg*) i Hannover. Förhållandet med namn och vapen blefve då analogt med hvad som här strax efter säges om ätten *Svinakula*. Om den svenska ätt *Snakenborg*, som ursprungligen hette *Bååt*, se K. H. Karlsson, Historisk Tidsskrift 1886, s. 85.

Att i alla de anförda inhemska fallen afgöra, när namnet är prius och när sköldemärket, lär icke vara möjligt. Det sannolika är väl, att i några fall det förra, i andra fall det senare är förhållandet. Om en frälseman fått ett tillnamn, jag antager t. ex. *Simpa* — fisknamn äro mycket allmänna tillnamn under medeltiden, äfven för ofrälse —, så låg det ju nära till hands för honom, att han, då han skulle taga sig ett adligt vapen, lät vapenbilden bestämmas af det tillnamn han förut hade. På samma sätt om en ofrälse med tillnamn gick öfver till frälsestånd och fick adlig vapensköld.

I ett fall som följande synes *förnamnet* ha framkallat den motsvarande vapenbilden, då motsatta förhållandet här ej är sannolikt. En man vid namn *Spörff* (sparf) — förnamn hämtade från alla slags djur voro ju från uräldsta tider allmänna i nordn — förekommer i två bref af 1396 (SRAP. II: 302—3); hans vid brefven fogade sigill bär i vapnet bilden af en fågel, enligt SRAP. III: 316: *en sparf*.

Jag vågar den gissningen, att ett liknande förhållande äger rum i följande fall: Den gren af Folkunga-ätten, som förde en ulf i vapnet, har till äldste kände medlem riddaren Ulf Karlsson († 1281). Hans äldste sonson hette *Ulf* (se K. H. Karlsson i Svenska Autograf Sällskapets Tidskrift I: 232); hans farfar har kanske äfven hetat *Ulf*. Har månne icke här vapenbilden tagits af det i släkten brukliga förnamnet?

En ännu äfventyrligare gissning vågar jag komma fram med. Den i det föregående under släkten *And* nämnde domprosten *Andreas* hade en far, som äfven hette *Andreas* (a. a.). Kanske denne eller hans far, om äfven han hetat *Andreas*, då han skulle välja sig en vapenbild, tänkt på att första stafvelsen af hans förnamn var ett svenskt ord och så däraf lånt idéen till sin vapenbild, hvarifrån sen i sin ordning släktnamnet kommit. Detta fall skulle då i viss mån erinra om det af Magny (a. a. s. LI) upptagna fall af »*armes parlantes*», då »*les armes furent parlantes par les premières lettres ou par une seule syllabe du nom*» (nu kursiveradt).

Vid en öfverblick öfver de här anförda tillnamn, som svara mot »*armes parlantes*», finna vi dem i mycket olika användning, häntydande på att vi här hafva att se de första begynnelseerna till familjenamnens användning. Än finna vi tillnamnet föregånget

af ett *dictus* — kallad —; det är i regeln de allra äldsta som föregås af detta ord. Än finna vi det nyttjadt i ett bref, men ej det tillhörande sigillet, än tvärt om. Än finna vi alla familjemedlemmar nyttja det, än endast en eller några. I senare fallet får man väl antaga, att det *enskildt* nyttjats allmännare än offentligt. Alldeles liknande är förhållandet i ett annat märkligt fall af medeltida tillnamns-gifning, som jag afhandlat i Lundells tidskrift *De Svenska Landsmälen*, XIX: 6, i min här förut nämnda uppsats »Den gottländska Taxteinar-sågnen (En svensk myt-bildning i nyare tid)» s. 28—30, nämligen då gårdsnamn upptagits som tillnamn.

Anm. till s. 77. I Rhyzelius' *Episcoposopia*, s. 108, nämnes, att biskop Karl är »af *Messenio* kallad *KIELDUS*». Då kanske flere än jag undrat öfver huru härmed förhåller sig, torde följande upplysningar förtjäna meddelas.

Det är i *Scandia Illustratæ* Tom. XII, p. 165, som Messenius anför detta namn (*Kieldum* i ack.); flerstädes eljest har han riktigt *Carolus*. Vid jämförelse mellan ställen hos Messenius och Rydberg, Sverges Traktater, I: 384, finner man, att denna namnform hämtats från en traktat af 1316 mellan danske konungen Erik och hertig Erik af Sverige, hvaraf ett referat meddelas af Hvitfeld, som däri nämner »bisp Kield aff Lingkiøbing». Jag förmodar, att i originalet riktigt stått någon kasusform af *Carolus*, men att genom tredje och fjärde bokstavens otydlighet detta ord blifvit läst som *Catelus* (en af de flera latinska namnformerna för *Kettil*). Benzeliuss förklaringsförsök (se hans *Monum. histor. veter. eccles. sveogot.*, p. 251), att namnformen skulle härröra »ex pronuntiatione Danica», kan naturligtvis ej vara riktigt.

Birgher Trolles sigill af 1418. (Jfr följande sida.)

Anm. till s. 82. Då uppgiften om »ett helt troll» såsom det äldsta »talande» Trolle-vapnet ännu icke synes ha vunnit erkännande, torde följande förtjäna att därom ytterligare anmärkas.

Thiset, Danske Adelige Sigiller, h. 1, B. I: 1, upptager såsom det första af Trollesigillen ett dylikt, däri trollfiguren synes ha ett hufvud. I den tryckta texten sammanslås dock detta sigill med de närmast följande, som tydligen sakna hufvud (på halsen!) såsom hafvande vapenbilden »En hovedløs Troid». Thiset har således, oakadt han (eller den andre utgifvaren Hiort-Lorensen) i Danmarks Adels Aarbog uppgifvit det äldsta »talande» Trolle-vapnet vara »en hel Troid», likväl här ej ansett något sådant vapen finnas. Medgifvas må, att hufvudet är litet. Thiset hänvisar vid nyssnämnda afbildning 1 af ett Trollesigill med vapenbild af »en hovedløs Troid» till tre sigill till trenne pärmefref. Två af dessa finnas i Upsala Univ. Bibl. Jag har ansett det vara af vikt att få konstateradt, om å dessa sigill bilden verkligen är »hufvudlös» och icke snarare *ett helt troll* med hufvud, såsom enligt min mening bilden å sigill 1 bör uppfattas. Jag har därför gjort förfrågan i Upsala om dessa sigill och af bibliotekarien L. Bygdén i bref af d. 12/6 fått det svar, att »de sigill som vidhänga pärmefrefven af 2 aug. 1411 och 25 juni 1417» — de af Thiset citerade — »båda utvisa *hel trollfigurs*». »Af det senare sigillet», tillägger d:r B., »återstår mycket litet, men man ser dock tydligt själfva vapenbilden, som alldeles öfverensstämmer med Birger Trolles sigill af 1411, hvilket är helt.» Ett aftryck af det senare blef mig benäget af d:r B. tillståndt; bildens hufvud synes däri tydligt.

Jag har äfven undersökt öfriga Trollesigill i riksarkivet och därvid påträffat ett, som har otvetydigt trollfigur med hufvud, försedt med två spetsiga horn (eller öron?), sittande på halsen. Det är till brefvet n. 2504 af år 1418 (Sv. Dipl. från 1401, b. III). Äfven ett sigill till bref af 1402 (n. 200) har troll med hufvud på halsen. I båda dessa sigill synes högra handen uppsträckt hålla något klumpigt föremål.

Det är sålunda otvifvelaktigt, att ett gammalt Trollevapen med hel trollfigur funnits.

Stockholms öfverståthållare.

Af N. v. D.

Grefve Kristoffer Gyllenstierna.

Tillhörande den hittills jämförelsevis obemärkta äldre grenen af den fräjdade ätten och endast på långt håll befryndad med sin företrädare i öfverståthållarämbetet Göran Gyllenstierna, var Kristoffer son af riksrådet friherre Erik Gyllenstierna till Ulaborg och Beata Yxkull, den på grund af sin äfven för denna tid ovanliga stränghet och hårdhet mot underhafvande så illa beryktade »Pintorpafrun». Längre har han allmänt antagits vara född 1647, hvarvid dock hvarken datum eller födelseort kunnat angifvas. Svenska riddarhusets stamtaflor upptaga honom emellertid numera såsom född den 17 november 1639 å Viborgs slott. Då denna uppgift är hemtad från Kristoffer Gyllenstiernas i Tyresö kyrka, i samband med hans där befintliga grafplats, uppsatta hufvudbaner, torde den väl ock böra tillerkännas vitsord. Det kan i fråga härom måhända äfven förtjena anmärkas, att födelseåret 1639 likaledes finnes åtecknad det Svea lifgarde tillhöriga, här återgifna samtida porträtt af Kristoffer Gyllenstierna.

Den unge ädlingen synes tidigt hafva kommit till hofvet och blifvit anställd som kammarherre hos Carl XI, medan denne ännu var barn. I nämnda egenskap sändes han också 1666 af förmyndarregeringen att uppvakta drottning Kristina, hvilken, stadd på resa till Sverige, då befann sig i Hamburg. Om det af gammalt för Gyllenstierna antagna födelseåret vore det riktiga, skulle han, då denna beskickning åt honom anförtroddes, endast hafva varit 19 år gammal, hvilket ej förefaller synnerligen sannolikt. Vid dess fullgörande blef han emellertid, efter hvad det förmäles, af drottningen mycket kyligt mottagen, antagligen till följd af den skrifvelse från regeringen, som han härjämte hade i uppdrag att öfverlemna, och som, då den innehöll ett bestämdt afslag å

åtskilliga af Kristina framställda fordringar, helt naturligt måste väcka den stolta furstinnans lifliga harm.

Två år senare utnämndes Gyllenstierna till öfverstelöjtnant vid Lifgardet. Trots denna af förmyndarregeringen honom tilldelade befordran finner man honom snart nog bland samma regerings förklarade motståndare, ja, som en af de mest framträdande ledarne för det ungdomliga oppositionsparti, som under förmyndartidens sista år synes hafva uppstått omkring den unge konungen och hufvudsakligen utgjorts af deltagarne i hans krigiska lekar och idrotter, flertalet officerare af den yngre adeln. Det band, som jämte tillgifvenheten för monarken främst sammanhöll detta parti, var en stark, af afund, af kränkt sjelfkänsla eller af andra orsaker alstrad förbittring mot den öfvermodiga, på sina företrädesrättigheter trotsigt pockande högadeln; en förbittring, som partiets medlemmar under det dagliga förtroliga umgänget med den blifvande herskaren ifrigt bemödade sig, efter hvad det berättas, att äfven hos honom ingjuta. Ännu var dock den vördnad, den unge fursten allt från barndomens dagar hyste för de män, som voro hans moders embetsbröder och hans egna förmyndare, allt för starkt befäst för att härigenom i väsentligare mån kunna rubbas. Men mot högadeln i allmänhet och särskildt de stolta, anspråksfulla grefvarne synes Carl XI redan från denna tid hafva fattat ett misshag, som han alltjämt skulle troget bibehålla och hvaruppå han sedan under sin regering skulle gifva så uppenbara bevis.

Det verkar onekligen öfverraskande att finna den gamla högförnäma släkten Gyllenstierna ständigt i främsta ledet i den långvariga, bittra kamp mot den stolta aristokratien i syfte att störta densamma från makten, som inledd redan under förmyndarregeringens dagar skulle, sedan konungen själf öfvertagit styrelsen, med alltjämt stegrad ifver och stridslust fortgå, till dess, undergräfdt af inre svaghet och oenighet, det lysande välde, denna aristokrati under tidernas lopp lyckats uppresa, ej längre kunde motstå sina fienders förenade anfall utan föll i spillror, i sitt fall dragande med sig äfven Sveriges urgamla konstitutionella frihet. Den trogna öfverensstämmelse, som under denna kamp synes hafva herskat emellan Gyllenstiernska ättens olika grenar, den endräkt, hvarmed dess medlemmar samlats under samma fana, tyda på en energisk ledning, på en öfverlägsen, kraftfull personlighet i spetsen för densamma. En sådan egde den i ock i den sedan så ryktbare statsmannen Johan Gyllenstierna. Denne ovanlige, rikt ut-

GRAFVE KRISTOFFER GYLLENSTIERNA,
ÖFVERSTÅTHÅLLARE I STOCKHOLM 1682—1705.
(OLJEMÅLNING TILLHÖRIG K. SVEA LIFGARDET).

rustade man synes på hela ätten hafva tryckt sin prägel och blifvit dess ledare, innan han blef hela Sveriges. Aristokrat kanske i lika hög grad som medlemmarne af den regering han anföll var han det dock i annan mening. Väl önskade han åt adeln bevara en privilegierad ställning i samhället, men han ifrade för jämlikhet inom densamma och var en bestämd motståndare till det alltmer öfvermäktiga inflytande högadeln och särskildt grefvarne sökte tillägna sig. Stolt öfver sin urgamla härkomst såg han i sjelfva verket med förakt ned på flertalet af dessa honom i lysande börd underlägsna grefvar och kunde endast med yttersta harm fördraga deras högmodiga later och oförsynta anspråk på företräde framför alla andra. Förtrytelsen öfver dessa anspråk kom sedan helt naturligt att vända sig jämväl mot den regering, som så uppenbarligen gynnade desamma. Men härtill kom äfven, att det lättsinniga slöseri, den svaghet och den oordning, som i synnerhet under senare delen af dess tillvaro utmärkte förmyndarstyrelsen, och hvilka han fåfängt sökt bekämpa, sedan han sjelf blifvit rådsherre, måste på den praktiskt kloke, kraftfulle, flärdfrie mannen göra ett ytterst ogynnsamt intryck, hos honom om-sider väcka starka tvifvel på den aristokratiska rådsregeringens förmåga att med framgång leda Sveriges öden och därigenom äfven göra honom allt mer och mer benägen att i en stark konungamakt se det säkraste värdet för fäderneslandets ära och sjelfständighet.

Denna uppfattning, från begynnelsen delad af hans i allt liktänkande broder Göran, synes snart nog äfven hafva blifvit hela ättens och bestämt dess medlemmars politiska uppträdande, ehuru helt visst härvidlag äfven mäktigt torde bidragit hos några bland dem såsom Kristoffer den personliga hängifvenheten för den unge konungen, hos andra hoppet att som en fullmyndig monarks högt betrodde tjänare äntligen vinna den makt, deras äregirighet hittills förgäfves eftertraktat. Allt samverkade sålunda att af dessa unga aristokrater göra de mest energiska och farliga fiender till den nu herskande aristokratien och en gång de främste förkämparne för det kungliga enväldet.

Missnöjet med förmyndarregeringen var dock för visso icke inskränkt till Gyllenstiernorna och deras vänner. Med stora förhoppningar motsåg man nog från många håll den tidpunkt, då den unge konungen sjelf skulle öfvertaga rikets styrelse. Men för de hetlefrade ungdomar, hvilka närmast omgäfvö monarken, var detta ej nog, de synas i sin ifver med all makt sökt påskynda

denna så efterlängtrade tilldragelse. De berättas sålunda 1671 hafva umgåtts med tankar på att med våldsamma medel framtvunga den ännu blott 15-årige konungens omedelbara myndighetsförklaring. De unga herrarne förmådde emellertid ej iakttaga nödig tystlåtenhet, ryktet om deras förehafvande spriddes, och statskuppöförsöket, om något sådant verkligen allvarligt varit i fråga, kväfdes i sin linda. Bland deltagarne i denna komplott nämnes väl icke uttryckligen Kristoffer Gyllenstierna, men, då hans broder Gustaf framstår som en af dess hufvudmän, har väl den förstnämnde antagligen ej heller varit alldeles främmande därför.

Följande år blef Carl XI omsider förklarad myndig, men hoppet om en därmed följande systemförändring blef grymt gäckadt, då konungen inom kort till sin främste rådgifvare tog den man, som mer än någon annan personifierade förmyndarregeringen med dess fel och svagheter; den man äfven, som kanske mer än någon annan var föremål för oppositionspartiernas hat och ovilja, rikskansleren Magnus Gabriel De la Gardie. Gyllenstiernorna och de med dem liktänkande läto sig dock icke häraf modfälla, de bidade sin tid och fortsatte energiskt sin strid mot det högaristokratiska väldet; en strid, som ock till sist skulle krönas med seger om ock först då, när krigslågan spridit sin förfärande klarhet öfver det tillstånd af slapphet, oreda och sjelfsvåld, hvori denna aristokrati under sin makts dagar bragt rikets förvaltning och i främsta rummet dess försvarsväsen. Det var nu Carl XI för alltid förlorade förtroendet till de herrar, som under hans minderårighet styrt Sverige och som nu utgjorde hans råd; till alla utom en, den man, som under de bekymmerfulla, bistra tider, hvilka nu stundade, skulle blifva den oerfarne ynglingens fasta, kraftfulla stöd, på en gång hans ledare, rådgifvare och främste tjenare, Johan Gyllenstierna.

Men äfven för Kristoffer Gyllenstierna skulle detta krig komma att medföra ära och upphöjelse. Sedan 1673 öfverste för Lifgardet blef det honom nu förunnadt att i handling visa, att den utmärkelse, som sålunda kommit honom till del, ingalunda tillfallit en ovärdig. Slaget vid Halmstad 1676 blef hans första mera betydande vapenbragd. Han ådagalade här stor tapperhet och blef illa sårad. Den drabbning, som i slutet af samma år stod i närheten af och fått sitt namn efter staden Lund, skulle dock snart skänka honom en större ryktbarhet, ja omgifva hans namn med den ära, som oskiljaktigt förbinder detsamma med

minnet af denna i Sveriges historia så märkliga dag. Gyllenstierna och Lifgardet befunno sig vid ifrågavarande strid i härens midt. »De innehade», säger en skildrare af slaget, »den farligaste platsen och vunno högsta äran.» Gardets trenne bataljoner kommo snart i häftig kamp med hvar sitt danska regemente. De två första bataljonerna stredo äfven med stor utmärkelse, drefvo efter en ytterst skarp fäktning den öfverlägsna fienden tillbaka, »framträngde tappert och bragte allt framför sig i oordning». Den tredje däremot hade icke samma lycka. Den hade inom kort nödgats se sina främsta officerare den ene efter den andre falla. Hårdt ansatt af fienden började den svikta. Gyllenstierna märkte faran och fastän blödande ur flera sår ilade han till platsen och stälde sig i spetsen för sina bussar, sökande lifva deras mod. Snart blef emellertid hans häst träffad af en kula och föll med sin ryttare till marken. Fienden trängde ånyo på och dref den nu utan ledning varande bataljonen på flykten. Den fallne Gyllenstierna blef därvid ytterligare illa sargad samt alldeles utplundrad. Kvarlemnad som död på slagfältet påträffades han emellertid kort därefter af en svensk officer, för hvilken han gaf sig tillkänna. Denne steg då genast af sin häst och hjälpte den halft vanmäktige upp på densamma. Utan kläder, blödande ur 19 sår, hvaraf de flesta i hufvud och ansikte, återkom nu Gyllenstierna till de sina, som endast på rösten kunde igenkänna sin högt älskade öfverste, åt hvilken de nu skyndade att egna den trognaste vård. Efter stridens slut fördes han till Malmö, där han sköttes med den omsorg och framgång, att han snart på nytt kunde taga del i det ännu pågående kriget.

Carl XI, som högt skattade betydelsen af slaget vid Lund och den ärofulla del, Gyllenstierna däri tagit, samt det lysande hjertemod han visat, skall redan nu, förmäles det, önskat skänka honom den högsta belöning, en svensk konung kunde utdela, rådsvärdigheten. Då emellertid han ansåg sig ej kunna undvara Gyllenstiernas kraftiga bistånd på riddarhuset vid den riksdag, å hvilken efter krigets slut konungen och hans förtrogna rådgifvare ärnade genomdrifva en af dem länge förberedd statshväfning i monarkiskt syfte, uppskötts tills vidare denna tankes förverkligande. I stället fick nu Gyllenstierna, som redan efter slaget vid Halmstad befordrats till generalmajor, tills vidare nöja sig med generallöjtnantsvärdigheten tillika med befattningen som guvernör öfver Vesternorrland, hvar-till han 1677 utnämndes. Han förblef likväl vid hären och erhöll ånyo tillfälle att utmärka sig i slaget vid Landskrona i juli samma

år, där han anförde fotfolkets andra linie och genom att i rätt tid komma svenskarnes hårdt ansatta venstra flygel till hjälp i väsentlig mån bidrog till segern. Detta var krigets sista stora drabbning. Snart kom freden men med den nya strider.

Kristoffer Gyllenstierna hade redan 1668 begynt taga del i riksdagsförhandlingarna samt såväl vid detta som vid 1672 års riksmöte flitigt användts i de af adeln alltemellanåt tillsatta utskott. Han hade äfven med en viss käckhet och ungdomlig värme gjort sitt inlägg i debatterna, därvid städse trädande i skarp opposition mot den högaristokratiska regeringen. Också tyckes man från högsta ort hafva väntat sig mycket af hans hjälp vid den riksdag, som 1680 blifvit sammankallad för att lagligen befästa det envælde, som under de oroliga krigsåren småningom samlats i konungens hand, och helt och hållet från makten störta den aristokrati, som i århundraden utöfvat ett så stort inflytande på Sveriges öden och under den nyss tilländagångna förmyndarregeringen nått detsamma höjdpunkt. Det gälde nu för det kungliga partiet att skickligt begagna sig af den utomordentliga popularitet, Carl XI genom sitt kraftfulla uppträdande under kriget vunnit, liksom ock af den allmänna förbittring, som allt tydligare gaf sig tillkänna mot den forna rådsregeringen och de styrelsegrundsatser, som utmärkt densamma. Det gälde äfven att klokt bruka och om möjligt ytterligare uppdrifva den afund och den ovilja, som de ofrälseständen hyste mot adeln, liksom ock de känslor af föga skiljaktig beskaffenhet, som den lägre adeln egnade den högre; att sålunda isolera och splittra denna nyss så mäktiga adel, hota och skrämma densamma, tills den bruten och modlös i konungamaktens skydd skulle se sitt säkraste värn i den fruktansvärda stormen, i likhet med medståndens frivilligt erbjuda hvad konungen till sina planers förverkligande åstundade och slutligen såsom en snart sagdt gifven följd af de redan fattade besluten formligen proklamera enväldet.

Den nitiske rojalisten svek ej heller dessa vid honom fästa förhoppningar. Man finner honom vid denna riksdag ständigt på Riddarhuset i främsta ledet i striden för de nya idéer, som där nu höllo sitt segertåg. Ingen kunde mer eftertryckligt än han inskärpa vördnaden för konungens vilja. »Adeln borde icke draga det uti tvifvelsmål, som K. M:t så allvarligen befallte. Det stode intet till ridderskapet och adeln att försvaga K. M:ts mening», yttrade han sålunda vid ett tillfälle. Ingen kunde hellre gifva fullare uttryck åt den allmänt lågande harmen mot den mäktiga högadeln. »Skola vi», utropade han, »för några få familiers skull,

som sitta och hafva hela riket under sig, vara contributarii. Det är oskäligt.» Likaså förstod han väl att hotfullt dundra, att medelst ett skoningslöst blottande af det nuvarande tillståndets brister kraftigt framhålla de kungliga reformförslagens nödvändighet och att som rikets fiender stämpla de sistnämndas motståndare. Så yttrade han i fråga om den föreslagna reduktionen kort och afgörande: »Den, som är däremot den är ingen patriot», liksom han ock patetiskt förklarade att, äfven om de ofrälse stånden tege, »skulle dock själfva nöden ropa och framtvunga en reduktion». Hans uppträdande präglas utan tvifvel af en viss myndighet och stolt segervisshet, som ej illa anstodo hjelten från Halmstad och Lund, men man finner dock i allmänhet icke hos honom det brutala öfvermod, den råa hänsynslöshet, som kännetecknar flere af hans medkämpar i denna egendomliga parlamentariska debatt, de där genom sitt utmanande sätt, sitt öppna trotsande af alla laga former och sin kärfva kommandoton liksom tycktes med all önskvärd tydlighet vilja gifva tillkänna, att allt motstånd här var förgäfves; att våldet, om ej annat hjälpte, skulle fälla det sista, afgörande ordet i denna strid.

Segern vanns dock, utan att detta ytterliga medel behöfde tillgripas, och de, som främst bidragit till densamma, erhöilo sina belöningar. Bland dem var Kristoffer Gyllenstierna, som nu ändtligen 1681 bekom den rådsvärdighet, på hvilken han så länge fått vänta. Detta förr så lysande ämbete, som förlänat sin innehafvare ett ofta nog mäktigt inflytande på rikets styrelse, ja för ej länge sedan rent af andel i dess regering, hade dock nu förlorat det mesta af sin stolta glans. Själfva riksrådsnamnet blef också som ett tecken härpå kort därefter utbytt mot benämningen kongl. råd för att därmed tydligen utmärka rådets numera fullständiga beroende af den enväldige konungen. »Rådet blef», säger en framstående skildrare af denna tid, »tills vidare despotismens redskap utan något synnerligt inflytande.» Dess verksamhet inskränktes hufvudsakligen till justitieärenden, det blef en högsta domstol, hvars utlåtande »endast undantagsvis i viktigare politiska frågor infordrades».

Bredvid sitt rådsämbete erhöil dock Kristoffer Gyllenstierna redan följande år ytterligare en ärofull post, då han efter sin frände Göran Gyllenstierna kallades till öfverståthållare i Stockholm. Af alla de män, hvilka beklädt denna höga värdighet, fins det ingen, som så länge varit innehafvare af densamma. I 23 år räckte nämligen hans styrelse öfver hufvudstaden, under

det att af hans 9 företrädare ingen ens hälften så lång tid fått utöfva sagda myndighet. Men också var han endast 42 år gammal vid sitt tillträde af embetet, och han egde härjämte i den enväldige konungens vänskap ett säkert stöd gentemot de inflytelser, som under den föregående tiden så ofta vållat rubbningar i detsamma. Att under en så lång tidrymd åtskilliga förändringar i hufvudstadens såväl förvaltning som yttre utseende skulle komma att vidtagas torde ej förvåna. I det förra afseendet blefvo nu också nya reglementen för öfverståhållaren äfvensom för magistraten samt ny stat för den sistnämnda utfärdade. För öfrigt kan nämnas, att början nu gjordes till gatuläggning å Ladugårdslandet, att skeppsbron ombyggdes, och en ny bro från n. v. Gustaf Adolfs torg till slottet äfvensom en ny dylik öfver stadsgraven anlades; att ett skeppshvarf inrättades vid Tegelviken, hvilket dock snart blef åt enskilda upplåtet; likaså ett anatomihus, hvarjämte förslag till en spinnhusinrättning utarbetades och privilegier för 3 nya apotek utfärdades. Med stor kraft upprätthöll äfven Gyllenstierna i Stockholm den stränga ordning, hvarpå Carl XI satte ett så högt värde.

Den tidsperiod, som närmast följer på 1680 års riksdag, karakteriseras främst af en sjudande verksamhetsifver särskildt på tvenne områden, förmyndarräfstens och reduktionens. Snart sagdt alla framstående krafter togos i anspråk för ifrågavarande arbete, som af konungen med all makt påskyndades. Det dröjde ej heller länge, innan Gyllenstiernas förmåga på såväl det ena som det andra af dessa områden kom till användning. I den stora kommissionen, som hade att döma öfver sjelfva förmyndarregeringen, erhöi han väl icke plats, men däremot insattes han i den kommission, som 1680 fick i uppdrag att undersöka kammarkollegii förvaltning under samma tid. Likaledes förordnades han till ledamot af Reduktionskollegium och blef sedermera 1687 en af Kongl. Maj:ts deputerade till reduktionsverkets afslutande. För den oförtrutna flit han i sistnämnda arbete nedlagdt, tilldelade konungen honom 1694 en gratifikation af 12,000 daler smt. Trots sitt sålunda vitsordade nit i reduktionsverksamhetens tjenst torde han dock i likhet med sina högadliga medbröder nog därstädes tillhört den minoritet, som mindre af intresse för sjelfva saken än af plikttrohet och vördnad för konungens vilja härvid lämnade sin medverkan och som understundom gjorde ett och annat försök att mildra de stränga åtgärder, som af flertalet i allmänhet påyrkades. Sjelf blef han en af dem, som drabbades af denna

stränghet, såsom ock framgår däraf, att han 1696 dömdes att återbetala en summa af 156,000 daler smt.

Äfven i åtskilliga andra af de mångfaldiga kommissioner, som under denna i så hög grad kommissionernas tid tillsattes, fick Kristoffer Gyllenstierna taga del. Hans verksamhetsförmåga blef härigenom starkt anlita och han fick långt ifrån ostördt egna sig åt sina plikter som öfverståhållare.

Carl XI:s ynnest och vänskap tyckes han alltjämt hafva bibehållit. Ett vackert bevis härpå gaf konungen, då 1692 det hus, som af Gyllenstierna beboddes, blef lågornas rof. Denne hade sannolikt fått dela husets öde, om ej kung Carl skyndsamt kommit till stället och räddat sin gamle vän. Fem år senare skänkte den döende monarken honom ett ytterligare prof på såväl tillgifvenhet som erkännande, då han utsåg Gyllenstierna, åt hvilken han redan 1687 förlänat greflig värdighet, till medlem af den förmyndarregering, som under hans sons minderårighet skulle föra rikets styrelse.

I nämnda regering bekläddes Gyllenstierna med högsta insendet öfver krigsväsendet eller de funktioner, som fordom tillkommit riksmarsken. Denna hans myndighet blef dock ej af lång varaktighet. Föga mer än ett halft år efter Carl XI:s död sammanträdde ständerna, och på deras uttalade önskan öfvertog den 15-årige Carl XII omedelbart sjelf regeringen.

Af allt att döma torde Gyllenstierna fått åtnjuta jämväl den nye konungens bevågenhet. Såsom ett vedermäle häraf tilldelades honom sålunda redan nästföljande år ett personligt lönetillägg af 5,200 daler smt årligen. Endast 6 år därefter kunde han med skäl betrakta som ett kanske än större nådebevis, att han under den nu rådande penningbristen blef en af de särskildt gynnade embetsmän, hvilka utbekommo sina lönér, medan det stora flertalet fick vara denna förmån förutan. Så hastigt hade det blomstrande tillstånd, hvori Carl XI lämnat sitt rike, blifvit förbytt i brist och armod. Ännu genljöd dock Europa af ryktet om svenskarnes sagolika bragder, och den patriotiska stoltheten upprätthöll modet hos den af krigets lidanden så hårdt hemsökta nationen. Snart skulle emellertid motgångarnas tid begynna, samt hopplös förtviflan och den ytterligaste nöd i förening undergräfvat och slutligen störta det mäktiga envælde, som Kristoffer Gyllenstierna en gång varit med om att resa. Sjelf förskonades han likväl från att upplefva denna tid. Medan ännu segerns sol lyste som klarast öfver de svenska vapnen, slöt han sin lefnad den 14 juni 1705.

Tvenne omständigheter synas hafva utöfvat ett afgörande inflytande på Kristoffer Gyllenstiernas öden, ja kunna sägas hafva helt och hållet bestämt hans lefnadsriktning. Den ena var frändskapen och den därmed följande nära förbindelsen med Johan Gyllenstierna, den andra ungdomsvänskapen med konung Carl XI. Genom deras förenade inverkan leddes han redan vid unga år in på politikens bana och blef från första stund en förklarad fiende till den högaristokratiska regering, som han genom sin börd snarare syntes kallad att understödja. Vänskapen och tillgifvenheten för konungen gjorde honom sedan till en af enväldets ifrigaste befrämjare samt trognaste och hängifnaste tjänare. Dock torde han ej med fog kunna räknas till de män, som i råd och dåd närmast stodo Carl XI bi i hans storartade verksamhet som det svenska samhällets omdanare, som med honom kunna dela äran häraf. Han var i främsta rummet den oförskräckte och segerrike kämpen på krigets liksom ock på den parlamentariska debattens fält. Han var härjämte den kraftfulle, duglige, nitiske embetsmannen samt den lojale, plikttrogne undersåten. Men om han ock i begåfning, i förmåga af initiativ och i viljekraft lärer få stå tillbaka för åtskilliga andra den nya tidens män, torde han däremot i fråga om lysande och hjertevinnande egenskaper, i personlig älskvärdhet och belevnhet helt visst hafva öfvergått de flesta af dem. Redan som öfverste vid Gardet var han enligt en af sina underlydandes intyg »kär för oss, gemene man såväl som officerare, ej mindre för sitt milda och höfliga sätt såsom befälhafvare än för sin oöfverträffliga tapperhet». Äfven sedermera som öfverståthållare visade han prof på sitt goda hjerta och sitt medlidsamma sinnelag, liksom han äfven i sin egenskap af deltagare i reduktionsarbetet sökte mildra detsammas fruktansvärda stränghet. Stolt och kraftfull, ridderlig och blid framträder hans ädla hjeltegestalt så mycket ljusare gentemot allt det kryperi och den servilism, all den hårdhet och sträfhhet, all den byråkratiska stelhet och det småsinnade pedanteri, som jämte stort nit och mycken duglighet synes i ej ringa mån känneteckna det officiella Sverige från Carl XI:s och reduktionens dagar.

1669 hade Kristoffer Gyllenstierna första gången knutit hyemens band med Gustafva Juliana Oxenstierna, som 6 år senare afled. Tvenne år därefter började han gilja till konungens egen kusin pfalzgrafvinnan Katarina, då blott 16-årig, af hvilken han emellertid bekom en korg. Sedan furstinnan omsider öfverskridit 30-talet, förnyade han dock försöket och tycktes nu röna bättre

framgång. Redan voro bröllopsgåfvorna inköpta och dagen för ceremonien utsatt, då bruden plötsligen ångrade sig och reste från alltsammans ut till Tyskland. Hon ändrade dock mening än en gång, och den 19 november 1696 egde giftermålet rum i Osna-brück. Det blef föga lyckligt. Nästan omedelbart uppstodo svårigheter och obehag till följd af den stolta damens anspråk att fortfarande tituleras furstinna, hvartill den myndiga änkedrottningen på inga villkor ville samtycka. Harmsen lämnade den nygifta frun Stockholm och bodde sedan på landet skild från mannen. Efter dennes död erhöll hon Gripsholms slott som enke-säte. Hon lefde ytterligare i 15 år. Hennes enda son blef vid 34 års ålder nedstucken i en duell, och med honom utgick den grefliga ätt Kristoffer Gyllenstierna stiftat. I sitt första gifte hade denne väl haft flera barn, men af dem hann endast en dotter myndig ålder. Hon gjorde sig ett namn genom sin lärdom och blef gift med kongl. rådet grefve Carl Bonde.

Grefve Mikael Törnflycht.

Ättling af en gammal stockholmsläkt, som skänkt hufvudstaden ej mindre än 6 borgmästare, och sjelf son till den ryktbaraste af dessa, tillika Stockholms förnämste köpman på sin tid, den högt och allmänt aktade Olof Hansson Törne och hans maka Margareta Andersén, föddes Mikael Törnflycht 1683 i den stad, hvars högste styresman han en gång skulle blifva.

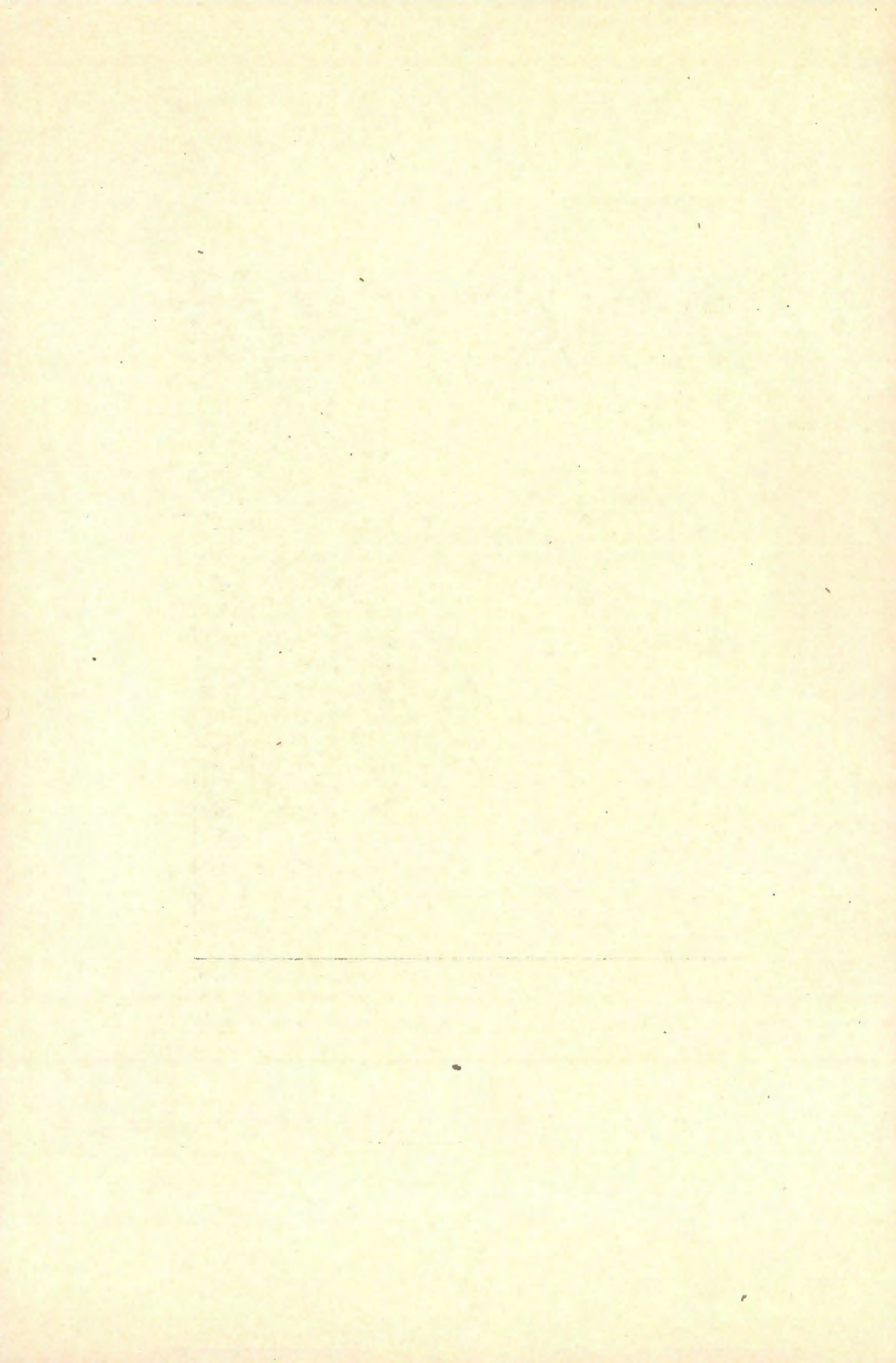
Det hem, i hvilket den unge Mikael uppväxte, intog ehuru borgerligt genom husfaderns embetsverksamhet, hans »otroliga» rikedom och den ynnest, hvarmed han af Carl XI skall hafva omfattats, helt visst en betydande ställning i det dåtida Stockholm. Också blefvo husets 4 döttrar samtliga gifta med framstående embetsmän och officerare, hvilka alla skulle sluta som grefvar och rådsherrar. Det kunde under sådana förhållanden ej heller gerna komma i fråga, allraminst sedan den myndige borgmästaren 1698 vunnit adlig värdighet, att sönernä egnade sig åt något borgerligt yrke. Den äldre bestämdes sålunda för hofvet och det civila embetsmannaståndet, den yngre Mikael för krigstjensten. 19-årig började han sin bana som förare vid Lifgardet, blef följande år 1703 fänrik och tog nu med utmärkelse del i den till en början

så segerrika sedan så olyckliga dock alltid ärofulla kamp, Sverige, så länge Carl XII:s bragduppfyllda fast land och folk förödande regering räckte, nödgades med ansträngande af alla sina krafter mot förenade mäktiga fiender föra. Han vann snart erkännande för mod och duglighet. 1706 löjtnant blef han kort därefter »för dess capacitet och skicklighet samt alltid betygade tappre förhållandes skull» utnämnd till ryttmästare vid Lifregementet. Samma år fick han äfven tillfälle att särskildt utmärka sig, då han vid Leipzig slog en trupp sachsare, därvid »inläggande mycken krigs-ära». Han var sedan med vid Pultava, råkade i rysk fångenskap men blef snart frigifven och stälde ånyo sitt svärd till det hårdt beträngda fosterlandets förfogande. 1710 förordnades han till interimsmajor och föreslogs 1712 ännu ej 30-årig af rådet till öfverste för ett tremänningsregemente. Med afböjande af detta hedrande uppdrag anhöll han dock att få kvarstå vid Lifregementet. Ej långt härefter blef han emellertid i egenskap af major återflyttad till gardet, där han 1713 blef öfverstelöjtnant och 1717 vid 34 års ålder öfverste; en tvifvelsutän vacker befordringsbana, för hvilken måhända svågernskapet med så inflytelserika män som Carl Piper och Arvid Horn icke varit utan all betydelse, men hvartill nog äfven förtjenst och skicklighet i ej oväsentlig mån torde hafva bidragit.

I spetsen för gardet var Törnflycht Carl XII 1718 följaktig på det härtåg mot Norge, hvarigenom hjeltekonungen gjorde ett sista förtvifladt försök att vid sina fanor åter fästa den segerlycka, som förr varit honom så trogen men som efter Pultavas blodiga dag synes för alltid hafva öfvergifvit honom. Men måttet för hans och Sveriges olyckor var nu rågad. Carl XII föll och med honom äfven det regeringssystem, som under hans stränge och kraftfulle faders ledning väl skänkt Sverige många år af fred, trygghet och välstånd men som omsider, tack vare hans egen halsstarrighet, omätliga krigslystnad och hänsynslösa slöseri med undersåtarnes lif och egendom, blifvit nationen förhatligt. Den aldrig fullt kväfda frihetskänslan lågade nu åter mäktigt upp i svenska bröst och tog uttryck i en våldsam opinionsstorm till förmån för det forna konstitutionella styrelsesättets återställande. Äfven inom hären, bland tolfta Carls egna bussar gjorde sig denna stämning oemotståndligt gällande; och då underrättelsen snart nådde de tappre krigarne, att i Stockholm rådet omedelbart efter konungens död erkänt prinsessan Ulrika Eleonora som drottning, förklarade krigsbefälet sig endast på det villkor vilja godkänna

GRAFVE MIKAEL TÖRNFlycht,
ÖFVERSTÅTHÅLLARE I STOCKHOLM 1732—38.
(OLJEMÅLNING AF G. DE MARÉES(?), TILLHÖRIG KOMMERSEÅDET
FRIHERRE H. REHBINDER).

detta val, att enväldet afskaffades och åt ständerna såsom nationens lagliga representanter öfverläts att definitivt afgöra såväl om tronföljden som om författningen. Till detta patriotiska och lojala handlingssätt, värdigt friborna svenskar och ädla riddersmän och vida skildt från det, som vid liknande tillfällen vanligen följts af härförare, som haft sitt folks öde i sina händer, skall äfven Törnflycht verksamt hafva bidragit.

I likhet med många af sina medbröder lemnade han kort därpå hären för att skynda till Stockholm och taga del i det åter öppnade, efter enväldets långvariga förtryck med så allmän glädje och så ljusa förhoppningar motsedda parlamentariska lifvet. Men ehuru han vid den fördelning af krigskassan, som kort efter Carl XII:s död på prins Fredriks befallning egt rum bland de högre officerarne i uppenbart syfte att för prinsen och hans ärelystna sträfvanden vinna dessa mäns sympatier och understöd, synes hafva blifvit framför andra gynnad, visade han snart, att han var föga villig att befordra sagda sträfvanden. Långt därifrån finna vi honom vid 1719 års riksdag jämte åtskilliga andra adelsmän afgifva en formlig protest mot hvarje öfverflyttande af kronan från drottningens till hennes gemåls hufvud. Detta oaktadt blef Törnflycht snart föremål för åtskilliga gunstbevis från hovets sida. Sålunda upphöjdes han under loppet af år 1719 efter hvart annat till öfverkammarherre, generalmajor och friherre. Men om prins Fredrik invaggat sig i den förhoppningen att genom dessa utmärkelser för sin personliga politik förvärfva Törnflychts kraftiga stöd och göra denne till ett lydigt redskap för sina planer, har det säkerligen ej dröjt länge, innan han nödgats inse, att han härvidlag i hög grad misräknat sig.

Prins Fredrik hade emellertid 1720 omsider lyckats vinna den krona, han så ifrigt efterfikat. Dock föga tillfredsstäld med de inskränkningar, det nya statsskicket medfört i konungamakten, började han snart energiskt arbeta på att undanrödja desamma. Att härvidlag i sin gardeschef äga en motståndare kunde ej för honom vara synnerligen behagligt. Också finnes han snart nog hafva sökt aflägsna Törnflycht från sagda i händelse af politiska förvecklingar så betydelsefulla post. En större omplacering vid regementena hade nämligen vid denna tid blifvit nödvändig till följd af de ur ryska fångenskapen frigifna officerarnes hemkomst. Oroliga häröfver hade en del gardesofficerare till sin öfverste in gifvit en skrift med begäran att blifva bibehållna vid sina befattningar. Konungen förmenande, att det var Törnflycht, som upp-

viglat dem till detta steg, hvilket af högstdensamma betraktades som myteri och för hvars noggranna undersökande han nu tillsatte en generalkrigsrätt, yrkade med anledning häraf på den miss-haglige öfverstens förflyttning till ett annat regemente. Men kung Fredriks anseende hade redan genom flera mindre välbetänkta åtgärder i ej ringa mån rubbats, och alla hans försök att blifva af med Törnflycht gingo om intet till följd af rådets fasta motstånd. Den sålunda förorättade erhöll ej långt därefter tillfälle att hämnas. Konungen hade nämligen vid 1723 års riksdag inlåtit sig i stämplingar med det missnöjda bondeståndet för att med dess hjälp ernå den förstärkning af konungamakten, han hittills förgäfves sökt vinna. Motpartiets ledare voro dock på sin vakt och lyckades snart komma de män på spåren, som härvid tjenade som redskap för de kungliga planerna och sökte uppvigla bönderna. Sekreta utskottet lät nu tillkalla Törnflycht och uppdrog åt honom att genast häkta ifrågavarande personer. Den stora beredvillighet, hvarmed denne konungens motståndare fullgjorde sagda order, om hvars laglighet meningarna inom sjelfva utskottet synas varit delade, tillvann honom också den rådande riksdagsmajoritetens stora bevågenhet, och han undfick äfven sin belöning, då »i anseende till dess väl uppförande» ständerna nu åt honom beviljade ett löne-tillägg under namn af »taffelpenningar».

I riksdagsarbetet hade Törnflycht, efter hvad det synes, allt ifrån det nya statsskickets införande alltjämt tagit en verksam del, om han också ej tillhört de flitigaste debattörerna på det svenska riddarhuset. Vid 1720 års riksdag erhöll han plats i sjelfva sekreta utskottet, och vid de följande riksdagarna återfinna vi honom äfven antingen som medlem af detsamma eller af andra viktiga deputationer. Vid nästa riksdag 1723 förekommer hans namn åtskilliga gånger i riddarhusprotokollen. Sålunda ses han genom landtmarskalken hafva låtit framföra klagomål öfver »den slätta anstalt» för släckning af eldsvådor, som i Stockholm förefunnes; hvilka klagomål också torde gifvit anledning till förslags väckande om en »Brand- och Politie-Ordning för alla städer i riket». Vidare ingaf han ett memorial i fråga om tillsättandet af officersbefattningar, hvori han sökte åt regementschefen häfda den rätt, som denne »efter uråldrigt bruk, krigsartiklar och fundamentallagen hatver och hafva bör». En större uppmärksamhet väckte han dock, då han jämte den snart så ryktbare Carl Gyllenborg nu framträdde med »några anmärkningar vid den projecterade riksdagsordningen», innehållande åtskilliga förslag till tilläggsbestäm-

meler till nämnda författning, såsom att ständerna skulle ega af förekommen anledning emellanåt ajournera sina sammanträden och under tiden låta sig representeras af en särskildt vald deputation, liksom ock att själfva rannsaka och döma öfver alla förgripelser mot friheten, fundamentallagarna och ståndsprivilegierna m. m. I sagda memorial föreslogs äfven, att adelns representanter hädanefter jämväl borde utses genom val, dock så att detta stånd skulle få välja 300 och de öfriga stånden endast 100 riksdagsmän. hvarterda. Det stora antal obesutna och föga bemedlade adelsmän, som vanligen bildade majoriteten på riddarhuset och efter klassindelningens upphäfvande snart nog därstädes kom att utöfva ett bestämmande inflytande, hade begynt väcka allvarsamma farhågor hos många af den unga frihetens aristokratiska vänner; och nyssnämnda förslag torde väl också närmast vara att betrakta som en af de talrika vid denna riksdag förekommande ytringarne häraf.

Nästföljande riksdag 1726—27 får man till sin öfverraskning se Törnflycht, denne konungens uppenbare ovän, framträda som samma furstes lika bestämde anhängare och till och med väcka förslag, att ständerna skulle åtaga sig betalningen af monarkens inhemska skulder, hvartill äfven riksdagen fann skäligt lemna bifall. Det omslag, som sålunda egt rum i förhållandet mellan kung Fredrik och hans gardeschef, erhåller helt visst sin rätta belysning, om den ställes i samband med den förändrade ställning, hvari konungen genom den senaste tidens politiska tilldragelser omsider kommit till det frihetsvänliga partiet. Skrämda af de kungliga maktutvidgningsplanerna hade till en början den nya författningens hängifna vänner sökt ett stöd hos och slutit sig nära samman med det s. k. holsteinska partiet, som bildats af de personliga anhängarne till Fredriks forna medtäflare om kronan hertigen af Holstein, och sålunda bestod af konungens förklarade motståndare; och sagda parti hade härigenom vunnit en styrka, som satte det i stånd att för en tid nästan helt och hållet beherska den svenska politiken. Mot dess och dess bundsförvandters kraftiga motstånd strandade också alla kung Fredriks försök att tillintetgöra den unga friheten. Men ej nöjda med denna seger begynte snart partiets ledare hängifva sig åt storpolitiska drömmar, träda i en synnerligen nära förbindelse med Ryssland och i samverkan med denna makt söka inleda Sverige i mer eller mindre äfventyrliga krigsföretag. Frukthan härför liksom ock för ett nesligt beroende af arffjenden i öster öppnade omsider ögonen på fredens och

frihetens vänner. Å andra sidan hade kung Fredrik, sedan han sett alla sina bemödanden att skänka kronan ökad makt ohjelpigen misslyckas, snart nog helt och hållet fallit till föga och synes nu filosofiskt vilja finna sig i sin författningsenliga ställning. Den gemensamma faran förenade inom kort honom och hans forna motståndare; och frukten af deras förening blef nu med holsteinska partiets fall och den store statsmannen Arvid Horns fulla öfvertagande af makten grundläggandet af en tidrymd af rik, fredlig utveckling, som skulle bringa bot för de lidanden, det karolinska enväldet tillfogat Sverige, och som med allt skäl kan benämnas Frihetstidens gyllene ålder.

Från denna tid synes Törnflycht också hafva åtnjutit sin konungs bevågenhet; och det torde ej böra betraktas som ett uttryck af en hos denne alltjämt fortlefvande önskan att på ett eller annat vis göra sig af med sin gardesöfverste utan fast hellre som ett gunstbevis, då Törnflycht i slutet af år 1727 utsågs till landshöfding i Nyköpings län. Ett annat dylikt bevis var väl ock den grefvevärdighet, Törnflycht 4 år senare erhöll. Såsom ytterligare ett sådant får man väl anse den gåfva af 5 dofhjortar, hvar med kung Fredrik från och med 1733 årligen fågnade sin forne fiende.

Efter 5 års verksamhet som landshöfding kallades Törnflycht 1732 till innehafvare af den maktpåliggande befattningen som öfversthållare i Stockholm. Bland hans medtäflare härvidlag befann sig äfven den man, som 1719 med sådan utmärkelse försvarat Stockholm mot ryssarnes anfall, den vida mer fräjdade och helt visst äfven mer förtjente Rutger Fuchs. Men Törnflycht var svåger till Sveriges mäktige kanslipresident; han hade tillika, som det synes, numera att glädja sig åt kung Fredriks nåd; han gick också segrande ur striden.

Den tidsperiod 1732—38, under hvilken han var Stockholms stads högste styresman, utmärkes af flera åtgärder till stadens gagn. Nämnas kan sålunda, att skeppsbron blef väsentligt förbättrad och delvis byggd af sten, att Ladugårdslands kyrka invigdes, och att de första stegen till fattighusinrättningens införande i Stockholm nu togos. Ett betydande antal staden rörande författningar blefvo härjämte under denna tid utfärdade. Sålunda tillkom en ny byggnadsordning med därtill hörande instruktioner för en stadsarkitekt och en stadsingeniör äfvensom för ett byggnings- och embetskollegium. Sitt gamla intresse för brandväsendets reformerande i hufvudstaden synes den nye öfversthållaren

äfvén alltjämt hafva bevarat att döma däraf, att åtskilliga härmed sammanhängande förordningar nu sågo dagen, såsom om tornväktare, om sotande, om brandsyn och om rannsakingars skyndsamma anställande rörande eldsvådor. Vidare utkommo stadganden mot våldsamheter i Stockholm, angående missfirmelser mot Konungens befallningshafvande och slottskansliets betjente därstädes, rörande Djurgårdens förläggande under Stockholms jurisdiktion, ifråga om advokaters anställande vid slotts-rätten m. m.

Äfvén som öfverståhållare fortfor Törnflycht att med vaken blick följa riksdagsförhandlingarne, därvid särskildt frågor berörande hufvudstadens intressen af honom med lifligt deltagande omfattades. Så var det antagligen på grund af hans kraftiga ingripande vid 1734 års riksdag, som förordningen om missfirmelser mot Konungens befallningshafvande i Stockholm och slottskansliets betjente 1736 tillkom. Vid samma riksmöte protesterade Törnflycht energiskt mot vissa norrländska städers ansökan att få »fri seglation och handel på andra inrikes sjö- och stapelstäder än Stockholm med sina tillverkningar». Ett bifall härtill, förklarade han, skulle medföra »Stockholms stads och riksens allmänna handels skada och förderf». Han finnes äfvén nu fast förgäfves hafva föreslagit inrättandet af biljarder i hufvudstaden, motiverande förslaget därmed, att »biljardspelet vore en för ungdomen nyttig och anständig kroppsöfning». Äfvénledes afgaf han nämnda riksdag ett utlåtande i anledning af väckt fråga om inrättande af ett sjukhus i Stockholm. Han förmenade detsamma ej kunna på stadens bekostnad uppbyggas, medan ständerna åter ansågo dess uppförande och underhåll ingalunda tillkomma det allmänna, helst vid Danviken redan funnes en sjukstuga liksom två sådana vid stadens barnhus. Kort före sin död uppträdde han jämväl å 1738 års riksdag och hemstälde om nödiga åtgärders vidtagande till hämmande af tiggeriet å hufvudstadens gator.

Midt under denna för hufvudstaden så nitiska verksamhet borttrycktes han emellertid af döden. Han afled den 26 augusti 1738 på sin gård Hesselbyholm 55 år gammal.

Utgången så att säga ur Stockholms borgerskaps egna led, förenande med krigarens mod och vanan att befalla såväl parlamentarisk som administrativ erfarenhet, därtill i besittning af stor förmögenhet och mäktiga släktförbindelser samt, som det synes, kraftfull vilja och manlig sjelfständighet, egde Mikael Törnflycht, som af en samtida skildras som »en präktig och vacker herre», utan tvifvel många förutsättningar för att blifva en god och vär-

dig öfverståhållare. Måhända hade han äfven, om en längre lifstid honom förunnats, blifvit en af dessa styresmän, hvilka på ett mera lysande sätt fäst sina namn vid hufvudstadens historia. Hvad han under den jämförelsevis korta tid, hans förvaltning räckte, i Stockholm uträttat, synes onekligen lemna stöd för ett sådant antagande, liksom äfven för visso därstädes göra honom förtjänt af tacksam hågkomst.

Sedan 1714 var Törnflycht i barnlöst äktenskap förenad med Magdalena Lewenhaupt, som 3 år äldre än sin make i 18 år fick öfverlevva honom.

Nils Ericson och Otto Modig.

Då under en lång lefnad man varit lycklig nog icke allenast att komma i beröring med framstående män, utan äfven att vinna deras synnerliga förtroende, frestas man lätt, innan blicken mörknar och minnet sviker, att fatta pennan för framhållande af några drag ur dessa mäns verksamhet, som djupt ingripit i landets ekonomiska utveckling. Jag gör det så mycket hellre, som min ringa förmåga därvid mer än en gång tagits i anspråk.

Öfverstarne *N. Ericson* och *O. Modig* voro så godt som jämnåriga, enär den förre var född 1802 och den senare 1803.

Båda rikt begåfvade, anställdes redan vid unga år såsom elever vid Göta kanalbyggnad och detta vid samma arbetsstation, där Ericsons moder besörjde mathållningen för vid arbetet anställda tjänstemän och officerare. Därunder knöts mellan de unga männen ett vänskapsband, som ägde bestånd under deras hela lifstid, och hvilket icke brast förr än vid Ericsons död 1870. Modig öfverleefde sin vän 7 år, och mer

än en gång hörde jag honom påminna sig den bortgångne vännen och deras gemensamma lefnadsöden.

Båda ägnade sig åt ingenjörsyrket. Med tiden blef Ericson chef i det Västra väg- och vattenbyggnadsdistriktet och Modig i det Norra.

Den förre byggde Trollhätte kanal, det första större arbete här i landet, där den verkliga kostnaden icke öfversteg den af honom beräknade, hvilket på sin tid väckte ett berättigadt uppseende och icke minst bidrog till att han sedermera blef chef för statens järnvägsbyggnader, där kostnaderna, äfven af honom beräknade, sällan eller aldrig öfverstego de verkliga.

Modig fick det mindre angenäma uppdraget, sedan man i 9 år arbetat på Väddö kanal, där felaktiga beräkningar och misstag hopats, att afsluta nämnda arbete, hvilket äfven lyckades honom till allas belåtenhet med de få anslag, som därtill voro beviljade.

Kanalen fick emellertid sedan småningom förfalla af brist på penningar. Vi veta alla, att den först i våra dagar har med större mått än enligt den första planen börjat försättas i ett ändamålsenligt skick.

Modig blef sedermera chef för Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, då han framgångsrikt verkade för anläggning af vägar, torrläggningar, hamnars och kanalers byggande i hela landet och icke minst i Norrland, där han hade haft sitt distrikt, och om hvars framtida utveckling han hade en hög tanke, som sedermera icke jäfvats.

Båda voro på hufvudets vägnar rikt begåfvade, med ordet i sin makt och förmågan att på ett öfvertygande sätt skriftligen framställa sina tankar. Modig var Ericson därutinnan kanske något öfverlägsen, hvarför den senare, inseende detta, vid icke få tillfällen, då saken gällde någon viktig allmän fråga rådfrågade den förre.

Tidigt kom jag med dem båda i beröring. Redan 1846 blef jag såsom »murarebas» anställd vid den af Ericson byggda dockan på Beckholmen i Stockholm, då Modig, af nit för saken, ganska ofta där infann sig.

Under detta arbete inträffade en olyckshändelse, i det att den s. k. »sätten», med hvilken man utanför portarna kunde afstänga vattnet, helt oförmodadt i ett ögonblick brast, hvarvid Ericson, arbetschefen, den helt nyligen vid 82 års ålder afidne A. Adlerstråhle, och jag jämte flera arbetare, hvilka alla voro nere i dockan, endast genom Guds försyn lyckades att rädda lifvet. Den timade olyckan klandrades naturligtvis i en och annan tidning, men Ericson fattade pennan, gaf svar på tal, och klandret, som var alldeles obefogadt, dog bort.

Ericson bodde, då han var chef för statens järnvägsbyggnader, i Stockholm, hvarunder han ganska ofta besökte Modig på hans ämbetsrum, då de med hvarandra rådgjorde icke minst om huru man skulle bekämpa de olika åsikter, som sökte göra sig gällande beträffande järnvägens riktning i olika delar af landet. Modig var då alltid den, som efter en af Ericson lämnad p. m. uppsatte nödiga skrivelser. Äfven jag betroddes någon gång därmed, då andra göromål icke tilllätto Modig att därmed själf sysselsätta sig, men han genomsåg alltid och ändrade då hvad däraf kunde anses behöfligt. Då Ericson sedan lämnade utskrifningen däraf till sin sekreterare, kaptenen Linnell, den

Ericson icke ville skrifva »på näsan» sina åsikter i allt, förundrade sig denne mycket öfver, hvem som varit Ericsons skrifkunnige vän, men han misstänkte snart nog Modig eller mig därför.

Jag var då tjänstgörande i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och hade därunder många samtal med Modig, som då kom ut till mig och satte sig på det bord, vid hvilket jag hade min plats. Samtalet vände sig mest om allmänna arbeten, men jag fick också till lifes åtskilligt om dagens on dit, det Modig hört på »Sällskapet», där han intog sina middagar.

En dag, det var i okt. 1857, utspann sig ett mera ovanligt sådant samtal, närmast framkalladt af Ericson, hvilken kom, som man plägar säga, »med andan i halsen» till Modig, med hvilken han genast började ett ytterst lifligt andragande, det jag hörde icke utan en viss häpnad, men icke så Modig med sitt vanliga orubbliga lugn, hvori han var raka motsatsen till Ericson, som icke så sällan var något het.

Till en förklaring af detta torde jag få något återgå i tiden.

Nyssnämnda år hade Ericson uppgjort ett förslag till sammanbindningsbana i Stockholm, hvilket, sedan förslaget att gå in öfver Skanstull förkastats, slutade med en riktning från *Hornstull* till trakten af Fatbursjön och därifrån i en tunnel till Ragvaldsbro, samt vidare därifrån på en utfylld järnvägsbank öfver Riddarfjärden till Staden och Norrmalm.

Hela den sommaren hade jag vistats i utlandet och någon tid äfven i Dresden, där jag kommit i beröring med M. M. v. Weber, en son till den store tonsättaren K. M. v. Weber. Han var Betriebs Ober Inspektor för de sachsiska statsbanorna och således detsamma som en generaldirektör för de svenska. Han var en ovanligt bildad man, som kände till ej blott järnvägar utan äfven mycket annat, det man endast undantagsvis finner hos en järnvägsingeniör.

Jag kände mig dragen till honom, som äfven fäste sig vid mig. Jag fick af honom veta mycket, hvarom jag förut knappast haft en aning. Han däremot fick af mig upplysningar om åtskilliga svenska förhållanden, hvarvid jag äfven redogjorde för honom om förslaget till sammanbindningsbana i Stockholm, mot hvilket han hyste åtskilliga betänkligheter, dem jag hade i godt minne. Många år därefter besökte han Stockholm och äfven mig.

Vid min hemkomst dit och efter återtagen tjänstgöring i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen önskade Modig få en redogörelse för allt hvad jag sett, hört och erfarit, då bland annat jag äfven redogjorde för mitt samtal med Weber om sammanbindningsbanan, då Modig, som vanligt sittande på bordet med ena foten på golvet, till min öfverraskning sade: »Alldeles detsamma tycker jag och har därom talt med Ericson».

Under fortsatt samtal hörde jag tydligen hvad Modig tänkte om saken, ehuru han icke ville ut därmed. Jag förklarade mig emellertid instämma i hans åsikt.

Väl kännande honom därutinnan, lämnade jag några dagar därefter en uppsats om saken med anhållan att han efter dess genomläsning ville däri göra nödiga rättelser, det han gjorde.

Uppsatsen gick ut på att leda tunneln i stället för till Ragvaldsbro så långt öster ut, att dess mynning komme att ligga midt för Munkbrogatan i Staden, att rifva de därvarande kvarteren Memnon och Icarus. Enär järnvägsbanken då kommit att ligga strax utanför Karl Johans torg, föreslogs att större delen af området däremellan skulle fyllas.

Lördagen den 31 oktober stod uppsatsen, med $3\frac{1}{2}$ spalter, att läsa såsom insänd i Post- och Inrikes Tidningar.

Med ett exemplar däraf i handen kom Ericson följande dag upp till Modig och frågade genast, om han kunde veta, hvem som hade skrivit densamma. Modig svarade då, att om han därom tillsporde mig, som var känd redan då för den vanan eller ovanan att åka och vända i tidningar, så kunde han möjligen af mig få besked. På Ericsons uppmaning till Modig, som var min chef, att därom fråga mig, ehuru han själf visste det, inkallades jag, då jag genast, därom tillspord, förklarade mig vara den sannskyldige författaren.

Modig smålog, och Ericson såg något förbluffad ut, men fann sig genast, då han med några förbindliga ord uttryckte sin tillfredsställelse öfver att äfven unga män behandlade dagens frågor, hvarefter han räckte mig handen. Jag bockade mig och gick ut till mitt arbete.

Knappt en månad därefter fick jag bud från honom med önskan om ett besök. Jag fruktade då att mellan fyra ögon få en uppsträckning för det jag vågat komma fram med mina påminnelser. Detta blef emellertid icke förhållandet, utan erbjöd han mig i stället att verkställa undersökning för sammanbindningsbanan — i den af mig föreslagna riktningen. Jag tackade för det hedrande uppdraget, hvarmed jag genast gick i författning och detta med så mycket större skäl, som Mälaren då var isbelagd.

Min föreslagna riktning följdes emellertid icke, utan i stället valdes en medelväg mellan min och den af Ericson först tänkta. Jag vågar än i dag antaga, att mitt förslag skulle ha varit det bästa.

Mycket skulle kunna skrivas härom i sammanhang med den stora järnvägsfråga, som i Stockholm nu är under behandling. Rätta platsen därför är dock icke i en uppsats, sådan som denna. Ett kan dock anföras om hvad Weber därom yttrade till mig. Stockholm, som då hade knappt 100,000 invånare, kommer med tiden att blifva en stor stad, som nu har tre gånger detta invånareantal. Staden behöfver, sade han, till följd af sin naturliga belägenhet, två central-personstationer, den ena på Norrmalm och den andra på Södermalm. Det är icke längre från Södermalm till Norrmalm än från den senare till den förra. Till norra stationen ingå alla tåg norr om Mälaren och till den södra alla de som gå söder om samma sjö. Vidare sade han att man icke behöfver vara järnvägsingeniör för att i statsekonomiskt hänseende bestämma järnvägars riktning. Då Ericson blef chef för statens järnvägar, hade han knappt sett en järnväg. De af honom föreslagna riktningarna därför torde emellertid icke med fog kunna klandras.

Med Ericson hade jag sedermera mycket att göra under de omfattande undersökningar, som af mig åren 1858 och 1859 verkställdes från Stockholm i olika riktningar ända till Falun, från Krylbo till när-

heten af Frövi samt från Katrineholm till Linköping. Detta nämnes därför, att i och för den sistnämnda jag kom i tvist i tidningarne med en kapten Björkman, som förut hade biträdt generalen af Acrell vid af honom gjorda undersökningar.

Björkman, missnöjd öfver att icke ha fått anställning hvarken vid mina undersökningar eller de som verkställdes af de två andra afdelningscheferna, kapten Gestrin och friherre de Geer, klandrade i en Stockholms-tidning Ericson skarpt för de gjorda undersökningarna, dem han ansåg vara otillfredsställande. På Ericsons uppmaning att vederlägga honom var jag därtill så villig som skyldig, synnerligast som Björkman äfven tagit mig för hufvudet beträffande undersökningen mellan Katrineholm och Norrköping.

Med anledning häraf infördes i Posttidningen en uppsats, hvori klandret vederlades och slutade med, att då så mycket klandras hvad andra gjort, borde man förut ha sopat rent för egen dörr, hvilket dock icke syntes ha varit förhållandet med hans egna undersökningar, ty vid dem syntes han ha gått till väga på samma sätt, som, då korsfararne tågade till det heliga landet, dit de icke kände vägen, hvarför de till vägvisare togo en get och en gås, såsom varande inspirerade af den Helige Ande. I ett därpå följande tidningsnummer hotade Björkman mig då med duellsplakatet, eftersom vi båda voro officerare, och han ansåg liknelsen vara ärekränkande. Svar på tal uteblef icke, men slutligen lyckades det tidningens redaktör, herr Björck, öfvertyga Björkman, att ej blott geten utan äfven gåsen voro tämligen oskadliga djur.

Hos Ericson stod jag väl, hvarför han med förbigående af många äldre erbjöd mig chefskapet för järnvägsbygget mellan Gatugårda och Bodarne på Västra stambanan, det jag antog, då kontrakt om arbetstiden, räknad från den 1 april 1860 till den 1 oktober 1862 upprättades.

Många lustiga för Ericson betecknande drag kunna anföras sedan den tiden. Ett återgifvande af dem skulle leda till alltför stor vidlyfthet, hvarför jag torde få inskränka sig till några få.

Läget för den blifvande Nordvästra stambanans anknjytning med den Västra var, enligt ett Riksdagens beslut, bestämdt vid Stafåna, som ligger åtskilliga kilometer öster om Laxå. Felaktig utstakning gaf anledning till nämnda beslut. Vid af mig verkställd omstakning befanns emellertid, att kostnaderna för en station vid Stafåna skulle blifva betydligt större än vid Laxå. Saken anmälades af mig hos Ericson, som bestämde läget vid Laxå under förklaring, att Riksdagen icke förstod sådana saker, hvori han obestriddligen hade rätt.

Genom samma omstakning hade jag funnit att stationen vid Vretstorp borde byggas där den nu ligger, och således icke vid gästgivarvärdgården, enligt den af K. M:t fastställda planen.

För att afgöra denna sak kom Ericson till Vretstorp, där vi vandrade fram och åter, då han talade för K. M:s plan, jag åter för min. Vi vandrade flera gånger fram och åter mellan de båda lägena, hvar och en därvid hållande på sin åsikt. Slutligen återkomna till gästgivarvärdgården, framhöll han den vackra utsikten öfver Vibysjön, såsom ett af skälen att där bygga stationen, däri jag emellertid icke

kunde instämma. Han blef då ond, hvilket märktes dels på hans min, dels ock på att han höjde rösten, hvarjämte han enligt sin vana då lyfte på sin cylinderhatt — han gick alltid i en sådan — och utropade: »Är det kapten eller jag som befaller härvidlag?» På min invändning, därvid äfven hälsande, att det icke var därom frågan rörde sig, utan hvarest stationen skulle ligga, svarade han ingenting. Men seende på sin klocka förklarade han sig vara hungrig, hvarefter vi båda gingo in på gästgivaregården, där vi fingo något till bästa. Om stationens läge talades icke vidare ett ord, men väl om mycket annat. Han reste vidare, och stationen byggdes där den nu ligger.

Under en af våra vandringar kom på tal frågan om skenors vikt, då af mig anfördes, att skenvikten behöfver ökas med ökad tåghastighet, ty eljest blifva de snart fördärfvade, hvilken uppfattning dock icke gillades. Till jämförelse anförde han nämligen, att om på svag is man på skridskor åker hastigt, håller isen, men brister i motsatt fall. Jag lät honom tills vidare lefva i sin tro, men dock icke länge.

Komna till ett stort dike, öfver hvilket vi på en plank skulle gå, anhöll jag att få förklara förhållandet med skenorna, hvilket bifölls.

Ehuru enligt då vedertaget bruk det tillkommer vid sådana tillfällen en yngre att gå först, anhöll jag detta oakadt att få gå sist, hvilket äfven bifölls.

Då nu Ericson gick före och jag efter honom, höll jag samma takt som han, och allt gick bra.

Väl komna öfver förklarade jag det vara alldeles nödvändigt att vända åter i samma ordning, det han småleende villfor. Då gick jag åter i en hastigare takt än han, som, då plankans sviktningar icke sammanföll med hans steg, förnam en stöt för hvarje steg. Därefter förklarades saken om skenorna på följande sätt.

Då ett hjulpar rullar fram, böja sig skenorna alltid något. Om nu nästa hjulpar icke kommer förr än skenorna återgått till förra läget, uppkomma mellan dem och hjulen inga stötar. Kommer det följande hjulparet, då hastigheten ökas, förr än skenan återtagit sitt rätta läge och således höjer sig, uppkommer mellan dem och hjulparet en stöt. Enär sådana stötar med tiden försämra skenorna, hvarjämte ökad dragkraft tages i anspråk, så är detta orsaken till att om man vill åka fort, så bör man, äfven om belastningen på hjulparen icke ökas, öka vikten på skenorna, så att de icke böja sig. Skenorna vägde då, om jag icke missminner mig, 28 kg. per meter, men med ökad hastighet och större belastning på hjulen har den måst ökas till 40.5 kg. per meter.

En annan fråga, som oss emellan äfven behandlades, var den om att förlänga syllarnas varaktighet mot röta så länge som möjligt.

Närmaste anledningen därtill var den, att jag låtit uppstapla åtskilliga tusental syllar med stora tomrum, för att de skulle kunna torka innan de nedlades.

Ericson såg detta, då han tillsade, att de skulle täckas med granris för att icke spricka, då solen sken på dem. Han förklarade nämligen, att sand lägger sig i sprickorna, då syllarna taga skada hastigare än eljest.

Jag var genast, som vanligt, färdig med mina invändningar, att då man i allmänhet genom torkning söker skydda gräs, spannmål och växter, och alldenstund furan icke var annat än en växt, så kunde därvid tillämpas samma förfaringssätt. Ericson medgaf, att jag hade rätt.

En annan gång gingo vi utför en lutning 1 : 100, nedanför hvilken banan var horisontal, men syntes såsom en motlutning, betraktad därifrån vi voro. Ericson frågade mig, huru stor lutningen där var, då jag svarade, att densamma vore = 0. Svaret behagade icke Ericson, som lät narra sig af perspektivet, men väl komma dit såg han att jag hade rätt, då han sade, att fyra ögon se mer än två.

Ericson var en man, som såg längre fram i tiden än hvad mången kanske anar, han tänkte nämligen på, hvad först i våra dagar närmare uppmärksammats, att ej endast genomdränka syllar med lämpliga ämnen för att skydda dem mot röta, utan äfven att till bränsle i lokomotiven använda torf.

Nämndt är, att min anställning vid statens järnvägsbyggnader icke räckte längre än till den 1 oktober 1862, då Västra stambanan i dess helhet antogs blifva fullbordad, det den ock blef. Redan i januari anmälde jag emellertid, att min del däraf var fullbordad, att jag ingenting hade där vidare att göra, hvarför jag anhöll att med åtnjutande af det aftalade arfvodet få flytta till Stockholm, hvilket bifölls medels skrifvelse den 7 februari 1862, hvarom jag får meddela följande:

»Då emellertid Herr Kaptenens verksamhet på annat håll äfven för Statens järnvägar kan blifva af gagn, så får jag, efter att därom med Herr Kaptenen förut muntligen hafva öfverenskommit, härmed uppdraga åt Herr Kaptenen att under loppet af nästa sommar genom noggranna undersökningar vid franska och tyska järnvägar göra sig fullt underrättad om resultaterna af de olika sätt, hvarpå sliper eller underlagen för rälerna blifvit med metallösningar genomdränkta för att emotstå förruttelse. En närmare instruktion för iakttagelser härvid skall framdeles meddelas, och äger Herr Kaptenen att, sedan en fullständig berättelse i detta ämne blifvit till mig öfverlämnad, såsom en ersättning för resan utbekomma 2,000 R. Rmt.»

Med tacksamhet mottogs detta. Någon tid därefter reste jag och kom nätt och jämt hem för att den 4 november, föreningsdagen mellan den skandinaviska halföns två land, kunna deltaga i Västra stambanans invigning och de storartade festligheterna i Göteborg. Vid detta tillfälle erhöi jag, likasom många andra, en större silfvermedalj.

Berättelsen om gjorda iakttagelser under resan finnes tryckt i den af mig utgifna tidskrift för byggnadskonst och ingenjörvetenskap för år 1862. Sättet för syllarnas beredning var upfunnet af D:r Boucherie och tillgick på nästan enahanda sätt som det nuvarande, enligt hvilket användes kreosotolja, under det Boucheri begagnade kopparvitriol. Det kom aldrig att då användas här i landet, men väl ett annat, som ansågs vara billigare, att nämligen från en högt liggande behållare genom slangar trycka vätskan ned in i syllarna. Detta tillämpades äfven här i landet och finnes beskrifvet i nyssnämnda tidskrift för år 1861, sid. 56. Därom hade jag tagit kännedom redan under år 1857.

Förutom nämnda offentliga uppdrag fick jag af Ericson äfven ett enskildt, att nämligen taga kännedom om vunnen erfarenhet vid eldning af lokomotiv med torf. Därom hade jag nyssnämnda år redan förut tagit kännedom i Tyskland, hvarom åtskilligt meddelats i samma tidskrift 1860, sid. 183.

Ehuru Modig icke hade någonting att göra med statens järnvägsbyggnader, var han däraf dock mycket road, hvarför han i regeln besökte dem en gång årligen, och då alltid i sällskap med sin vän Ericson.

De hade alltid mycket att samspråka om, och understundom kom då äfven vattenbyggnader, som egentligen var deras sak, på tal. Vid ett sådant tillfälle, då jag var närvarande, berömdes mycket det sätt, hvarpå slussar i Sverige byggdes med sidor, hvilka hade cirkelform i såväl vågrät som lodrät riktning. Jag tillät mig göra den invändningen, att jag i utlandet aldrig hade sett några sådana slussar, utan att de där alltid byggdes med raka och lodräta murar, och då dessa visat sig fullt varaktiga, hade jag svårt för att fatta fördelarna hos det svenska byggnadssystemet, som enligt hvad jag sedermera funnit blifvit satt i system af E. Hagström, som en tid var öfvermekanikus vid Göta kanal, då den först började byggas. Jag fick en lindrig förebråelse för att jag vågat betvifla byggnadssättets fördelar, men då jag höll i mig, invände slutligen Ericson: »Men de runda formerna måtte väl ändå vara vida vackrare än de fyrkantiga», hvilket skäligen icke kunde bestridas. Många år efteråt kom slussfrågan åter på tal mellan Ericson och mig, då han sade, att slussarna vid Trollhättan bordt blifva större än hvad de blefvo, men att han låtit narra sig af slussarna på Göta kanal. Huruvida dessa större slussar skulle fått runda eller fyrkantiga former, därom yttrade han emellertid ingenting, men troligt är att de förra blifvit rådande.

Med undantag af den sedermera blifvande landtmäteridirektören Nordenfelt hade väl ingen haft så fritt språk med Ericson, som förhållandet var med mig. Han var ofantligt angenäm att hafva att göra med och var ständigt, då ingen sprakfåle till ingenjör hade förargat honom, fallen för skämt. Sådan var äfven Modig, och då de båda vännerna började med hvarandra, saknades icke anledning till skratt. Ericson var i repliken dock något skarpare än Modig, icke minst då de påminde hvarandra om galna upptåg vid Göta kanal.

Strax efter Västra stambanans invigning lämnade Ericson chefskapet för statens järnvägsbyggnader. Han var då 60 år gammal, men göromålen började växa honom öfver hufvudet, och därjämte började han lida af sten. Samtidigt med erhållet afsked beviljade Riksdagen honom en listidspension af 15,000 Rdr, hvaraf han gjort sig väl förtjänt. I afseende på allmänna arbetens skötande hade man ditills slafviskt följt traditioner från Göta kanal, hvilka icke alltid voro de bästa. En ändring därutinnan till det bättre skedde redan, då Ericson 1837 började bygga om Trollhätte kanal, och vid statens järnvägsbyggnader blefvo förändringarna därutinnan än mera genomgripande.

Bidrag till Sveriges officiella statistik om allmänna arbeten började utgifvas först från och med 1872; men dessförinnan utarbetade

Modig och befordrade till trycket berättelser om de allmänna arbetena ända från 1840, då Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inrättades. Han gjorde dem själf med ett otroligt arbete utan något som helst biträde. De äro det mest fullständiga man kan önska sig, och exemplar däraf utdelades rikligt vid hvarje riksdag. Hans minne var förvånande godt, ty han kom ihåg allting, som rörde allmänna arbeten, för hvilka han hyste ett sällspordt nit.

Sedan jag lämnat min befattning vid statens järnvägsbyggnader, återinträdde jag såsom byråingeniör i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, där jag var t. f. byråchef åren 1870—1875, då jag blef utnämnd till chef i Mellersta väg- och vattenbyggnadsdistriktet.

Under dessa 18 år fick jag ett vida bättre tillfälle än förut att lära känna Modig, som vid våra rådpläningar merendels tog plats på sätt redan anförts, sittande på mitt skrifbord. Då öfverenskoms om hvad som borde skrivas, med ledning hvaraf skrifvelsen sattes upp af mig för att af honom granskas, och detta gjorde han med besked, icke minst hvad angick själfva språket, hvarefter allt af mig skrefs om innan det lämnades till utskrift. Icke så få gånger inlämnades konceptet åter till Modig, som då ändrade åtskilligt däri. Jag påminner mig, att han sålunda tre gånger ändrade ett och samma koncept, och kanske än flera, för så vidt uppsatsen icke lämnats till utskrift. Han var därutinnan den mest samvetsgranne ämbetsman man kan tänka sig, och med en outtröttlig arbetsförmåga skydde han icke arbetet. På ämbetsrummet var han likasom jag hvarje dag från kl. 10 till 4. Dessutom funnos hemgöromål, medan semester då ännu var ett okänt ord.

Vid ofvanstående korta skildring af den verksamhet, som utvecklats af två framstående män, med hvilka jag under många år stått i en nära beröring, kan icke gärna underlåtas att man behöfver nämna åtskilligt äfven om sig själf, det jag hoppas må varda ursäktadt.

Gustaf Nerman.

Olof och Nils Planting-Looberg.

Meddel. af W. P.-G.

Under det trettioåriga krigets dagar stodo många medlemmar af ätten Planting under de svenska fanorna. Vid artilleriet tjänade bröderna Erik, Olof, Lars och Nils.

Erik omnämnes 1628 såsom rotemästare vid det i Preussen stående Simon Skults kompani; Lars var 1631 sergeant vid Karl Ruths och avancerade sedan till löjtnant. Båda stupade vid unga år. Olof och Nils åter hunno mogen ålder och blefvo för sina förtjänster upphöjda i svenskt adelsstånd. Af deras öden har följande bevarats till eftervärlden.

Olof Planting stod 1630 som styckjunkare vid kapten Joen Persons² kompani; 1631 finna vi honom såsom fänrik vid kapten Hans Funckes. Redan 1632 blef han kapten och chef för Lennart Torstenssons lifkompani och 1635 major. 1638 var han kommanderad i Stettin, där fyra kompanier af Torstenssons regemente då lågo. Därefter befordrades han till öfverstelöjtnant och deltog såsom sådan i Johan Banérs fälttåg. På hösten 1640 måste Torstensson, svårt plågad af gikten, på någon tid lemna högsta ledningen af det svenska artilleriet, och det förefaller, som om han då afsett sin närmaste man Olof Planting till ställföreträdare. Banér var emellertid ingalunda nöjd med att Torstensson fått tjänstledighet, låtande påskina, att det ej vore så farligt med hans helsa. För den skull ville han ej, att den ännu helt unge Planting under tiden skulle få sköta Torstenssons tjänst, utan påyrkade ifrigt, att en efterträdare till denne snarast möjligt skulle nämnas. I ett bref till Axel Oxenstierna, dateradt Bückeurg den 21. november 1640 skrifver han sålunda bl. a.: »mit der artillerie ist es so beschaffen, dass dieselbe nun ohne Conduite stehet, denn obschon

² Adlad 1636 ^{28/8} med namnet Jernlod.

der Oberstlieutenant Plantin[g] ein guter soldat ist, so ermangelt es ihm doch noch an dem Verstande, den die Conduite einer artillerie erfordert, und wird also meine schwere Mühe und Arbeit geheuffet und von tage zu tage unerträglicher gemacht werden.»

Att omdömet om Olof Plantings soldategenskaper var riktigt, fick Banér snart ytterligare bekräfta. Det var på nyåret 1641, då han företog sitt ryktbara tåg från Thüringen till Donau. Vid Regensburg hade han på ett hår när lyckats fånga kejsare, riksständer och allt, hvad motståndaren ypperst hade. Ett hastigt påkommande töväder nödgade honom dock att uppgifva sina djärfva planer och anträda återtåget. Från Cham, der hans spridda skaror återsamlades, rapporterade han den 29. januari till Axel Oxenstierna och omnämnde dervid äfven, att öfverstelöjtnant Olof Planting vid rekognoseringen af Regensburg svårt sårats i låret af en muskötökula.

Torstensson, hvilken större delen af år 1641 vistades hemma i Sverige, uraktlät ej att framhålla sin underbefälhafvares förtjänster och lämplighet att ställas i spetsen för artilleriet. På hans förord blef också Olof Planting den 6. september med namnet Looberg upphöjd i svenskt adelsstånd.

Samtidigt fick han äfven följande gårdar i Odensala socken af Uppland i förläning, nämligen Fransåker, Bromstad, Venstad och Rickeby. Han skref sig emellertid fortfarande Planting och kallas i tyska handlingar från denna tid »Planting genannt Loobergen». Introduktion blef dock aldrig tagen, ty redan påföljande år skulle han finna hjältedöden.

Efter Banér, hvilken den 10. maj 1641 slutat sitt bragdrika lif, hade Torstensson i november öfvertagit ledningen af de svenska härarna. 1642 i början af året öppnade han på allvar fälttåget mot de kejsarlige, afseende att genom ett framträngande rakt på Wien tvinga kejsaren till fred. Efter att i april med stormande hand hafva tagit Glogau ryckte han den 31. maj öfver Sudeterna in i Mähren och började den 1. juni belägra Olmütz, hvilken stad redan på fjärde dagen gaf sig. Ett oerhördt rikt byte föll härvid i svenskarnas händer. Men framgången hade också kräft många offer, och bland de stupades antal var den tappre öfverstelöjtnanten Olof Planting, hvilken vid rekognosering af lämplig plats för artilleriets uppställande träffats af den dödande kulan.

Härmed bröts en bana, hvilken eljest, menskligt att döma, borde kunnat blifva ännu mera lysande. Ty det lider intet tvifvel, att icke Torstensson afsett sin förtjänste lärjunge till att blifva chef

för det svenska artilleriet. Det var därför också med missnöje, som han erfor, att regeringen den 23. mars utnämnt den vid artilleriet ej uppfostrade Johan Lilliehöök till rikstygmästare. Att detta var emot hans önskan framgår med tydlighet af ett bref till drottningen af den 2. april, innan han ännu fått meddelande om Lilliehööks utnämning, i hvilket han skrifver, att denne lämpligen borde blifva »generallöjtnant af arméen», och att hvad artilleriet beträffar, han ansåge det böra »af ingen annan General, utan af en Öfverste på min ordre dependera».

Vackra äro de omdömen, som fällt öfver Olof Planting af hans samtida. Så säger Pufendorff: »han var en tapper man, och hans fränfalle väckte allmän sorg i den svenska hären». Chemnitz omnämner hans död med följande ord: »en tapper soldat, som gjort sin drottning och sitt land goda tjänster och slutligen beseglat dem med sitt blod. Dessutom var han älskad af hvar man, då han visste att sig under alla förhållanden väl skicka, hvarför han också högeligen sörjes icke blott af fältmarskalken, utan äfven af andra förnäma kavaljerer vid hären.»

Men högre än allt annat talar dock Lennart Torstenssons egen uppfattning om den stupade vapenbrodern. I sin rapport till drottningen, daterad fältlägret vid Brieg den 30. juni 1642, skrifver han, att i honom hafver E. K. M. mist »en trogen tienare, efter som iag och för detta senast hemma i Sverige hans långlig och trogne tjänst E. K. M:t underdånigst och till det bästa rekommenderade.» För Plantings efterlemnade maka lägger den minnesgode fältherren i samma skrifvelse sitt varmaste förord.

Fältmarskalkens vädjan till drottningen förfelade ej sin verkan. Redan den 6. augusti svarade Kristina med beklagande af härens förlust: »så wela vi samme eder för henne gjorde underdånighe hemställan och förböön hos oss görligen låtha gälla, at såsom mannen hafver hållit sig tappert, gjordt godhe tienster och endeligen är i sådan occasion worden slagen, så skall och hustrun niutha samma sin mans gjorde tienster till godho, at hon deröfwer icke skall lida någon nöd.»

I efterlemnade handlingar kallas hustrun »Fru Brita Olofsdotter», och om henne förtäljes, att hon blef omgift med en generaladjutant och sedan med en meklenburgisk adelsman Kristoffer Fredrik von Vieregge. Hon torde hafva aflidit före 1665, enär von Vieregge då är omgift med Elisabeth Kristina von Schütz af den adliga ointroducerade ätten Skytte till Kurckull och

Munknäs, dotter af öfverste Evald von Schütz och Ester von Heukingen.¹

Att döma af den meklenburgiske geneaologen von Hoinckhusens uppgift skulle fru Brita burit tillnamnet Falck. Han anför nämligen, att von Vieregge — hvilken 1648 tillsammans med sina bröder afyttrade godset Gustrow till den svenske guvernören i Wismar Ulfsparre — var gift tre gånger. 1. ggn med Anna von

Olof Planting-Looberg
adl. 6/9 1641.

Lowtzow, 2. ggn med Borget Falck och 3. ggn med von Schütz. I sitt 2. gifte hade han en dotter, hvilken dog 1734 och var gift med en Lindeman troligen från Livland.²

¹ Beträffande von Vieregges andra hustru Elisabeth Kristina von Schütz må påpekas, att hon ej återfinnes i Schlegel och Klingspors »ointroducerade adels ättartaflor». Hennes broder var den Evald Gustaf von Schütz, hvilken 1658 stod som adjutant vid öfverste Anders Planting-Bergloo's värfvade ryttiregemente, och hvilken sedan avancerade till ryttmästare.

² Benäget meddeladt af geheimarkivrådet i Schwerin Dr Grotefend.

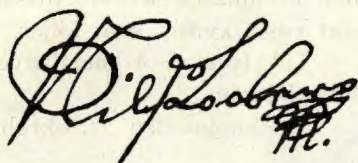
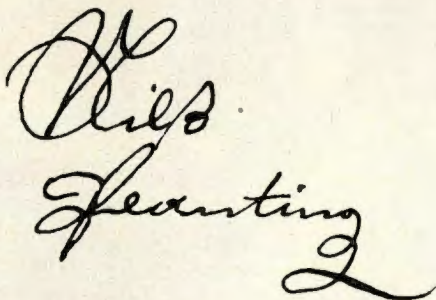
Nils Planting ingick i Stockholm såsom handtlangare vid det artilleri, som sändes till Polen till fältmarskalken Herman Wrangels armé; blef 1634 vid fredsslutet med Polen konstapel och följde derefter med Wrangels armé till Tyskland samt förordnades vid Halle slott till sergeant vid brodern Olofs kompani; befordrades 1636 på marschen till slaget vid Wittstock till styckjunkare; s. å. avancerade han till kapten vid öfverste Österlings

Nils Planting-Looberg
adl. $\frac{24}{3}$ 1646.

infanteriregemente och deltog med detsamma 1641 i den minnesrika drabbningen vid Wolfenbüttel. Efter Österling blef öfversten, sedermera riksamiralen grefve Gustaf Otto Stenbock chef för regementet, och under honom kämpade Planting 1642 i det ärofulla slaget vid Leipzig. 1644 blef han af Lennart Torstensson konstituerad till kapten vid artilleriet och deltog såsom sådan i slaget vid Jankowitz. Den 24. mars 1646 upphöjdes han i svenskt adelsstånd med samma namn — Looberg — och vapen, som den vid

Olmütz 1642 stupade brodern Olof. Han tog 1647 introduktion å riddarhuset under nr 353 och skref sig sedan Looberg. 1650 hemkommenderades han till Sverige och sändes därifrån till Wiborg, men finnes 1651 hafva varit en bland dem af artilleriet, som den 1. februari »på hennes Kongl. M:ts kröning här i Stockholm opvartet hos styckerne». S. å. fick han donation på åtta hemman Karajerfwiby i Viborgs län, Stranda härad och Viborgs socken i Finland, hvilka dock sedermera reducerades. Åren 1656, 57 och 58 var han kommanderad emot ryssarne, först vid generalen grefve Gustaf Lewenhaupts, sedermera vid generalen friherre Gustaf Horns armé och avancerade derunder 1657 till major. 1659 utfärdade Horn ett värfningspatent för honom och s. å. beordrades han att med sitt värfvade folk inställa sig i Stockholm för att deltaga i återeröfringsförsöket af Trondhjems län samt fick för den skull den 2. januari 1660 order att med artilleriet afgå till Karlstad. Hunnen dit måste han emellertid återvända på grund af den med Danmark afslutade freden. Nu beordrades han tillbaka till Viborg, der han fortfor att bekläda majorssysslan. 1670 förflyttades han »oförmodeligen» af krigskollegium till kommandant på Tavastehus slott, der han dock endast fick uppbära slottsfogdelön med 120 daler smt om året. Detta var så mycket hårdare för honom, som han då ännu hade för den tiden stor fordran af kronan på lön och värfningskostnader. Han klagade hos konungen och begärde att antingen få komma tillbaka till Viborg, der han hade sitt värfvade folk, som han fört emot »trenne riksens fiender», eller blifva förflyttad till Nyslott eller också få förbättring på lönen i Tavastehus. Hans fränder öfverstarna, sedermera generalmajorerna Erik Planting-Gyllenboga och Anders Planting-Bergloo »intercederade» äfven för honom hos konungen i detta ärende, och slutet blef, att han 1673 återfick majorssysslan i Viborg. 1679 tyckes han hafva emnat tjänsten och öfverflyttat till Stockholm, der han slutade sina

dagar 1681. Sårad flera gånger i de krig, han deltagit i, fick han till sin död behålla en kula i kroppen.

Begrafningen egde den 28. oktober rum under militära hedersbetygelser, och från krigskollegium utfärdades med anledning af densamma följande order:

»Såsom salig artillerimajoren edel och välb. Nils Lobergh skall i morgon vid Gud begrafven blifva och vid des jordefärd är beviljat att med följande stycken aflossas, alltså befallas härmed arklimästaren Per Nilsson af arkliet leverera dertill behöfligt krut emot kvitto, som följer, nämligen:

Till fyra 6 & metallstycken à 3 skålpund, 24 skålpund och dubbel lösen.

Stockholm den 27. oktober 1681.

På kongl. krigskollegii vägnar
PER SPARRE.»

Planting var gift med Anna Katarina von Katzbuben från Tyskland och hade med henne sju barn, hvilka alla torde afidit vid unga år utom dottern Anna Katarina, hvilken blef gift med löjtnanten vid Karelska dragonerna Henrik von Reeten.

Källor: Biographica i riks- och krigsarkiven, riksregistratur, Banérs och Torstenssons m. fl. bref i riksarkivet och, hvad Olof Planting angår, hufvudsakligen efter anvisning af amanuensen derstädes Agathon Hammarskjöld.

Elias Salomons biografiska anteckningar.

I »Svenska ättartal» för 1890, sid. 335, redogöres för ätten Salomons svenska gren, men ofullständigt, enär där uteslutits bl. a. den förtjänte skolmannen i Kalmar, sedermera kyrkoherden å Resmo på Öland och kontraktsprosten Elias Salomon, f. 1718 † 1792. Han efterlämnade en liten handskrifven bok i duodesformat med pergamentsband, nu tillhörig hans ättling, fabrikören Alfred Ahlquist i Kalmar. De 15 första bladen innehålla biografiska anteckningar af och om honom själf. Därefter följa några korta anteckningar af hans svärson, kyrkoherden Israel Ahlqvist och hans ättlingar son efter fader ända till 1869. Då Elias Salomons anteckningar icke sakna intresse i personhistoriskt afseende och tillika i någon mån belysa samtida förhållanden, meddelas de här in extenso.

- 1679 d. 13 Septbr är min käre fader Ernst Didric Salomon föd hit till werlden, emellan klockan 5 och 6 om aftonen.
- 1718 d. 3 Martii emellan klockan 4 och 5 eftermiddagen är jag född hit till werlden, witnen wid dopet woro efterföljande: mansfaddrar: Magister Starbek; Collega Petter Spett; feldtscheraren Trolle. — Fruntimmers faddrar: min mor Anna Kraner; handelsmannen Feltz kieraste Madame Rosenhagen.
- 1739 d. 1 Martii kläckan half 12 om dagen afsomnade uti en salig stund igenom en stilla och wälberedd död ifrån denna werlden, nu i herranom min kära moder Chatharina Spore, och d. 16 derpåföljande beledsagad till sitt hvilorum och lagd i Calmar domkyrkia i sin egen graf.
- 1729 Blef jag insatt i Calmare Trivial schola och fick mitt rum nederst uti 2:dra Classen.
- 1736 blef jag Transporterad från Trivial Scholan på Gymnasium.
- 1740 d. 30 apr: stod jag min Examen för min bortresa ifrån Gymnasio Calmariensi, hvilken blef hållen i Consistorio uti domkyrkan.
- › d. 19 Maji tog jag afskied ifrån mina disciplar i Calmar.
 - › d. 25 Junij reste jag ifrån Calmar kl. 2 eftermiddagen och anlände d. 27 ejusdem till Stockholm.
 - › d. 29 Junij kläckan 2 om dagen ankom jag efter en god och lycklig resa till Upsala.
 - › d. 1 Julij blef jag efter stånden Examen och aflagd ed antagen som student wid Kongl. academien i Upsala.
 - › d. 20 Aug. ward jag absolverad ifrån penalismo som påstod i 7 weckor och 3 dagar.

- 1741 d. 28 Martij emottog jag Condition i Upsala hos Befalningsmannen herr Forsman.
- › d. 23 Julij öfvergaf jag Upsala och antog hos Öfwerste Lieutenanten von Heijnne 2:ne des söner under min information emot dr 300 kmts lön om året.
- 1743 d. 3 Julij qvitterade jag min Condition hos öfverste Lieutenanten von Heijnne då min fordran blef 52 dr Kmt efter noggsta räkning, hvilka 52 dr ännu äro innestående och obetalta.
- › d. 11 Augusti emottog jag handelsmannens hr Eric Roos söner i Stockholm under min information emot 300 dr kmts lön om året.
- 1744 reste jag med mina disciplar d. 2 Martij till Upsala.
- › d. 12 Junij öfvergaf jag Upsala och reste med mina disciplar till Stockholm.
- 1745 d. 18 augusti blef Bror Ernst Didric förlofvad med syster Sophia Elisabeth Schiller på Brahelund.
- › d. 19 Septembr skiedde copulations akten emellan Bror min och syster Sophia Elisabeth Schiller.
- 1746 d. 14 Febru: öfvergaf jag min condition hos handelsmannen hr Erik Roos i Stockholm.
- › d. 14 Februar: kom jag till Räfsnäs kungsgård och antog hr Commercie Rådets Olof von Törners söner under min information emot 400 dr kmts lön. Herrarnes namn Olof och Fredric.
- 1747 d. 2 Septemb. slöt jag informations wärket med herrarne Törner, öfvergaf conditionen och reste till Stockholm.
- › d. 9 Septembr antog jag andra gången Condition hos herr handelsmannen Eric Roos emot 400 dr kmts Lön om året.
- 1748 d. 30 Maji kiöpte jag mitt silfveruhr för 240 dr kmt.
- 1750 d. 18 Januar reste jag till Upsala med min discipel Zacharias Schrange.
- › d. 24 Junii stod min discipel Schrange själf sin Examen med mycket beröm och blef andra dagen derpå inskrifven för student på sitt 14 år.
 - › d. 12 Junii (är troligen skriffel för Julii) reste jag med min discipel till Stockholm.
- 1751 d. 24 Febr. reste jag åter med min discipel Zach. Schrange till Upsala.
- › d. 6 Maji öfvergaf jag med allo academ. Upsala och reste med min discipel till Stockholm, och sedan till Hunhamra.
 - › d. 20 Junii ward jag af plur. vener. Consistorio i Kalmar förordnad till Cantor vid Gymnasium och Trivial scholan derstädes.
 - › d. 2 Julii öfvergaf jag min condition hos handelsmannen Eric Roos uti Stockholm.
 - › d. 2 Aug. reste jag med allo ifrån Stockholm och d. 6 derpå följande ankom jag lyckligen och väl till Calmar.
 - › d. 5 Sept. antog jag Condition hos herr sekreteraren Wennberg.
- 1752 d. 28 Jan. emottog jag hr Esaias Klint under min information och d. 2 Maj hr Georg Fred. Klint.
- › Maria Bebådelsedag predikade jag första gången i Calmar.
- 1753 d. 20 December blef jag genom guds nåd förlofvad med min kära hustru Christina Eleonora Klint.
- 1754 d. 13 Febr. blef jag af Plurimum venerando Consistorio förordnad till Collega Scholæ uti den första Classen.

- 1754 d. 6 October öfver gaf min condition hos hr Landssekreteraren Wennberg.
- › d. 27 octobr Lystes första gången för mig och min kära hustru Christina Eleonora Klint.
 - › d. 12 Novembris blef jag och min kära hustru sammanvigda af högwördige herr Doctorn och Biskopen Magnus Beronius.
- 1755 d. 3 Maji flyttade jag ifrån rådman Sauers till handelsmannen Sven Bruns gård.
- › d. 3 Septembr: kläckan half 3 om morgonen blef min kära hustru förlössad med en dotter, hvilken den 7 derpå följande bekom dop och Christendom och uppkallad efter min sahl. swärmoder Brigitta Maria. Faddrarne voro: fruntimmers faddrar: härardshöfding Svebilii fru; syster Judith Helena Klint; Petter Seltzes änkefru Christ. Seltz; Syster Brig. Mor Klint. Mans faddrar: Biskop Beronius; Rådman Svebiliius; Bror Brauman. Gud den aldrähögste välsigne detta vårt kära barn med all andelig välsignelse och låte det genom guds milda vård och bistånd upväxa till guds ähra och vår glädje och hugnad samt bevare det ifrån all olycka och skada, så länge gud behagar låta det lefva.
 - › d. 18 Octobr blef min kära hustru efter sin första barnsäng kyrkotagen af Mag. Gæver.
- 1756 d. 10 Febr. bekom min k. hustru sin Triumphant's rob och hade honom samma dag första gången på (?) Themstens bröllop. Samma dag lade jag äfven mig till Peruque.
- › d. 23 Febr. föll min k. hustru i en oförmodelig barnsäng.
 - › d. 28 Septembr bekom jag Transport till den 2:dra Classen efter Bror Lindström.
 - › d. 2 Octobr flyttade jag och min kära hustru uti vår gård, då vi hade bodd $1\frac{1}{2}$ år uti Bruns gård på Pata. Gud den aldrähögste gifve oss i detta vårt hus all välsignelse och bevare denna vår lilla egendom ifrån alla olyckor och farligheter.
 - › d. 6 Octobr flyttade herr Capitain von Essen uti den nedre våningen emot en hyra af 100 dr smt om året.
- 1757 d. 5 Januarij om morgonen klockan $\frac{3}{4}$ till 1 blef min kära hustru genom guds bistånd förlössad med en dotter, som den 7 derpå följande klockan 2 om eftermiddagen kom till dop och Christendom uti Calmare store kyrka och blef kallad Catharina Helena faddrarne woro
- Mansfaddrar:* Secreter Wennberg; Bror Baltzar Georg Hoppenstedt; Bror Johan Petter Thamsten; Bror Erik Klint.
- Fruntimmersfaddrar:* Barronessan von Essen; syster Johanna Klint; fru Sahlsten; mademoiselle Anna Greta Svebilii. — Högste Gud! välsigne denna vår kära dotter och gifve henne nåd att så upväxa i tin frugtan, ött titt namn må blifva ärat, och jag samt min kära hustru må få hugna oss af ett dygdigt barn. I synnerhet beskydde både henne och dess syster ifrån all sjukdom och . . . farligheter både till kropp och själ amen!
- › d. 16 Febr. Blef min kära hustru kyrkiotagen af Magister Wimmerstedt. Gud den nådige guden uppehålle min kära hustru med en beständig hälsa, samt välsigne både henne och barnen med all andelig och lekamlig välsignelse.
 - › d. 1 Maji emottog jag den 2:dra Classen här vid Trivials scholan efter kyrkoherden Lindström.
 - › d. 3 Septemb. flyttade sahl. herr Captain Schalins Enkefru i den öfre våningen att bebo 1 sal 3 kammar extra mot en årlig hyra af 60 dr smt.
- 1758 den 10 Martii klockan half 7 eftermiddagen välsignade Gud min kära hustru med en dotter, som den 14 Ejusdem kom till dop, och upkallades hon efter sina mostrar *Johanna Margaretha*, faddrarne voro: *fruntimmersfaddrar*,

- Fru Secreterskan Wennberg; Bruks-Patronen Casper Hoppenstedts fru; Hand-
delsman Daniel Weidlings fru; Mademoiss: Lotta Sebilja. — *Mansfaddrar*:
Assessor Wahlbom; Lector Wijkström; apotekaren Johan Norstedt; Magister
Eric Galle. — Den store Guden förläne så denna vår dotter, som de öfriga
sin nåd, att upväxa till hans Gudomeliga namns ära, och prijs, samt sina
föräldrar till tröst hgnad och glädie amen.
- 1758 Sept:br d. 3 flyttade fru Capitainskan Schalin utur den öfre våningen. Octobr
d. 13 emottog segelsömmaren hr Milots den öfre våningen beståendes af en
sahl och 3 kamrar emot en åhrlig hyra af 60 dr smt.
- 1759 Martii d. 21 ward jag genom herrans nåd wigd till präst i Calmare af Bisk:
högw. hr Magn. Beronius. Den store Guden förläne mig sin nåd, att i detta
ämbete så föra och skicka mig, att det må lända till Guds ähra, samt för-
saml. till uppbyggelse, och . . . och min egen ewiga Salighet Amen.
Maji: d. 1 Maji emottog slotsförsamlingen, och därför efter öfverenskom-
melse med Magister Per Dahler för året bekomma 100 dr smt.
- Junii d. 24 eller midsommarsdagen, om natten klockan half Ellofva förlos-
sade den milde Guden min kära hustru och wälsignade vårt ägtenskap med
en son, som den 28 derpå följande kom till dop och Christendom och
blef upkallad efter min sahl. swärfader och min än i lifstijden warande k.
fader *Esaias Didrich*. Witnen voro efterföljande. *Mansfaddrar*: herr Johans-
son; auditeuren hr Gabrel Klint; handelsmannen hr Nyström; Magistern hr
H. Gäver. — Fruntfaddrar: Borgmästerinnan Hoppenstedt; Secreterskan fru
Åderman; Skiappar Thamstens hustru; Borgmästar Bruns dotter Mad. Brun.
— Den nådige Guden bekröne denne vår son med både andelig och lekam-
lig wälsignelse, samt förläne honom nåd att upväxa Gud till ära och prijs,
och sina föräldrar till hjertelig hgnad och glädie såsom ock beskydde både
honom saunt alla de öfrige våra barn ifrån all olycka till kropp och själ
amen!
Octobr d. 21 emottog jag Preussiske fångarne. Decembris d. 14 afsom-
nade igenom en stilla och salig död kl. 3 qvart på 12 om dagen, i lifstiden
min k. fader Badaren Ernst Didrik Salomon och ward d. 19 derpå följande
begravnen i Calmar Storkyrka, sedan han här i werlden hafver lefwat 80 år
3 månader och 13 timmar.
- 1760 Junii d. 4 stod jag Examen pastorale.
Junii d. 7. Lade jag in hos Consistorium med ansökian om förslaget till
Böda församling på Öland.
Junii d. 11. War jag af Consistorio satt på förslaget till Böda.
Julii d. 27. Giorde jag profpredikan i Böda.
Septembr d. 12 klockan 5 om aftonen förlossade den milde Guden min kära
hustru och wälsignade vårt ägtenskap med en son, som i dopet d. 14 derpå
följande ward kallad Baltzar Georg, witnen wid dopet war följande *Mans-
faddrar*: Lector Lars Wimmerstedt; Commissarien Uhrlander; handelsman-
nen Löfberg; handelsm. Jonas von Seltz; *Fruntimmersfaddrar*: syster Hop-
penstedt; Christoff v. Seltz fru; syster Nyström; Mademoiss. Uhrlander.
Sept: d. 18 den påföljande natten klockan half 2, kallade Gud genom en stilla
död denne vår son från denna werlden och war d. 21 derpå följande be-
gravnen i våra sahl. föräldrars graf i stadskyrkan.
Michaelii dag eller d. 29 Septembr kommo herrarne Bronikowski till mig
accorderat om . . . för föda och information med mera 300 dr smt.
Novembr d. 24 kom herr Johan Bronikowski till mig för spisning, kammare
med mera om månaden 14 dr smt.
Novembr d. 25 kom herr prowiantmästarens systemson till mig i information.
- 1761 Junii d. 23 klockan 11 slagen om förmiddagen afsomnade igenom en salig
död vår lilla son Esaias Didrich och war d. 26 derpå följande begravnen i
Calmare kyrkia i vår graf.
Julii d. 21 Gick herr Johan om bord och räknas hans wistande hos mig
ifrån d. 24 Novem. 1761 (felskrifvet för 1760) till detta dato 7 $\frac{3}{4}$ månad som
gör a 14 dr månaden 108 dr 16 öre Smt.

Septembr d. 1 om aftonen kom Sven och Anders Myrstedt till mig accorderat a 60 dr Smt för hvardera om året.

Septembr d. 25 klockan 11 och $\frac{3}{4}$ till tålf om dagen afsomnade igenom en stilla död vår lilla dotter Catharina Helena, sedan hon här i werlden lefvat hafver 4 år 9 månader 6 dagar och 10 timmar och blef d. 30 Ejusd. begrafven i Calmare kyrkia.

Septembr d. 27 kl:n 7 och $\frac{3}{4}$ till 8 om aftonen afsomnade genom en stilla och salig död vår lilla dotter Johanna Margaretha sedan hon här lefvat hafver i 3 år 6 månader 2 veckor och 3 timmar, och ward tillika med sin syster Catharina Helena d. 30 Ejusdem begrafven i Calmare kyrka i vår egen graf.

October d. 21 föll min kära hustru i en oförmodelig barnsäng.

Nov. d. 27 kom hr Johan Bronikowski åter till mig, efter förra accordet 14 dr om månaden.

1762 Martii d. 27 Föll min kära hustru i en oförmodelig barnsäng.

April d. 13 gick Johan Bronikowski om bord hos Mattiessens.

April d. 20 började Brita Maria att gå i skola.

Juni d. 12. Lade jag in till Consistorium om förslaget till Resmo och Mörbylånga församlingar på Öland.

Den 22 Ejusdem bekom jag förslaget till äfvannämnde församl:r.

Novemb. d. 14 ell. Dominica XXIII post Trinitatis gjorde jag min profpredikan i förenämnde församlingar.

Decemb. d. 12 eller 3:dje söndagen i adventet hölls valet i Resmo då genom Guds försyn och nådefulla skickelse jag igenom $31\frac{3}{4}$ hela Röster blef kallad till kyrkioherde wid Resmo och Mörbylånga Pastorat.

1763 Maji d. 14 eller Lördagen efter Pingst som var d. 28 Ejusdem reste herrarne Gustaf och Adolph Bronikowskij til Norkjipping och således slöt information med dem.

Aug. d. 1 afsomnade i en salig död min i lifstiden kiära maka Christina Eleonora Klint, kl:n 7 om aftonen, sedan wi samlefvat i ett ljust ägtenskap i 8 år 8 månader, 2 veckor och 6 dagar, samt d. 5 derpå följande ward begrafven i Calmar domkijrka och lagd i vår egen graf.

1764 d. 2 Maji reste jag från Calmar till Resmo och följande söndagen hölt min inträdespredikan.

1767 d. Junii blef jag af Högwördige Doctor och Biskopen samt Plur: Ven: Consistorium förordnad till probst i det westra Contraktet på Öland.

1769 den 24 Janu: sammanvidg på Hofmantorp med min k. hustru Maria Cicitia Berghman född 1724 i Augusti månad, dagen owiss, men döptes den 13 Ejusdem. Den nåderike guden förläne ossi detta vårt ägtenskap all wälsignelse ifrån höjden.

1770 om sommaren reste min k. hustru med mig till Wexiö och Kronobergs län.

A. W. L.

Adliga ätten Wallenstein n:r 1305. †

(Anrep: Svenska Adelsns Ättartaflor. Del IV. S. 543—544.)

Rättelser, Tillägg och Kommentarier.

Ätten var en gren af finska släkten **Walstenius**,¹⁾ ledande sin härstamning från andre kyrkoherden i Pargas pastorat af Åbo stift efter kyrkoreformationen. Denne, som icke antagit familjenamn, kallades **Petrus Johannis**, i handlingar från denna tid »**Herr Peder i Pargas**», hade undertecknat Uppsala mötes beslut ^{20/3} 1593 och, såsom en af fullmäktige för finska prästerskapet vid konung Sigismunds kröning i Uppsala ^{29/2} 1594, på finska prästerskapets vägnar, undertecknat trohetsförsäkran till Sigismund ^{23/2} s. å. Hans son **Johannes Petri** och sonsonen **Petrus Johannis**, som först brukade familjenamnet Walstenius, voro efter hvarandra kyrkoherdar i Loimijoki pastorat af Åbo stift. Den sistnämndes son häradshöfdingen **Johan Walstenius** förlänade konung Carl XI adelskap ^{16/12} 1693 med namnet **Wallenstein** (icke Wallensten, såsom namnet skrives af Anrep, Ennes, Lagus m. fl.). Ätten, introducerad på svenska riddarhuset 1697, har ansetts utesluten med stiftarens sonson **Nils Johan**, som var son, icke, såsom Ennes uppgifver, af **Henning**, utan af dennes yngre bror **Christian**. Nils Johan dog vid 15 års ålder, icke, såsom Ennes äfven felaktigt uppgifver 1761, utan ^{2/1} 1762. Kyrkoboken för Bjertå församling i Ångermanland, där Nils Johan den 9 febr. s. å begrofs, har anteckningar om döds- och begravningsdagen, men icke huruvida adliga vapenskölden för honom, såsom sista manliga ättingen, enligt tidens bruk, krossades.

Tab. I.

Johan Walstenius,² adlad **Wallenstein**, son af kyrkoherden i Loimijoki pastorat Petrus Johannis Walstenius och hans hustru **Helena**

¹ Se *Strandberg*: Åbo Stifts Herdaminne; *W. G. Lagus*: Åbo Hofrätts Historia; *W. Lagus*: Åbo Akademis Studentmatrikel; *Alcenius*: Genealogia Sursilliana; *Tor Carpelan*: Åbo i genealogiskt hänseende på 1600- och början af 1700-talet; *G. Granfelt*: De Västfinska nationerna 1640—1722.

² I *Schlegel och Klingspors* Ättartaflor har, sannolikt genom tryckfel, i förteckningen 8 adlade släkters namn före adlandet Wallensten och Wallenstam förväxlats, så att förra namnen blifvit för Wallensten Wallstedt och för Wallenstam Walstenius. *Anreps ättartaflor* har ock på ätten *Malmerfelt* Del II s. 852 felaktigt nämnt en advokatfiskal Wallensten i st. f. advokatfiskal Wallenstam, hvarom jfr *Schlegel och Klingspor* sid. 317.

Christierni Agricola;¹ född på 1640-talet² i Loimijoki; student af Satakunda nation vid Åbo universitet 1662; borgmästare i Raumo stad 1679;³ häradshöfding i Piikis och Haliko domsaga af Åbo län ^{26/10} 1689; fick efter ansökan adelskap ^{16/12} 1693 och introduktion på Rid-darhuset 1697; bevistade riksdagarna i Stockholm 1719 och 1720 såsom hufvudman för sin ätt; föreslagen några gånger af Åbo Hofrätt till asses-sor och 1710 sökande till ett ledigt assessorsämbete utan framgång kvar-stod han i häradshöfdingeämbetet⁴ till sin död och utöfvade detsamma själf vid omkring 80 års ålder, då han den 23 och 24 febr. 1725 »höll häradsting med allmoge och menige man af Pargas i Pjukela läns-mansgård». Död 1729. Ägde Wiksbergs säteri (förut kalladt Hevon-pää) i Pemars socken af Åbo län, bodde på denna egendom, som sedermera ägdes efter hvarandra af hans måg och efterträdare i äm-betet Abraham Paleen, af dennes son i andra giftet lagmannen Erik Johan af Palén samt af dennes dotterson minister-stats-sekreteraren för Finland greve Robert Henrik Rehbinder; ägde ock Koskis säteri, som hans frus farfader (se nedan) erhållit af kronan för krigsförtjänster och penningeförsträckningar, beläget i Koskis kapellförsamling (hvars kyrka svärfadern låtit bygga 1663) af Mårtens socken i Åbo län. — Gift 1671 med **Anna Maria Grass**,⁵ dotter af dåvarande vice presidenten i Åbo Hofrätt, sedermera landshöfdingen i Österbottens (Vasa) län friherre **Gustaf Grass** (frih. ätten n:r 91) och hans fru **Margaretha de la Motte** (adl. ätten n:r 280).

Barn:

Gustaf (*icke upptagen i Anreps Ättartaflor*), den äldste af sö-
nerna (enl. Wilh. Gabr. Lagus); sannolikt född 1672; student vid Åbo

¹ Hon var dotter af kontraktsprosten och kyrkoherden i Uskela, *Christiernus Simonis Agricola*, sonson till biskopen i Reval *Christiernus Michaelis Agricola* (se Pers. Hist. Tidskr. 1900. H. 1. S. 10) och sonsons son till biskopen i Åbo *Michael Agricola*, Finlands reformator, den förste finske biskop som var gift. Hennes bror var den kände *Sven (Agricola) Leijonmarck*, hvilkens släktskap med *Michael Agricola* är felaktigt uppgifven i *Wrangel och Bergströms Ättartaflor* D. I s. 759, *Nordisk Familjebok*, Band I s. 279 och äfven i *Lagus*, Åbo Hofrätts Hi-storia s. 482. Jfr *Schlegel och Klingspors Ättartaflor* s. 3.

² Att W., såsom af Anrep, efter Stiernmans adelsmatrikel D. I s. 953, upp-gifves, skulle varit född på 1660-talet vederlägges däraf att W., enligt Åbo uni-versitetets matrikel, blef student 1662.

³ Enligt pastorsämbetets i Raumo uppgift lärer från W:s borgmästaretid ej återstå af kyrkoböckerna fler än *en*, nämligen för 1685, där om honom och hans familj ej förekommer mer än under ett gårdsnummer anteckningen »Borgmästare Joh. Walstenius II». Staden, som är mest bekant för de s. k. Raumospetsarna, lika berömda som Wadstenaspetsarna (båda slagen ursprungligen utgångna från klosterarbete), blef med dominikanerkloster (indraget 1538) och kyrka förstörd af eld 1682. Någonstädes lärer förekommit en uppgift att W. haft 12 barn.

⁴ Det innehades före W. af svärfadern, hvilken, såsom vice president, fått fullmakt att tillika vara »Häradshöfding öfver Haliko härad», och efter honom först af hans måg Paleen till 1738 och af hans dotterson Peter Jusleen 1747—1758, således ett slags släktämbete.

⁵ Hon blef enleverad af W. 1671, då han ännu var student. De unga fingo snart hennes fars tillstånd att gifta sig med hvarandra, men, oaktadt gittermålet redan skett och svärfadern följt förbön för honom, dömdes W. till relegation från Akademien med infami. Se *Gransfelt* l. c. sid. 50 och *Carl v. Bonsdorff*, Åbo Stads Historia VI, sid. 37.

Universitet 1688; död i Portugal ogift. »In Lusitania interiisse perhibetur» enligt Åbo akademis studentmatrikel. Något vidare är ej om honom känt.

Margaretha (*icke upptagen i Anreps Ättartaflor*), född omkring 1676; gift 1696 med dåvarande log. och metaph., sedan teologie professorn vid Åbo universitet fil. mag. **Gabriel Juslenius** (född 1666, död 1724), äldre broder till biskopen (först i Borgå, sedan i Skara) teol. d:r Daniel Juslenius. 1713 under »Stora ofreden» flydde båda bröderna till Sverige, där Gabriel en tid var pastor i Botkyrka, innan han såsom teologie professor återvände till Åbo 1720. Margaretha dog 1722. Hon hade med sin man 12 barn. Genom dottern Christina, gift med kyrkoherden Sigfrid Porthan, blef hon mormoder till den berömde **Henrik Gabriel Porthan**, eloqv. professor vid Åbo universitet, tit. kansliråd, hvars minnesstod (af den svenskfödde bildhuggaren Karl Eneas Sjöstrand) restes i Åbo 1864. Hon var mor till **Johan Gabriel** och **Peter Jusleen**, hofrättsråd, den förre i Svea, den senare (som äfven innehaft morfaderns f. d. domsaga) i Åbo Hofrätt samt farmoder till **Peter** och **Fredrik Jusleen** (Peter Jusleen d. ä:s söner) den förre assessor i Åbo Hofrätt, skriftställare och någon tid, jämte sin kusin Henrik Gabriel Porthan, redaktör af »Åbo tidningar», den senare hofrättsråd i Vasa Hofrätt, båda sedermera på skilda tider ledamöter i Konungens Högsta Domstol.²

Henning Johan, kapten (*icke ryttmästare Henning Fredrik* såsom hos Anrep) se *Tab. II*.

Peter (*icke upptagen i Anreps Ättartaflor*) född omkr. 1684; student vid Åbo universitet samtidigt med brodern Henning Johan 1700; korporal vid Åbo och Björneborgs kavallerireg:te $\frac{1}{3}$ 1702; kvartermästare vid 4:de kompaniet $\frac{4}{4}$ 1703; andre kornett $\frac{9}{9}$ 1705; indelt kornett $\frac{26}{9}$ s. å., andre löjtnant på lifkompaniet $\frac{24}{10}$ 1707; förste löjtnant $\frac{3}{6}$ 1709; tillfångatagen med regementet vid Dnieprströmmen $\frac{30}{6}$ och förd till Moskau $\frac{28}{12}$ s. å.; död under ryska fångenskapen i Tobolski år 1712, icke, såsom uppgifves af Ennes i »Carl XII:s krigare» I s. 151, år 1715. Om hans död innehåller nämligen aflöningslistan för Åbo och Björneborgs kavalleriregemente år 1712 (i Krigsarkivet) följande: »Lieutnant Peter Wallensteen, sedan 1709 fången i Ryssland, hvilken, efter Lieutnant Joachim Wittfoots bref till handelsman Gustaf Wittfoot, dateradt Solikamski den 12 mars 1712, förmåles vara i Tobolski för några månader sedan med döden afgången.» I samma regementes räkenskaper finnes ock följande anteckning vid löjtnant Wallensteens namn »Efter Lieutnant Joachim Wittfoots bref från Solikamski den 12 Martii 1712 förmåles vara död och des fader Håradshöfdingen Johan Wallensteen skyldig för sina ryttares 10:de penning.» (Fadern innehade enligt regementets militiebok åtskilliga rusthåll.) Ogift, enligt en anteckning af Wilh. Gabr. Lagus.

² Se *Strandberg* l. c. D. I. s. 54—55. *Akiander*: Herdaminne för fordna Wiborgs och nuvarande Borgå stift III. 444. *W. G. Lagus*: Åbo Hofrätts Historia. *W. Svalin*: Konungens Högsta Domstol (där namnet Jusleen blifvit Juslén).

Anna Helena, född omkring 1686; gift $\frac{17}{6}$ 1706 med härads-höfdingen i Pükis och Haliko häraders domsaga **Abraham Paleen** (f. 1679, död 1738) i hans första gifte; bodde på Wiksbergs säteri; död 1710. Det var icke i detta gifte utan i Paleens andra gifte med Margareta Catharina Tigerstedt, dotter af juris professorn och assessorn i Åbo Hofrätt, slutl. t. f. landshöfdingen i Åbo och Björneborgs län Erik (Falander) Tigerstedt (adl. ätten 1227), han blef fader till den af Anrep på Wallensteenska stamtaflan omförmälde lagmannen Erik Johan af Palén, bondeståndets sekreterare vid riksdagarna 1755—1756, 1760—1762 och 1769—1770, hattpartiets trogne anhängare. I detta senare gifte hade Paleen äfven dottern Johanna, som blef gift med hans första hustrus systerson, ofvannämnde hofrättsrådet Peter Jusleen, och således mor till bröderna Peter och Fredrik Jusleen, hvilka här ofvan omnämnts.

Christian, häradshöfding, se *Tab. III.*

Isaac, major, se *Tab. IV.*

Tab. II.

Henning Johan (son af Johan Tab. I), icke Henning Fredrik, såsom han kallas hos Anrep och Ennes;¹ född i Åbo antingen 1679, enligt 1722 års placeringslista, som uppgifver honom då varit »40 år», eller 1682, enligt ett krigskollegii utlåtande $\frac{8}{2}$ 1728, där han säges vara »49 år gammal och tjent i 26 år»; student vid Åbo universitet samtidigt med brodern Peter 1700; gick i krigstjänst 1701; löjtnant vid Åbo och Björneborgs läns kavalleriregemente $\frac{1}{10}$ 1702, på hvilken beställning han erhöll kon. Carl XII:s konfirmation dat. Ravitz $\frac{22}{7}$ 1705; förste löjtnant vid samma kavalleriregemente $\frac{2}{10}$ 1707; med regementet fången vid Dnieprströmmen $\frac{30}{6}$ 1709; i rysk fångenskap till 1722, då han hemkom; placerades efter hemkomsten på Nylands och Tavastehus läns dragoner 1723; föreslogs enligt nyssnämnda utlåtande, på grund af däri uppgifna ålder och tjänstetid, under hvilken han »bevistat aktionerna vid Humbleshoff, Jakobstad, Lesna och Pultava samt hållit sig wäl», samt då han »syntes allt ifrån hemkomsten ur fångenskapen blifvit förgäten», att blifva med någon högre karaktär benädd 1728;² nämndes till kapten, men fortfarande med kornetts

¹ Att hans förnamn, jämte Henning, var *Johan* styrkes af hans löjtnantsfullmakt och en mängd andra handlingar i Krigsarkivet. Johan var ett släktnamn inom Walsteniska släkten och förmodligen hade han detta namn efter fadern, liksom Henning efter morbrodern, majoren friherre Henning Johan Grass, och moderns farfar, öfversten och kommandanten i Reval Henning Grass, en ungrare. Se von Stiernman: Svea och Göta Höfdingaminne II, s. 407, och *Finsk biografisk handbok*, utg. af T. Carpelan

² *Ennes'* uppgift i »Carl XII:s krigare» att Henning 1728 fått ryttmästares karaktär är oriktig. 1729 och 1730 års aflöningslistor för Nylands och Tavastehus dragoner (Krigsarkivet) innehålla: »Öfver-Hollola kompani: Cornett, Capitain Henning Wallenstein». v. Henels Kalender för 1729 s. 50 har under nyssnämnda dragonregemente »Hållola kompani, Capitain Herr Henning Wallenstein, Nyby socken, Kålfvando».

indelning, s. å.; undfick nådigt afsked ²⁰/₈ 1730 och beviljades pension att uppbäras från krigsmanshusen i Finland ²⁹/₄ 1741; död i Nyby (Nastola socken) i Finland ²⁰/₁₂ 1743. Gift med **Maria Elisabet Schauman**² (icke med **Maria Rosenfelt**² såsom Anrep felaktigt uppgifver), dotter af öfverstelöjtnanten vid Åbo och Björneborgs kavalleriregemente **Henrik Johan Schauman** (adl. ätten nr 1287) på Monnois i Lemo socken i Finland och hans fru **Elisabet Lagermarck**.³

² Till bevis härför torde vara nog att ur handlingar i Krigsarkivet anføra följande: 1:o) »Efter regementsskrifvaren välbetrodde Olof Daalström öfvergifne räkning tillstår *min man Lieutenant Henning Wallenstein* för år 1712 uppburit halftva fördeln 60 d. s. m. som qvitteras. Åbo den 13. Febr. 1713. *Maria Elisabet Schauman.*» 2:o) I förteckningen på de i Ryssland fångna officerarne af Åbo läns kavalleri, som år 1713 hade att fordra »uppå deras halftva fördels löhningar» står: »Lieutnant Henning Johan Wallenstein; *des fru Maria Elisabet Schauman* wistas ute på landet några mil från Stockholm.» (Se nedan.)

² *Maria Rosenfelt*, dotter af regementskvartermästaren Nils Rosenfelt (adl. ätten nr 607) till Sackula och hans fru Beata Rosenqvist af Åkershult (adl. ätten nr 164) blef år 1721 (då Henning Johan var fången i Ryssland) gift med ryttmästaren och filosofie magistern Johan Chr. Wallenstein, Henning Johans *kusin* (se *Ny Svensk Släktbok*, utg. af K. A. Kison o. G. C:son Leijonhufvud 2:a H. s. 151). Ryttmästaren, med hvilken Henning Johan förväxlats på stamtaflan, hade då redan, i-stället för sitt från farsnamnet Walstenius ändrade militärnamn Wallenstein, fått antaga sin farbroders härads höfdingen Johan Wallensteens namn utan adelskap. Farbrodern hade förut i skrifvelse den 8 aug. 1720, befinnlig i original bland Biographica i K. Riksarkivet, lämnat brorsonen, som var »sinnad att söka erhålla adliga privilegier», sitt samtycke att såsom orden lyda »få niuta mitt namn, vapn och sköldemärke, hvilket jag min brorsson ej missunnar, emedan slikt ej länder migh och mina barn till någon förfångh allenast min brorson derutinnan underdånigst kan erhålla Kongl. Maj:ts allernådigste beivlling, önskandes der widh min k. brorson allsköns lycka och framgångh». Framgången uteblef dock. I Riksarkivet kvarligga hans ansökningar, flere till antalet, utan datum och äfven utan presentatum, hvilken sistnämnda omständighet torde utvisa att de icke blifvit inför K. M:t föredragna. Egendomligt nog inträffade, att hvad ryttmästaren synes under början af frihetstiden så ifrigt eftersträfvat, försmåddes under Oscar I af en hans sons son. Då denne, medlem af konungens råd, erbjöds adelskap af kronprinsen-regenten, undanbad han sig detsamma på sätt omförmåles i hans nekrolog af *Harald Wieselgren* i »Ur vår samtid» s. 164.

³ I Anreps Ättartaflor nämnas såsom barn af Henrik Johan Schauman 3 söner *Nils Fredrik* och *Bernåt Otto*, båda, såsom fadern, vid Åbo läns kavalleri, slutligen majorer, samt *Carl Gustaf*, löjtnant, äfvensom en dotter, *Anna Margaretha*, gift 1. m. ryttmästaren R. J. Bure och 2. m. majoren frih. O. M. Rehbinder, men *Maria Elisabeth* förbigås. Å förteckningarna i Krigsarkivet på de i Ryssland fångne officerarne vid nyssnämnda regemente uppgifves att år 1715 löjtnant Wallensteens fru, Maria Elisabeth Schauman, såsom ofvan är nämnt, »vistades ute på landet några mil från Stockholm». Samma uppgift finnes därstädes om fadern till de i Ryssland fångne löjtnanterna *Niklas* och *Bernåt* Schauman, öfverste löjtn. H. J. Schauman, hvilket gör troligt att de såsom flyktingar i Sverige under »stora ofreden» bodde tillsammans å samma ställe. Krigsarkivet förvarar ock följande bevis, att hon var öfverstelöjtnant Schaumans dotter. Såsom verifikation 295 till 1708 års räkning för Åbo och Björneborgs kavalleriregemente ligger en den 9 november 1706 af Abram Öhman från Ossmiana till regementsskrifvaren Dalström afståen skrift, däri denne anmodas till »Öfverste-Löjtnanten Schauman eller Fru Öfverste-Löjtnantskan» betala 50 rdr 72 sk. emedan Öhman »sig tillföre längt för detta föröbligerat till Wälb. Herr Lieutenanten *Niklas Fredrik Schauman* att contentera för en häst», men Öhman förnummit »det penningarne ej skulle ännu vara betalda». Å denna skrift är tecknad följande: »Femtio rdr 72 sk. richtigst af Regementsskrifvaren Dalström betalta och qvitteras den 17 maj

Barn:

Maria Elisabet (*icke upptagen på stamtaflan hos Anrep*), född omkr. 1708; gift 1732 med kaptenen vid Nylands och Tavastehus dragoner **Carl Magnus Essen till Sellie** (adl. ätten n:r 723) på Koiskala i Hollola socken af Tavastehus län i Finland) i hans första gifte. Död 1744. På Essens till Sellie stamtafla hafva Anrep och Wasastjerna i sina Ättartaflor uppfört henne under namn af Wallenstein, under hvilket namn hon ock förekommer i den af T. Carpelan utgifna Finsk Biografisk Handbok. I giftet med henne hade Essen sonen Otto Reinhold, öfverstelöjtnant, efter hvilken numera manliga ättlingar ej finnas, samt tre döttrar, af hvilka den äldsta var gift med sin farmors kusins son, löjtnant Berndt De la Motte i hans andra gifte, hvilkens ätt numera är utgången både i Sverige och Finland. I andra giftet med Ebba Helena Ramsay (adl. ätten n:r 17 å Finska Riddarh.) hade Essen två söner, den af Runeberg besjungne »von Essen», generalmajor, 4 gånger gift, och Magnus Wilhelm, öfverste, men efter dem finnas ej heller numera manliga ättlingar.¹

Tab. III.

Christian (son af **Johan**, Tab. I), född 1690; student vid Uppsala akademi; auskultant i Åbo hofrätt; regementsauditör vid Helsinge tremänningsbataljon² ^{27/1} 1713; transporterad till samma befattning vid Helsinge regemente ^{2/6} 1716; tjänstgörande auditör vid regementet under fälttåget till Norge med Carl Armfelts finska armé okt. 1718—jan. 1719; vid regementets återupprättande tillträdde åter Regementsauditörstjänsten ^{27/7} 1723; bevistade riksdagarne 1723 och 1726 såsom fullmäktig för ätten; erhöll fullmakt att vara häradshöfding »öfver södra

1707. Dessa bör beräknas på *min brors* lön efter den förr är betalt äfven till mig. Maria Elisabet Schauman.»

Enligt Anreps Ättartaflor skulle öfverstelöjtnant Schauman († ^{29/3} 1730) vara gift på 1670-talet, men hustruns namn vara obekant. Finsk Biogr. Handb. liksom Wrangel och Bergströms Ättartaflor uppgifva hustruns namn varit Elisabet Lagermarck. Om hon tillhörde adl. ätten Lagermarck n:r 1141, på hvars stamtafla hon ej finns, var hon S:s fru i andra giftet, ty Lagermarck adl. 1688. Det vill synas som S. varit två gånger gift, ty ett kvitto i Krigsarkivet å hans lön är skrifvet af »*Barbara Schauman*», som kvitterar »sin mans» lön.

¹ En sondotter till generalmajoren v. Essen, *Siri von Essen*, f. d. dramatisk artist, någon tid engagerad vid Dramatiska teatern i Stockholm, blef gift 1. 1872 med friherre Carl Gustaf Wrangel, numera major och fältintendent, och 2. 1877 med skriftställaren Johan August Strindberg, men hvaradera äktenskapet blef genom laglig skilsmässa upplöst; bor i Helsingfors.

² Kallades ock »Öfverste Johan Hendrich Böcklers värfvade regemente». I ett 1713 af denne afgifvet »Allerunderdånigste Project» yttras: »Auskultanten Christian Wallenstein, hvilken tillförende auskulterat uti den Kongl. Åbo Hofrätt, jemväl följt dess fader Häradshöfdingen Wälb. Johan Wallenstein samt svågern Häradshöfdingen Abraham Paleen på Häradstingen, dermedelst att göra sig skicklig till någon Kongl. Maj:ts vår Allernädigste Konungs tjenst, föreslås i und. till Auditör vid Regementet.»

Ångermanland och dess underliggande lappmark» ^{3/10} 1733.¹ Död i Hernösand d. 3 april 1756.² Ägde del i Åbord på Åbordsön i Högsjö socken, där han bodde från 1734 till början af 1750-talet samt ^{7/24} mtl i skattehemmanet Berg i Bjerträ socken, dit han flyttade från Åbord. Gift 1. 1728 med **Brigitta Bolin** (*ej upptagen i Anreps Attartaför*), död ^{30/11} 1742³ i Åbord; 2. ^{3/9} 1745 med **Anna Brita Berg**, född ^{30/12} 1729, död ^{29/3} 1817, dotter af kyrkoherden i Resele socken i Ångermanland Nicol. Nic. Berg och Anna Sundius blef omgift 1762 med brukspatronen Daniel Halenius⁴ ägare af Utansjö bruk i Ångermanland.

Barn:

2. **Nils Johan**, född 1746; gymnasist i Hernösand; död den ^{2/1} 1762 och begrafven ^{9/2} s. å. i Bjerträ.⁵

2. **Anna Maria**, född 1748; gift 1. ^{4/9} 1768 med direktören **Erland Noreen**⁶ på Utansjö (f. 1730, död 1789); 2. med bruksägaren **Johan Backe** (född 1762) på Utansjö.

2. **Cajsa Helena** f. ^{12/9} 1751; död 1808; gift ^{4/9} 1768 med brukspatron **Jacob Ephraim Clason** på Graninge bruk i Ångermanland. Hon hade med honom 10 barn.⁷

¹ Enligt domboken vid 1734 års vinterting upplästes då fullmakten för honom att i afidne häradshöfdingen Erik Teets (adl. ätten n:r 550) ställe vara häradshöfding i denna domsaga.

² Sedan majoren Isaac W. ^{23/7} s. å. afsagt sig förmynderskapet för broderns barn förordnade Kungl. Svea Hofrätt häradshöfdingen Joh. Fredr. Biberg till kurator för barnen ^{27/30} s. å.

³ Se »Inventarium» af den 25 febr. 1743 bland bouppteckningarna i K. Svea Hofrätt. Hon var dotter af kyrkoherden i Själevad, kontraktsprosten Mag. Haqvin Bolin och hans hustru Elis. Ol. Bozœa och hade förut varit gift med kyrkoherden i Thorsåker M. Martin Solander »med hvilken hon lefde barnlös i 20 år, men näst efter hans död (1723) fick en dotter». Se *Hülphers Norrlands Beskrifning, 4:de saml.* Hon begrofs ^{3/2} 1743 i Högsjö kyrka. Fem sorgekväden öfver henne finnas i Uppsala Univ. Bibliotek.

⁴ 1883 den 22 dec. påträffades af kyrkvaktaren J. E. Näslund i Skogs församl. (som jämte Bjerträ var annex till Nora församl.) i en till prästgården närbelägen skog nedgräfd i äldre tid en väl arbetad kommunjonkanna af silfver (56 lod) med inskrift Christian Wallensteen, häradshöfding i Ångermanland, död år 1756 och en oblatask af silfver med en graverad krona på locket och följande inskrift: Dyrka Allmakten Botfärdigt när du åter Heliga Lifsens Bröd. Daniel Halenius. Anna Brita Berg. 17^{14/1} 76. 1891 i november ånyo bortstulna.

⁵ I en ^{8/3} 1768 till Kongl. Maj:t ingifven skrift, däri fru Halenius anhöll att hennes döttrar med hennes förre man, Anna Maria och Cajsa Helena, måtte få träda i ofrälse gifte, den förra med direktören Noreen, den senare med brukspatron Clason, uppgaf hon, att adliga ätten med hennes förre man utgått och att å barnens fäderne således icke någon kunde öfver ansökningen höras, men hon hade långt efter förre mannens död utfärdat fullmakt för öfverjägmästaren Otto Fredrik Rudbeck af den 1 oktober 1760 att för sin omyndige son Niclas Johan Wallensteen såsom den enda lefvande på manslinien representera familjen.

⁶ Broder till revisionssekreteraren *Johan Noreen*, adlad *Nordenfalk* (adl. ätten n:r 2063, frih. n:r 390), som var gift med en syster till ofvannämnde Clason. Se *Örnberg: Svenska Ättartal* 6:te årg. s. 115.

⁷ Af döttrarna blef *Maria Elisabet* 1795 gift med biskopen i Hernösand *Carl Gustaf Nordin* i hans tredje gifte, *Anna Brita* 1804 med öfversten af *Borneman* (adl. ätten n:r 2261) och *Catharina Helena* 1802 med lagmannen *Per Gavelius*. Se *Örnberg* l. c. s. 112 o. 114. Den sistnämndes sonson, kamreraren vid Folkskolelärares pensionsinrättning, vice häradshöfding *Gustaf Gavelius*, har numera i sin ägo Wallensteenska sköldebrevet i original.

Tab. IV.

Isaac (son af Johan, Tab. I), född $^{21}/_1$ 1692; student; erhöll, efter att hafva auskulterat i Åbo hofrätt, fullmakt af landshöfdingen öfver Åbo och Björneborgs län samt Åland, friherre Justus von Palmenberg (Biesemwinckel) att vara löjtnant vid enrulleringsmanskapet i Åbo län och Kimito kompani $^{3}/_9$ 1712; kapten vid Pemars kompani $^{25}/_6$ 1713; efter kompaniets upplösning och ryssarnes inryckning i Åbo $^{28}/_8$ s. å. följde arméén såsom volontär till $^{14}/_1$ 1714, då han begaf sig till Stockholm och anställdes såsom volontär vid lifgardet; furir $^{24}/_3$ 1715; förare $^{27}/_1$ 1716, sergeant aug. s. å.; löjtnant vid Helsingeregte, öfverstelöjtnantens kompani, sept. s. å., men bekom fullmakt först $^{12}/_{12}$ 1717; regementskvartermästare vid Helsinge tremänningsbataljon $^{32}/_5$ 1718; kommenderad med bataljonerna, som, jemte Helsinge och Jämtlands regementen, åtföljde Carl Armfelts återstående finska här på fälttåget till Trondhem 1718; bevistade attacken vid Stene skans och under hemmarschen öfver fjällen förfrös sina fötter nyårsdagen 1719; vid tremänningsbataljonens upplösning afsked $^{30}/_9$ från bataljonen och återgick till löjtnant vid Helsinge regemente; bevistade »kampanjen i Stockholms län» och kommenderad till Vaxholm s. å.; erhöll transportfullmakt såsom regementskvartermästare $^{29}/_{22}$ 1719; kommenderad i Gefle 1720 och 1721; fick, vid placering af arméens befäl efter de fångna officerarnes återkomst ur ryska fångenskapen 1722, fältväbels indelning och $^{29}/_4$ 1732 Kungl. Maj:ts fullmakt på löjtnants indelning vid regementet; vid 1732 års undersökning angående expectanterna vid regementena till häst och fot blef, såsom »en skickelig officerare och med ett allmänt godt loford om sig», bibehållen vid regementet; kapten vid regementet, Alfta kompani, $^{16}/_5$ 1742; kommenderad med en del af regementet under öfverste Johan C. Silfversparres befäl till Finland $^{23}/_9$ 1739 och, efter krigsförklaringen $^{28}/_7$ 1741, fortfarande där i tjänstgöring utan svärds slag tills hempermitterad sommaren 1742 för att såsom vald regementsfullmäktig bevista samma års riksdag; kommenderad till Kullo läger i Österbotten 1743 $^{17}/_5$ och efter freden i Åbo till Bohuslän s. å.; genom tjänstebyte flyttad från Alfta kompani till löjtnantsindelningen vid Ofvansjö kompani $^{7}/_{22}$ 1748; afsked från kaptenbeställningen med majors karaktär $^{10}/_6$ 1749; bevistade riksdagen för sin ått 1755; bebodde sitt boställe Östanå i Ofvanaåkers socken till 1749, då han flyttade till Lem i Ofvansjö socken, där han bodde ännu 1753; död i Skepptuna församling af erkestiftet $^{18}/_4$ 1760. Gift med **Charlotta Molnstjerna**, dotter af bergmästaren i Falun Johan Luth, adl. Molnstjerna (ej introduc.) och **Maria Cronmark** (ej Cronacker såsom i Fryxellska samlingarna i Kungl. biblioteket) dotter af assessor Daniel Faxell, adl. Cronmark (adl. ätten nr: 1221) och Katarina Bellander.¹

¹ Se *Schlegel och Klingspor*: Ättartaflor s. 191.

Barn (*förekomma ej på stamtaflan hos Anrep*):

Gustaf Johan född 1729; antogs vid 13 års ålder såsom mönsterskrifvare på extra stat vid Helsinges regemente; förare vid samma regemente ²⁹/₈ 1743; sergeant vid regementet på faderns kompani ²/₁ 1744; fänrik vid regementet ²⁰/₆ 1749; död vid 23 års ålder ²⁵/₃ 1752.¹

Maria Johanna och

Charlotta uppgifvas i Klerckerska samlingarna å Kungl. Biblioteket såsom hans döttrar, men om dem är ej något vidare bekant.

J. A. W.

¹ Hans födelseår och tjänsteålder finnas i en förteckning vid Ofvansjö kompani för år 1746 i Krigsarkivet. På en statskontorets anordning den 9/6 1752, äfven bevarad i Krigsarkivet, har fadern tecknat följande: »Enligt denna Höglöf. K. Stats Kontorets anordning är begrafningshjelpen *efter min aflidne son* Fändricken Gustav Johan Wallenstein till mig betalt med Etthundratjugufyra daler 29 öre silfvermynt, hvaraf centonalen 6 s.smt blifvit innehållen, som qvitteras af Gefle den 6. aug. 1753. Isaac Wallenstein.»

Ätten von Wetterstrand i Estland.

En ursprungligen svensk släkt, som af nu okänd anledning vid öfverflyttningen till Estland ändrat namn. *Andreas Linnarsson* var öfverste, då han nedsatte sig på Wormsö och besatt riddargodset Söderby 1604. Från honom härstammade *Andreas Wetterstrand*, hvilken förde nedanstående vapen:

En delad och två gånger klufven sköld, 1, 3 och 5 fälten röda; i 2, 4 och 6 tindrar en sexuddig stjerna af guld i blått fält. Ifrån den öppna tornerhjelm utsträcka sig tvenne örningar, emellan hvilka framträder äfven en sexuddig gyllene stjerna; löfverket blått och guld.¹

Tab. I.

Andreas Wetterstrand, f. 1674, ekonomie hauptmann i svensk tjenst 1711; egde Söderby på Wormsö, det han skötte och bebodde, † 1753 ³⁰/₄. — Gift med *Catharina Hoffman*, f. 1676, † 1753 ²/₄. De sålde godset Söderby 1753 till landträdinnan, friherrinnan *Eva Brigitta Stackelberg*, född von *Preiss*.²

Barn:

Reinhold Johan, f. 1712 ⁹/₁₂, prost. Tab. II.

Gustaf Magnus, var kapten i polsk tjenst, då han öfverflyttade till Sverige.³

Anna Catharina, gift med kamreraren *David Friesel*.

Tab. II.

Reinhold Johan (son af *Andreas*, Tab. I), f. 1712 ⁹/₁₂. Efter flera års studier vid universitetet i Iena, blef han vid hemkomsten

¹ Vapenbeskrifningen från en urkund af ²²/₉ 1718, som förvaras i Revaler Stadtarkiv.

² Wormsö, med undantag af godset Söderby, tillhörde sv. kronan och innehades i förläning af några officerare, då greve *Jacob de la Gardie* 1620 köpte de flesta byar och inlöste förläningarna; endast Söderby förblef ännu i ett århundrade ett själfständigt gods. 1675 köptes allodialgodset *Worms* af greve *Otto Vilhelm Königsmarck* † 1688. Genom den sista arvingen *Königsmarck*, nämligen sonen till grefvinnan *Maria Aurora*, den ryktbara fältherren greve *Moritz af Sachsen*, f. 1696, † 1750, kom Wormsö 1748 ¹³/₁₂ medelst köp att tillhöra frih. *Carl Vilhelm Stackelberg*, hvars hustru 1753 inlöste äfven Söderby. I denna ätts ägo förblef Wormsö i nära 150 år, eller intill 1892 då senatorn frih. *Fredrik Stackelberg* för 350,000 rubel öfverlät possessionen till ryska kronan.

³ En nu i Sverige lefvande släkt torde äga gemensamt ursprung med här anförda ätt, men härstammar åtminstone ej från ofvannämnda *Gustaf Magnus*.

1738 ²³/₈ prästvigd och förordnad till pastor i S:t Jacobi; kallades 1763 ²⁷/₁ till assessor i provinsialkonsistoriet och utnämndes 1778 ²³/₆ till vice prost i Wierland, samt 1782 ²⁰/₈ till prost, senior ministerii öfver sina församlingar, † 1787 ⁶/₈. — Gift 1739 ⁸/₅ med Christina Elisabet Herlin, dotter till pastor Alexis Julius Herlin och Hedvig Dorothea von Gernet, f. 1722, † 1801 ²/₈.

Barn:

Catharina *Dorothea*,² f. 1740 ²³/₁₁, † 1783 ²⁷/₁₁. Gift 1764 ²⁹/₈ med Christian *Wilhelm* von Zimmerman, † 1785, major och öfverproviantmästare, ägare af godset Lechts i Ampel s:n.

Andreas, f. 1741 ²⁸/₇, borgmästare, Tab. III.

Tab. III.

Andreas, (son af Reinhold Johan, Tab. II), f. 1741 ¹⁸/₇. Vistades vid universitetet i Leipzig, återkommen utnämnd 1779 ⁹/₁₂ till advokat vid kommerskollegiet; 1783 ⁴/₁₂ nidergerichts sekreterare ända tills 1786, då den gamla författningen i Estland upphäfdes; magistratssekreterare i kriminaldepartementet och utnämndes 1797 ³/₂ till syndikus, blef 1803 ¹⁶/₇ borgmästare i Reval, där han vid Königs- och Langstrasse ägde fastigheter, † 1811 ¹⁹/₆. Gift 1:a 1771 ¹⁰/₅ med *Helena* Catharina Hetling, dotter till rådsförvanden Johan Reinhold Hetling, f. 1750, † 1777 ²²/₁. — 2:a 1777 ¹⁴/₁₂ med *Dorothea* Frese, dotter till borgmästaren Adrian Henrik Frese och Anita Helena Egges, f. 1749 ⁷/₃, † 1834 ¹/₂.

Barn:

Reinhold Johan, f. 1772 ¹⁰/₃, rådsherre, Tab. IV.

Anna Catharina Elisabet, f. 1773 ¹¹/₈, † 1780 ²⁸/₆.

Johan *Andreas*, f. 1774 ¹/₁₀, rådsherre, Tab. VIII.

Helena Dorothea, f. 1775 ¹³/₁₀, † 1846 ¹⁶/₁₁. Gift 1796 ¹³/₁₀ med affärsmannen och godsägaren Joachim *Christoph* Kock, f. 1765 ⁶/₄, † 1816 ¹²/₁₁.

Bernhard Gottlieb, f. 1777 ¹²/₁, fil. magister och rektor vid ett af honom stiftadt gymnasium i Reval. Han synes med nit och skicklighet egnat sitt lif åt sin skola och lärarekallet, hvilka beredt honom det varaktigaste minne i födelsestadens historia. Han afled 1843 ²⁰/₉ ogift. År 1807 utgaf han i Iena »Der Töchter Hochzeit» ett lustspel i 5 akter, samt sorgesp. »Graf Eugenius» och 1821 »Liederbuch der Freunde des Gesanges».

Henrik *Johan*, f. 1778 ¹⁵/₉, teologiekandidat.

Christian Vilhelm, f. 1779 ¹²/₁₁.

Vilhelm Fredrik, f. 1780 ⁵/₁₂.

Agnetta Christina, f. 1783 ²⁸/₁₁ † 1789 ²⁰/₁₀.

² Hennes dotter Beata Amalia von Zimmerman, f. 1769 ²⁹/₃, gift 1:a 1783 ⁹/₅ med löjtnanten frih. Bernhard Rebbinder; 2:a 1796 ²⁰/₂ med majoren frih. Fredrik Wrangel; 3:e 1801 ²⁵/₃ med sin kusin Reinhold Johan Wetterstrand, se Tab. IV.

Dorothea Elisabet, f. 1785 ²¹/₉. Gift 1809 ²¹/₉ med pastorn i Jegelecht Peter Henrik Schwabe.

Andreas, f. 1789 ²⁵/₇, kapellmästare, Tab. IX.

Tab. IV.

Reinhold Johan² (son af Andreas Tab. III.), f. 1772 ¹⁰/₃, studerade i Iena och Erlangen, när han 1794 anställdes såsom stadsadvokat i Reval, befordrades 1803 ²²/₇ till waisengerichts — v. consistorii-sekreterare, 1804 ²²/₁ fil. doktor, 1811 ¹²/₇ öfversekreterare vid rådet, 1831 ⁶/₁₂ rådsherre; 1832 ¹⁴/₆ insattes han till ledamot i kommissionen för rättsväsendets ordnande i Östersjöprovinserna. Rikskollegiet har gifvit honom erkännandet af en ovanligt kunskapsrik och duglig embetsman. Han köpte 1835 ²/₄ riddargodsen Alt-Harm och Aela i Kosch s:n, † 1838 ⁸/₁₂. Gift 1801 ²⁵/₃ med sin kusin *Beata* Amalia von Zimmermann i hennes tredje gifte, dotter till majoren och godsägaren Christian Wilhelm von Zimmermann och Catharina Dorothea Wetterstrand, f. 1769 ²⁹/₃, † enka 18...

Barn:

Alexander Andreas, f. 1802 ¹⁸/₉, † s. å. ¹¹/₁₂.

Dorothea Amalia, f. 1803 ²⁷/₁₁. — Gift 1837 ¹⁰/₉ med pastorn i Turgel Woldemar Eugén Grohman i hans 2:a gifte, f. 1802 ¹⁴/₈, † 1874 ²³/₁₁.

Julie, f. 1806 ¹³/₁, † 1874 ²/₁₂ ogift på Alt-Harm.

Andreas Reinhold, f. 1810 ²⁹/₁₀, godsägare, Tab. V.

Tab. V.

Andreas Reinhold (son af Reinhold Johan, Tab. IV.), f. 1810 ²⁹/₁₀, efter fulländad uppfostran dels vid Ritter- u. Domschule i Reval, dels vid Orrenhof landtbruksinstitut, öfvertog han 1839 ledningen af fäderne-godsen; kort därefter utnämnd till kirchspielsrichter och kirchenvorstcher, hvilka förtroendebefattningar han innehade i öfver trettio år; R. Wl. s. 4:e kl., † 1877 ⁷/₇ lämnande efter sig minnet af en insigtsfull jordbrukare, human husbonde och ädel personlighet. Gift 1835 ¹⁸/₁₀ med *Lida* Maria von Peterss v. Peterstorff, dotter till godsägaren Carl Ferdinand von Peterss v. Peterstorff² och Elisabet von Schöningk, f. 1817 ²⁹/₈, † 1892 ¹⁶/₁₁.

Barn:

Reinhold Andreas, f. 1836 ²⁸/₁₁, major, Tab. VI.

² I en skrifvelse af 9/6 1830 till dåv. civilingenjören i Estland, relaterar Reinhold W. bl. a. följande: »Min farfarsfar hauptman Andreas W. var svensk adelsman och härstammade från en gammal ätt. Alla dokument och bref, hvilka bevisade hans börd, voro hos sonen, prosten Andreas W. i St: Jacobi, när pastorsbostaden nedbrann år 1765, och gingo där förlorade.»

² Dennes tvenne söner: Theodor Amply, f. 1822, slutade som artillerigeneral-löjtnant i rysk tjänst, † 1890 i Reval, Carl Alexander Josef, f. 1825, † som rysk senator; bägge ogifta.

Elisabet Wilhelmina, f. 1837 ²⁸/₆. — Gift 1867 ²⁵/₆ med godsägaren *Ernst* von der Borg, f. 1833 ²⁴/₁₀; äger o. bebor Tödwenhof i Livland.

Carl Amply, f. 1838 ²³/₅, agronom, öfvertog 1883 ²/₅ godsén Alt-Harm och Aela, † 1898 ²⁰/₃. Gift 1889 ²¹/₇ med friherrinnan Wilhelmina Berta Sofia *Pauline* Stackelberg, i hennes 2:a gifte, f. 1848 ²⁸/₁₁. Innehar Alt-Harm.

Ernst Julius Otto, f. 1843 ³/₉, godsägare, Tab. VII.

Aline Julie *Amalia*, f. 1844 ²⁸/₉.

Adele Caroline Henriette, f. 1847 ²⁸/₆.

Wilhelmina Elisabet, f. 1848 ²¹/₇. — Gift 1870 ²⁹/₆ med geheimerådet *Wilhelm* Avenarius, f. 1839 ²⁸/₉.

Lida Caroline Elisabet Ernestine Amalie, f. 1862 ²/₄. Gift 1893 ⁶/₁₀ med godsägaren frih. Fredrik *Magnus* Stackelberg, i hans 2:a gifte, f. 1857 ²²/₇, äger o. bebor Rappatila i Viborgs s:n Finland.

Tab. VI.

Reinhold Andreas (son af Andreas Reinhold Tab. V.), f. 1836 ²⁸/₁₁, junkare vid Kiewska kung. af Nederländerna grenadierreg. 1853 ²⁸/₁₁, öfverförd till Smoleriski bataljon s. å., kapten med öfverföring till ministärens hufvudstab 1865 ⁴/₄, major 1868 ³¹/₅, äldre adjoint hos chefen vid hufvudstaben 1871 ²⁵/₄, deltog i kriget 1853—56, † 1871 ²⁵/₆. — Gift 1860 med *Sophie* Welsch, f. 1843 ²⁴/₁.

Barn:

Andreas Reinhold, f. 1862 ⁶/₁, utexaminerad från Nikolaiewska kavalleriskolan i S:t Petersburg, kornett vid gardes ulanreg. 1883, löjtnant vid Ussuriska kosackerna i Östsibirien 1887, öfverförd till Primorska dragonreg. 1895, befördrad till ryttmästare 1898, adjutant vid hufvudkommandot i Sahaspiska området, deltog i Kinesiska kriget, R. A. O. 3 och St. O. 3 kl. — Gift 1887 med *Olga* Antoroff.

Lida Maria, f. 1863 ³/₆.

Constantin Amply, f. 1866 ²⁰/₉, efter att hafva genomgått Nikolaiewska kavalleriskolan, löjtnant vid Nederländska grenadierreg. tog afsked ur militärtjänsten o. anställdes som trafikrevisor vid vestsibiriska järnvägarne. Gift 1887 med *Sofia* Krugloff.

Anna Dorothea, f. 1871 ³/₅. Gift 1901 ²⁹/₂₀ med järnvägs-kassören vid statsjärnvägarne i Finland *Gunnar* Wenzel Ossian Ridderstad, i hans 2:a gifte, f. 1858 ⁴/₃.

Tab. VII.

Ernst Julius Otto (son af Andreas Reinhold Tab. V.), f. 1843 ³/₉, efter att hafva genomgått Ritter- u. Domschule, blef han student i Dorpat 1862, och sysselsatte sig, under en sjuårig vistelse vid universitetet, hufvudsakligast med juridiska studier, var kirchspielsrichter efter fadern, samt arrendator af landträdsgodset Kay i Estland, † 1890 ²⁴/₄. — Gift 1885 ²⁹/₃ med *Amelie* von Kotzebue i hennes 2:a gifte, dotter

till godsägaren Otto Rurik von Kotzebue och Marie von der Howen, f. 1855 ²³/₃. Hon äger och bebor Saumetz i Kosch s:n.

Son:

Ernst Otto Andreas, f. 1886 ²²/₁₂, † 1887 ²²/₃.

Tab. VIII.

Johan *Andreas* (son af Andreas Tab. III), f. 1774 ²/₁₀, rådsherre i Reval 1811 ¹⁰/₁₂, stadskamrerare därst. 1826, † 1831 ¹⁶/₆. Gift 1809 ²⁰/₁₀ med Charlotta Clayhills i hennes 2:a gifte, dotter till rådsherren Adolf August Clayhills, f. 1781 ²⁶/₁₂, † 1851 ¹⁹/₉.

Barn:

Dorothea, f. 1810 ¹⁴/₈. Gift 1832 ¹⁹/₈ med affärsmannen Henrik Fredrik Edvard Menschen.

Louise Amalia, f. 1814 ²⁷/₃. Gift 1833 ²⁴/₃ med Ferdinand Fredrik Cederhjelm.

Catharina Eleonora, f. 1816 ¹⁰/₁. Gift 1842 ²³/₁₀ med Robert Fredrik Knoblock.

Charlotta, f. 1818 ⁷/₉. Gift 1840 ²⁶/₁₁ med rådsherren August Henrik Graebner.

Tab. IX.

Andreas (son af Andreas Tab. III), f. 1789 ¹⁵/₇, var kapellmästare vid Nowogiorska reg., sedan musiklärare i Reval, † 1858 ³¹/₃. Gift 1814 ²⁰/₁₁ med Maria Elisabet Wilhelmsén, f. 1790 ¹⁴/₁₂, † 1862 ¹⁰/₁₁.

Barn:

Pauline Elisabet, f. 1815 ¹⁴/₁₁, † 1855 ¹⁵/₃. Gift 1838 ³/₆ med pastorn i Nischnei—Nowgorod Alexander Carl Lockenberg.

Andreas Julius, f. 1818 ¹⁵/₅, student i Dorpat 1836, teol. kandidat 1839, prästvigd 1844 ²⁷/₈ samt pastor i S:t Bartholomæi, † 1846 ²²/₉ ogift.

Olga, f. 1824 ²⁹/₃.

Ofvanstående uppgifter om afidna och ännu lefvande medlemmar af denna ätt äro, genom forskningar i estländska kyrko- och stadsarkiv och tillgängliga tryckta källor, af undert. uppställda. För tiden före 1700 saknas tyvärr i Wormsö kyrkoarkiv dop-, vigsel- och begravningsböcker, genom hvilka fullständighet bordt vinnas för stamfadern och tidigare led. Tillägsuppgifter ur svenska arkivkällor mottogas med största tacksamhet.

Magnus Stackelberg.

Ätten Wetterstrand i Sverige.

Johan Fredrik Wetterstrand

major, fältkamrer, ägde Mjölfsfall och Klefsfall i Kisa s:n af Östergötland. Gift i:a med Hedda Charlotta Hasselström — z:a med en Weller från Danmark.

Carl Gustaf Expeditionsfogde, krono- fogde i Vadsbo 1811 ⁷ / ₁₀ , † 1828. — G. 1812 ⁵ / ₅ med Sara Helena Hasselström, dotter till räntmästaren Gustaf Hasselström.	Otto musiker † 1856.	Alexis källarmästare i Kristianstad. Gift med Österberg.	Sofia G. 1826 ²³ / ₆ m. hofpredi- kanten Joh. Fredrik Hvalström.	Carolina G. m. post- mästare Lindberg.
---	----------------------------	--	---	---

Georg Richard f. 1813, borgmästare i Skara 1849 ⁶ / ₃ , häradshöfding i Engshytte m. fl. dom- sagor 1857 ²² / ₁₂ , † 1875. — Gift 1842 ²⁰ / ₈ med Charlotta Richert, dotter till lag- mannen Birger Richert och Carolina Charlotta Hasselström, f. 1818.	Gustaf bruksförvaltare, † 1875. Hans af- koml. lefva i Verm- land.
--	--

Gustaf Filip f. 1843, revisor i kungl. kammarrätten i Stockholm. Gift med Anna Bohmansson.	Otto Georg f. 1845, läkare i Stockholm. G. 1878 m. Agnes Dahlbeck.	Hugo Mathias f. 1849, student, † 1870.	John. Alexis f. 1855, † 1856.
---	---	--	----------------------------------

Wetterstrand i Sverige utan känt samband.

Olof Wetterstrand, kornett vid Östgöta kavallerireg., blef 1709 fången vid Pultava, † under fångenskapen i Tobolsk. (Ennes p. 180).

Erik Wetterstrand, 1728 löjtnant och kvartermästare vid Östgöta kavalleri-reg. o. bebodde Mierdevi boställe i Hägesta s:n (Henel, 1729 florerade Sverige).

Hans Paul Wetterstrand, löjtnant m. kvartermästare, indelning, erhöill 1739 kornetts indelning, 1740 löjtnants indelning vid Östgöta kav.-reg. bebodde 1728 bostället Löhrstad i Blakata s:n. (Posttidn. n:r 45 för 1739, n:r 17 för 1740 o. Henel.).

Deras dotter: Margareta Sofia. G. 1751 m. lifdrabanten Samuel Efraim Engel-krona, † 1760 ⁴/₇.

Christina Treffelnhjelm, f. 1685 ²⁹/₃ var gift med en löjtnant Wetterstrand vid Östgöta kav.-reg. (Anrep, ättartafl.).

Gabriel Wetterstrand, sergeant vid öfverste Carl Adam Stackelbergs reg., gift 1704 ²²/₄ samt Maria Scheel. (St Jürgens kyrkob.)

Adliga ätten Storm

n:r 824. †.

Adlad 1670 ^{22/7}; intr. 1672.

I 18 häftet af »Svenska Adelns Ättartaflor ifrån år 1857» af F. U. Wrangel och Otto Bergström slutar historiken öfver ätten Storm med följande mening: »ätten von Storm fortlever ännu i Danmark». Detta är dock troligen ej med verkliga förhållandet öfverensstämmande, ty den synes vara utdöd längesedan i Danmark och äfven i Norge, hvilket framgår af följande utredning, hvilken dock ej gör anspråk på att vara fullständig med afseende på biografiska uppgifter. »Svenska Adelns ättartaflor» af G. Anrep meddelar, att *Balthasar Storm*, adlad Storm, »dog 1679 utan söner och slöt själf sin adel. ätt», men är detta ej heller öfverensstämmande med verkligheten, ty han hade tvenne söner, de här nedanstående *Arvid Kristian* och *Anders Johan*.

Tab. I.

Balthasar Storm, adlad *Storm*. Var år 1663 major vid öfverste Grothusens regemente eller Kongl. Maj:ts lifregemente, där han kvarstod ännu 1673 i juni; var i juli 1674 öfverstelöjtnant vid hertig Albrechts af Sachsen regemente till fot; † 1679. — G. m. *Katarina Johansdotter Verklæes*, † efter 1679.

Söner:

Arvid Kristian, f. omkr. 1640. Generalmajor; † 1712. Setab. II.
Anders Johan. Major. † 1729. Se tab. IX.

Tab. II.

Arvid Kristian (son af *Balthasar Storm* Tab. I), f. omkring 1640 i Sverige. Var furir 1668, fältväbel 1669 och fänrik 1674 vid öfverste Grothusens regemente i Pommern; var i juni 1673 i Sverige och i maj 1674 i Stockholm; blef efter att i duell hafva dödat skalden *Lucidor* häktad, och satt 1674 i häkte i Stockholm, men rymde s. å. 7/11 till Norge, dit han kom som ingenjörkapten; omtalas s. å. i »extraordinære maanedlige Relationer» i anledning af duellen på följande sätt: »Udi Stockholm har en liflandsk Herremand nedstucken den berömmelige svenske Poet *Lucidor*»; var major vid *Bergenusiska* regementet 1679 och 1681; öfverstelöjtnant derstädes 1682 ^{21/11}; generalkvartermästare och chef för ingenjörerna 1685 ^{6/7}; kommandant å *Fredriksstad* 1694 ^{30/6}—1712; öfverste 1696 ^{28/2}; generalmajor 1710 ^{17/10}; † 1712. — G. m. *Anna von Kocken*; dotter af kaptenen vid *Bergenusiska* regementet *Henning von Kocken*.

Barn:

Charlotte Elisabet. — G. 1. m. öfverstelöjtnanten vid danska artilleriet *Henrik von Koppelow*, af mecklenburgsk adel, † 1718 ¹⁶/₇. — 2. m. kaptenen *Fredrik Kristian Reichwein*, f. 1665, † .

Kristian Ulrik. Öfverste, † 1727. Se tab. III.

Engel Marie, f. på 1680-talet, † 1758 i Bergen, begrafven 1758 ¹⁵/₁₁ i Bergens domkyrka. — G. 1. 1699 m. majoren *Kristoffer Fredrik von Lowzow* från Mecklenburg, f. 1689 (?), † 1716 ²/₉. — 2. i början af 1718 m. konferensrådet *Jonas Lime*, f. 1679 ²²/₉, † 1760 ⁶/₄.

Gustaf Vilhelm, f. 1681. Kaptän; † 1753. Se tab. V.

Ulrik Fredrik, f. 1685. General, † 1754. Se tab. VII.

Elisabet Augusta. — G. m. öfverstelöjtnanten vid artilleriet *Karl Adolf Meijer*.

Tab. III.

Kristian Ulrik (son af Arvid Kristian Tab. II). Fänrik vid grenadierkompaniet af Första värfvade infanteriregementet 1695 ³¹/₈; fänrik vid general Hausmanns värfvade infanteriregemente 1696 ²/₅; var 1697 anställd vid Oplandske regementet; löjtnant vid general Hausmanns regemente 1698 ²⁷/₈; premierlöjtnant vid grenadierkåren 1702 ⁴/₃; kaptän 1704 ¹⁴/₁₀; major 1710 ⁸/₃; öfverstelöjtnant 1712 ¹⁰/₉; öfverste och chef för Andre Trondhjemske infanteriregementet 1716 ²⁹/₁₁. Deltog i slaget vid Helsingborg 1710 och blef tillfångatagen i slaget vid Gadebusch 1712 ²⁰/₁₂; † 1727 ³⁰/₃ på Molde. Kallade sig, jemte sina syskon och efterkommande, *von Storm*. — G. m. *Helene Margareta von Hausmann*, f. 1687 ⁵/₁₂, † 1764 i augusti i Kristiania; dotter af generalen och geheimerådet Kasper Herman Hausmann och Karen Nielsdotter Toller.

Son:

Kasper Herman, f. 1726. Stiftsamtman, † 1777. Se tab. IV.

Tab. IV.

Kasper Herman (son af Kristian Ulrik Tab. III), f. 1726 ⁹/₁ i Trondhjem. Var först officer och blef major; amtman öfver Akershus amt på 1750-talet; stiftsamtman i Akershus stift 1763 — 1772; kammarherre 1757 ²⁹/₄; St. K. D. D. O.; R. af l'union parfaite; efter 1772 begaf han sig till Sverige, der han läser haft politiska förbindelser med konung Gustaf III, men sedermera till Fyen. Ägde Oslo Ladugård; † 1777 ¹²/₃ på Fyen. — G. 1. 1754 ¹⁴/₈ m. *Ida Sofia von Mangelsen*, f. 1736 ¹⁴/₈, † 1766 ¹¹/₄ i Kristiania; dotter af generallöjtnanten Johan von Mangelsen och Katarina Söfrensdotter Bygbæ. — 2. m. *Margareta von Heinen* i hennes 2:a gifte (g. 1. 1749 ¹⁸/₄ m. stiftsamtmannen *Kristian Stockfleth*, f. 1715 ²²/₁₂, † 1750 ⁵/₁₁), f. 1730, † 1805 ¹⁴/₂; dotter af majoren Ulrik Fredrik von Heinen till Ulriksholm och Katarina Brüggeman.

Döttrar:

1. *Helena Magdalena*, f. 1755, † 1808 ²⁷/₁₀ i Slesvig. — G. 1772 ²⁶/₅ i Kristiansbergs slottskyrka m. kammarherren, hofmarskalken *Henrik Kristoffer Fredrik Bielke*, f. 1739 ¹⁰/₂, † 1789 ²⁰/₁ i Tönder.

1. *Katarina*, f. 1756 ⁵/₁₁ i Kristiania, † 1802 ¹²/₄ på Esserum på Själland, begravnen i grafkapellet på Jarlsberg. — G. 1772 ¹²/₆ i Kristiania m. geheimekonferensrådet och ministern grefve *Fredrik Anton Wedel-Jarlsberg* i hans 1. gifte (g. 2. 1803 ¹⁷/₈ m. grefvinnan *Nicoline Vilhelmine Luckner* från Blumendorff i Holstein, †), f. 1748 ²⁶/₆, † 1811 ⁷/₄ i Wien.

1. En dotter, † späd före modern.

Tab. V.

Gustaf Vilhelm (son af Arvid Kristian Tab. II), f. 1681. Lär-ling vid artilleriet i Norge 1698; fyrverkare på Fredrikshald 1706 ¹⁹/₁; styckjunkare i Fredrikstad 1709 ⁷/₆; löjtnant i artilleriet på Skoug-näs vid Trondhjem 1712 ³⁰/₇; löjtnant vid artillerikompaniet i Kri-stiansand 1714 ¹⁶/₁₁; afsked med kaptens karaktär 1716 ³⁰/₁₁; an-ställd som kapten vid öfverste Hans Jakob Bruuns nationallandtdrago-ner 1718 ³⁰/₁₂; afsked 1721 ¹³/₁; † 1753 i Skjeberg, begravnen s. åt ²⁶/₁₁. — G. m. *Yllegaard Marie Akeleje*; dotter af majoren Siegvard Görgensen Akeleje och hans 1. fru Ingeborg Jensdotter Lund.

Son:

Fredrik, f. 1715. Fänrik; † 1789. Se tab. VI.

Tab. VI.

Fredrik (son af Gustaf Vilhelm Tab. V), f. 1715 vid Fredriksstad. Volontär i 2 år vid Andra Bergenhusiska regementet; underofficer i 2 år derstädes; underofficer vid Nordenfjeldska nationalinfanterirege-mentet; fänrik vid Nordenfjeldska nationalinfanteriregementet 1737 ¹¹/₁₁; löjtnant 1742 ¹¹/₆; kapten vid Bergenhusiska regementet 1747 ¹³/₈; kapten och kompanichef i regementet 1753—1756; secundmajor 1762 ³¹/₃; premiermajor 1764; afsked 1773 ⁴/₃; † 1789 i januari. — G. 1. m. *Margareta Marie Nagel*, † 1764 före den 21 februari; dotter af kammarrådet Hans Thiis Nagel. — 2. m. *Karen Canutla Lau*, † efter 1789 i januari.

Barn:

1. *Andreas Johan*, f. 1750. Var 1764 kadett vid landtkadett-kåren; † före 1789 ²³/₂.

1. *Kristiane Margareta*, f. 1753.

1. *Elsa Margareta Lillieskiöld*, f. 1756.

1. *Marie Margareta*, f. 1758. — G. 1775 ²⁸/₇ m. birkedomaren för Svanö birk i Sönderfjord *Ludvig Rennord*.

1. *Ulrik Fredrik*, f. 1759. Korpral 1773; sekundlöjtnant à la suite vid Första Bergenhusiska regementet; förflyttad till Gloppenska

regementet 1786; premierlöjtnant 1788 ²⁵/₄; kapten och chef för Ytre Sognske kompani; förflyttad till Søndre Søndfjordske kompani 1803 ⁷/₁₀; afsked 1809 ²⁰/₁₀.

1. *Engel Marie*, f. 1760, † 1799 ²⁹/₁. — G. 1796 m. *Nils Juel* till Halsnö kloster.

Tab. VII.

Ulrik Fredrik (son af Arvid Kristian Tab. II), f. 1685. Konduktör 1694 ²⁷/₄; sekundlöjtnant vid det värfvade regementet 1707 ²⁸/₅; premierlöjtnant 1710 ²³/₆; kapten 1711; major 1713; öfverste och öfverförare vid drabantkåren 1731 ⁶/₆; chef för Norresydska nationalinfanteriregementet 1733 ⁵/₂—1748; generalmajor 1745 ²⁵/₂ m. anciennitet från 1742 ²⁵/₆; St. K. D. D. O. 1749 ²⁸/₁₀; kommandant å Fredriksstad 1748 ¹⁷/₇—1754 ²⁴/₉; generallöjtnant 1754 ³¹/₃; † 1754 ²⁴/₉ på Fredriksstad. — G. m. *Hedvig Werenskiöld*, f. 1702 ⁶/₂, † 1771 ⁵/₁ på Nedre Semb i Borre socken; dotter af Jens Wernersen, adlad Werenskiöld, och hans 1. fru Margareta Lobeck.

Barn:

Arvid Kristian Ulrik. Öfverstelöjtnant; † 1785. Se tab. VIII.
Louise, † 1770 i augusti.

Margareta Fredrika, † 1786 ¹⁷/₅ i Vordingborg. — G. 1760 i juli m. justitierådet och byfogden i Köpenhamn *Oluf Bruun*; † 1767.

Ulrika Augusta. — G. 1753 ²⁴/₁₀ m. öfverstelöjtnanten *Werner Nicolay von Bentzleben*, f. 1725, † 1779 ²⁶/₁ på Moss, begrafven s. å. ¹⁶/₂.

Sofie Magdalena. — G. m. major *Abelsted* i Eidsvold.

Anna Maria.

Tab. VIII.

Arvid Kristian Ulrik (son af Ulrik Fredrik Tab. VII). Var 1758 och 1760 kapten vid det Fjärde Sönderfjeldska dragonregementet; var 1768 kapten och 1773 major vid det Smaalenske dragonregementet; öfverstelöjtnant; † 1785 ³¹/₃. — G. m. *Nicoline Kristine Schwartz Hoff*, † 1785 ²⁴/₈; dotter af kanslirådet och lagmannen Wilhelm Hoff och Magdalena Elisabet von Lowzow.

Barn:

Ove Fredrik, f. 1757. Var 1785 sekundlöjtnant à la suite vid Smaalenske dragonregementet.

Hedvig Magdalena, f. 1757.

Ulrik Fredrik, f. 1758. Var 1785 sekundlöjtnant vid H. K. H. Arfprinsen Fredriks regemente i Köpenhamn; † 1794 ¹⁹/₁₀.

Vilhelm, f. 1764. Var 1785 på sjöresa till Västindien.

Sofie Amalia, f. 1767.

Arvid Kristian, f. 1776. Var 1785 korpral vid Smaalenske regementet.

Tab. IX.

Anders Johan (son af Balthasar Storm Tab. I). Var flera år volontär vid öfverste Grothusens regemente; var fänrik därstädes 1674 och 1676 löjtnant vid generallöjtnant Dellwigs regemente; major vid Nordanfjeldske kompaniet af det nationala Bergenhusiska regementet 1687 ¹⁹/₇; afsked 1699 ²⁰/₁₀; kapten vid ett reservkompani vid nämnda regemente; major vid Bergenhusiska regementet 1710 ²⁷/₁₀; afsked 1717 ²¹/₃; begrafven 1729 ¹⁶/₁ i Bergens domkyrkoförsamling. — G. 1. m. *Margareta Rüsbrich* i hennes 2:a gifte (g. 1. m. kaptenlöjtnanten *Henrik Kristian von Hatten*).

Döttrar:

1. *Mette Helene*, döpt 1694 ²¹/₇ i Bergen, begrafven 1762 ²⁹/₁₀ i Bergens domkyrkoförsamling. — G. 1735 ²²/₉ i Bergens domkyrka m. rådmannen i Bergen *Hans Rüsbrich*, i hans 2:a gifte; begrafven 1758 ⁴/₄ i Bergens domkyrkoförsamling.

1. *En dotter.*

Karl K:son Leijonhufvud.

Tvenne anträd.

Sedan jag nyligen i Ärg. 3 häft. 3 af Personhistorisk Tidskrift (1901) genomläst en uppsats öfver Knut Hands och Märta Drakes släkt, har jag tänkt det möjligen kunde vara af intresse för tidskriftens läsare att få kännedom om följande.

Jag eger neml. bland mina curiosas en liten gobelinspåse, som till följd af ålder och egendomlighet i synnerhet för släktforskare torde vara af ett ganska säreget värde.

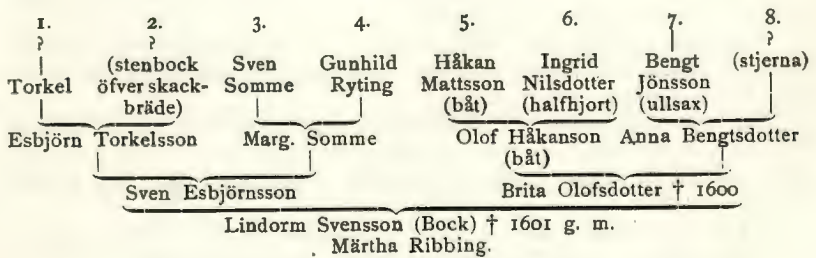
På ena sidan synes det Ribbingska vapnet, inväfdt i guld, silfver och silke, samt 8 mindre vapensköldar, alla tillräckligt tydliga för att gifva en bild af resp. vapen, samt nedtill ordet »möderne» och upptill bokstäfverna S B.

På andra sidan synes på samma sätt ätten Bock's till Näs vapen, med äfvenledes 8 mindre vapensköldar, S, B och ordet »fäderne» nedtill.

Söker man nu att uppställa släktleden till dessa vapensköldars innehafvare, kommer man till följande antaflor.

Fäderne

Möderne

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Knut	Kerstin	Bengt	Brita	Måns	Elin	Jöns	Carin Björns-
Ribbing	Gustafsdotter	Gylta	Bengts-	Påfvelsson	Lars-	Jönsson	dotter
	(stjerna)		dotter		dotter	(3 stjernor på	(tre rosor på
			(lilja)		snedbjelke)	(3 stjernor på	snedbjelke)
Sven Ribbing		Anna Gylta		Eric Månson (Ulf-		Estrid Jönsdotter	
† 1577		1537—1579		sparre) † 1564		† 1567	
Peder Svensson Ribbing				Brita Ulfsparre			
1544—1604				† 1612			
Märtha Ribbing g. m. Lindorm Bock.							

Adolf Fock.

Sparreska porträtt i C. G. Tessins samling.¹

Mig och mina Syskon rörande d. 24. Octob. 1759.

Min Hiertans Friedrich Sparre! Dig, dina Syskon, oeh alt hwad Sparre heter, har jag Hiertel[ige]n älskat, alt ifrå den stunden, att Gud och lyckan wille, att jag fick ega en Sparre: Aldrig kan Sparrenamnet nog af mig upphöjas: aldrig kan jag för mycket multiplicera alla kännetecken af min kärlek, för en så täck och dygdig familie.

Af min Lätta² har jag följande Portraiter.

- 1:o Målat en Nymphe de Diane af Natier, sitter i min k. Hus-trus säng Cammare wid Åkeröö, Buste, Lefwernes storlek i oljefärg.
- 2:o Målat en Vestale af Nonotte. Likaledes Lefwernes stor Buste i oljefärg. detta har jag gifwit min Svåger, General Lieut: Sparre.
- 3:o Jtt litet aux Trois Crayons, Halfbild, med en hufwa på hufwudet och en Theekopp i handen, ritat af Boucher.
- 4:o Jtt i mignature copierat af Lafrensen efter Lundberg, en matineuse, med en Puderkappa. Buste.
- 5:o Jtt Dito i Jckorn (?) på ett bord med skincka, nötter och frucht målat af Lafrensen.
- 6:o Jtt Dito i en Tobackdosa, förträffeln målat i mignature af Massé, halfbild i swart mantille.
- 7:o Jtt i koppar stuckit à l'eau forte af Häf Jntendenten Rehn, då i Paris, efter föregående Massés Portrait hwarunder står skrifwit *La Rose*, som Hon gemenligen kallades både af Mes Dames de France, och alla sina wänner i Paris. Hennes hwackra hy förtiente änn i dag detta namnet.

Kom någon och säij att jag intet håller af wår Wienska dotter Brita Stina, nu Grefwinnan Törnflycht fast jag intet har så

¹ Den här meddelade anteckningen angående en del sparreska porträtt, som tillhört C. G. Tessin, finnes i den tessinska samlingen i Riksarkivet och är ett utdrag ur Tessins dagbok för 1759.

² Denna »Lätta» är ingen annan än den charmanta Charlotte Sparre, som i sitt gifte med greve Carl von Fersen blef moder till de för sin skönhet berömda grefvinnorna Höpken och Löwenhielm, hvilka jämte grefvinnan Meyerfelt af Kellgren kallats »De tre gracerna». Hon var född 1719 och afled 1795. Till C. G. Tessin stod hon i dubbelt släktskapsförhållande.

många Portraiter af Henne! dock ett wid Leckö, målat af Meytens, på en tafla med mig och min k. Hustru, samt ett i litet (format), på taflan med Keiserl[ig]a måltiden, målat af aff[idn]a unga Lundberg, en Son af Håf Casseuren, som 1735 reste med mig, och på min kostnad, till Wien, dog sedan i Venedig.

Tillsammans eger jag 29 Portraiter af Sparrar och fölgakteligen att kläda och pryda en stor Sahl.

Quand on prend du Galon, säijer Mad:me de Sévigné, on n'en sauroit trop prendre.

—/.

Biografiska data rörande Vasahuset.

I tjugonde årgången af Historisk Tidskrift sid. 164 bland Strödda meddelanden och aktstycken finnes en uppsats med titel »Biografiska data rörande Vasahuset» af A. Lewenhaupt. I undertecknads »Ett tilllägg till Biografiska data rörande Vasahuset», äfvenledes infördt bland nämnda Strödda meddelanden och aktstycken, blefvo af förbiseende ej införda följande uppgifter, som kunna tjäna till att fullständiga ofvannämnda uppsatser.

Karin Månsdotter begrofs i Åbo domkyrka i S:t Laurentii kor 1613 den 21 mars. [Hennes kvarlevvor öfverflyttades 1884 i det Hornska grafkoret].

Konung *Erik XIV* och *Karin Månsdotters* dotter *Sigrid Eriksdotter* dog 1633 på Liuksiala i Kangasala socken där hon bodde. [»Furstebesök i Finland» af A. Neovius].

Hans son *Gustaf Eriksson* föddes 1568 ²⁸/₂ i Nyköping och dog i Ryssland 1607 ²²/₂. [Relation om Gustaf, Konung Erik XIV:s son med Drottning Catharina Månsdotter.]

Konung *Johan III:s* son, hertig *Johan af Östergötland*, vigdes 1612 ²⁹/₁₁ i S:t Nicolai kyrkan, och finnes därom antecknad i »S:t Nicolai kyrkas i Stockholm Vigselsbok I 1609—1650» utgifven af F. U. Wrangel följande:

»Den 29 Nowemb. wigde Erchie Biscopen M. Per Kenicius den Högborne Furste och herre Hertig Johan Johanson till Östergötland och den Högborne Furstinna och Fröken Mari Elizabett oppe j store Kyrkian».

Karl IX:s dotter *Katarinas* bröllop ägde rum i juni, som grefve Lewenhaupt säger i sina uppgifter, och voro bjudningsbrefven därtill utfärdade redan i medlet af maj 1615, ty genom bref af den 19. maj samma år kallas riksrådet Erik Abrahamsson Leijonhufvud jämte sin »kära husfru» att bevista bröllopet. [Historisk Tidskrift 1893 sid. 180.] *Katarinas* gemål, pfalzgreffen *Johan Kasimir* begrofs den 5. septem-

ber 1652 i Strängnäs domkyrka [Bref från Karl X Gustaf till landshöfdingen friherre Gustaf Leijonhufvud].

Karl IX:s son hertig *Karl Filip* föddes kl. 12 om natten mellan den 22. och 23. april 1601 på slottet i Reval och dog 1622 den 25. jan. i Narva. Gustaf II Adolf, kan, då han säger att brodern var vid sitt frånfälle 20 år 9 månader och 1 dag gammal, hafva haft rätt i sin beräkning på en dag när, ty *Karl Filips* födelsedag kan lika rätt räknas den 22. liksom 23. april.

Karl K:son Leijonhufvud.

Anteckningar rörande släkten Weise.

Uti ett å riddarhusets vind anträffadt defekt exemplar af Laurentius Preutz' år 1662 utgifna öfversättning af Joachim Lütkemans »Försmaken på Gudz Godheet», såsom titeln lyder i den svenska öfversättningen, finnas i slutet af boken inhäftade några fullskrifna pappersblad, innehållande nedanstående biografiska anteckningar och släktnotiser af brukskirurgen vid Leufsta bruk Fredrik Weise, född 1693 och (enligt Sacklén: Läkarehistoria, II s. 154) död 1752:

»I. N. I.

Anno 1693 d. 17 Jan. är iag Friedr. Weise födder uti Alten Stettin in Pomern, min sahl. fahr Christopher Weise war Ålderman uti den Chirurgiske Soccietäten der städes, min sahl. mohr hette Rebecka Schumacher, hos min sahl. fahr lärde iag Chirurgen, då jag 1713. April reste der ifrån på någre Örter och Städer uti Tyskland, men hölt mig intet länge på ingendehra ställe up, i anseende at min sahl. bror Christoph Weise² uti Stockholm wänt(e) mig til sig, dit iag ock lyckl. sāmā år uti Aug. Monat k(om) war hos honom öfwer Win(tern) men sedan tog Condition (hos) sahl. dr — — Chirurgen Craner, äfter des dööd tien(te) iag des Änckia, och sedan i sa(mma) Huss Hr Schutzer, tils 1716 då iag gaf mig den somarn p(å) Flottan, för Fält-skärs gese(ll) och sāmā höijst då iag hemkåmb lät Examinera mig uti Stockholm på Änterkararnes Regiment, som mit Attestatum utwisar. 1718 Aug. reste utan afsked ifrån regimente hit til Leufsta Bruk, at

² Denne Christoffer Weise, hvilken likasom fadern och brodern var kirurg, kom till Stockholm år 1706 och ingick den 28 januari 1712 i tyska församlingen därstädes äktenskap med Anna Maria Boltenhagen, född Meijer, född 1670 och död 1714, dotter af styckgjutaren Johan Meijer och Maria Köpke samt änka efter fältskären vid lifgardet Gustaf Boltenhagen, född 1660 och död 1708, med hvilken hon förmäldes år 1686. Christoffer Weise d. y. afled barnlös 1715.

En annan Christoffer Weise var bryggare och borgare i Vesterås samt ingick den 22 augusti 1652 i tyska församlingen i Stockholm äktenskap med Margaretha Kuust, dotter af logarfvaren och borgaren i Stockholm Mathias Kuust (Sackléns läkarehist; Tyska förs. kyrkoarkiv.)

allenast sij mig om, men som sahl. Kung Carl då straks der äfter blef skutn i Norge, blef samā regiment reducerat, då iag so ledes blef här quar.

A. 1719 d. 5 April gifte iag mig med junfru Juliana Maria De Malsij hvilckes för äldrar war kiöpman här i Leufsta,¹ och blefwv wijdder på Toboborg bruk, hos min Swäger And. Bröms.

A. 1720 d. 8 Jan. för middag k. 11 är min k. dotter Reb. Jul. hit till wärden fött på Tobo bruk, des faddrar woro sahl. Landzhöfdingen De Geer, Hr bärgmäster Carl Sadlin, Hr Inspect. Fayot, Hr Leut. Everd Malsij, Chirurgen i Stockh. Hr Salom. Schutzer, sahl. Mad. Bersche Mad. Elisabeth Bröms, Jugfr. Anna Maijholm.

A. 1721 d. 9 April är min sohn Friedrich uppå Påskdagen äfter middagen kl. 4 hit til världen födder. Des faddrar woro Hr Major Wälb. Hr Antoni De Geer, Hr Inspector Er. Hagell, Hr Schmit, Mad. Horn. Mad. Maria De Malsij² Jugf. Tollet.

A. 1722 d. 30 Aug. är min sohn Petrus födder, hvilken samā år d. 12 Dec. blef döod.

A. 1724 d. 14 Jan. är min dotter Maria Catharina födder, hwilken efwen samā Åhr d. 3 Aug. i herranom af somnade.

A. 1725 d. 23 Julij på S. Johāni dag om aftton klockan $\frac{2}{2}$ 7 är min Sohn Christopher födder des faddrar woro Hr Direct. Swebilius. Probst: Anna Löfstadia, bokh. H^f Abraham Fischer, Mad. Kindahl. d. 13 Octob samā år, är han efwen sahl. af somnat.

A. 1726 d. 20 Sept. förmiddag klockan 9. är min sohn Christopher födder, des faddrar woro Hr Direct. Swebilius, Herr Bure, Mad. Fischer, Jungfr. Maija Sæth.

A. 1728 d. 19 Maj är min kr dotter. Catharina om aftton kl. 8 födder. A. 1729 d. 3 Jan. är hon efwen i herranom af somat.

A. 1729 d. 6 7temb. är min dotter Lowisa födder des faddrar woro Hr Cammarherr wälb. Hr Lowis De Geer, Inspect: Pier Ekorn, Majoren Petter De Malsijs fru, Jungfr. Greta Ekorn.

Dagen der på d. 7 Sept: om söndags morgon kl. 8, äfter Gudz al wisa råd, afsomnade i herranom uti samā barnsäng, min i lijfstijden k. hustru Jul. Maria De Malsij Gudh förläne henne en glad upståndelse.»

Efter några ej hit hörande anteckningar af annan hand och tydligen senare datum, fortsättes familjekrönikan sålunda:

»Anno 1730 d. 29 Sept. på Michaelidag, har iag andra gången i herrans namb gifft mig, med min alskel. k. brud, Jungfru Elisab. Jul. Hagtorn.³

¹ Pehr De Malsy (Demolsier) se Sacklén l. c.

² Var möjligen samma Maria De Maltzi, som, enligt Jakobs församlings kyrkoböcker, var gift med handelsmannen Nils Eliasson. Dessa makars dotter Juliana Sofia döptes den 8 mars 1716 i nämnda församling.

³ Hon afled 1769 (Sacklén l. c. Suppl. s. 439).

An. 1731 d. 19 7temb: om aftton klockan 6 är min sohn Lorentz födder, des Fäddrar woro Hr Inspect: Alander, Inspect. Lars Hagtorn, Inspect. Lars Ekorn, Madame Greta Strömbeck, Mad. Swebilia, Jungfr. Anna Lucia Hagtorn.

sāma āhr 1731 d. 12 Nov. är min sohn Lorentz i herranom afsomnat.

A. 1732 d. 15 Aug. om aftton kl. 4 är min dotter Anna Lisa födder, des faddrar woro Hr Petter Almgren i Gefle, Mad. Greta Almgren, Inspect. Jacob Örner vid Österby B(ruk) Junfr. Jul. Eleonora De Malsij.

Anno 1733 d. 12 7temb. äftter middagen kl. 3. min min Sohn Lorentz födder, des faddrar woro Hr May: Sach: Westbeck Hr Inspect. Bäcks kiäraste Hr Direct. (oläsligt) Hr handl. Carl Psilander.

A. 1734 d. 3 Dec. för k. 8 är min dotter Maria Juliana födder. 1735 d. 29 Marti är hon i herranom afsomnat.

A. 1736 d. 28 Aug. om Natten k. 2 är min sohn Erich födder, des faddrar woro Hr Direct. Touscher, Hr Johan Jacob De Besche, fröcken Ulrica Grundell och fru Baronnessan Oxenstierna.

A. 1737 d. 8 Octob kl. 10 om aftton är min sohn Carl födder, des faddrar woro fru Touscher Wälb. Hr Carl De Geer des syster Reb. Jul.² Hr bokh. Daniel Swebilius.

A. 1739 d. 23 Sept. är min sohn Anton födder, des faddrar woro Wälb: Hr Antoni De Geer brucksprädikanten Hr Simdahl. Wälb: Fru Althea Silfwerström² Junfr. Berg.

A. 1740 d. 31 Jan. kl. 8 om aftton afsomnade i herranom min lilla sohn Anton.

Gudh förläne honom och oss alla en glad och fröijdeful upståndelse för Jesu Christi skul amen.

Anno 1742 d. 7 Jan. om Morgon klockan $\frac{1}{4}$ 4. blef min sijsta lilla sohn Antonius hit til wärlden födder, des faddrar woro Wälb. Hr Anton De Geer, harradzhöfding Gustaf Spalding. Inspect. Hindr. Bäck. Wälb: Fru Althea Johana (Silfwerström) Adelswerd,³ Magister Westbecks kiäresta och Hr Lorentz Bäcks kiäresta.

A. 1743 d. 19 Junij klockan 2 äftter middagen är min dotter Maria Juliana födder. Faddrar äro Casseuren Bergsten, Hr Hofstadius. Madame Jung. Jungfru Wastrand. Den Alsmächtige Guden låte barnet upwäxa i alla Christel. Dygder och til glädje. Amen.»

O. C—g.

¹ Jfr ofvan.

² Gift med Johan Hultman, adlad Adelswärd.

³ Jfr ofvan. Namnet Silfwerström är i texten öfverstruket och rättadt till Adelswerd.

Frågor och svar.

Frågor.

1. Med anledning af nedanstående tidningsuppsats frågas, om något är känt rörande den därstädes omnämnde *John Hansson*.
F.

Staten Maryland hedrar en svensk man.

(Stockholms-tidningen 20/2 1903.)

I Kapitolium i Washington finnes en rotunda, i hvilken förr representanthuset brukade ha sina förhandlingar. För åtskilliga år sedan antog kongressen en lag, som berättigade alla unionens stater att i denna rotunda låta uppställa två statyer hvar af män, som gjort sig förtjänta af en sådan ära. Denna sal kallas sedan dess Statuary Hall och i den äro nu uppställda ett större antal statyer från skilda stater. Lagstiftande församlingen i Maryland beslöt för några år sedan att låta uppställa statyer af John Hansson och Charles Carrol i Statuary Hall.

Lördagen den 31 januari hade af nationalkongressen bestämts som den dag då dessa statyer högtidligen skulle mottagas af kongressen, skrifves till Stockholms-tidningen.

»Washington Post», en af Washingtons ledande tidningar, innehöll af denna anledning en artikel, i hvilken bland annat upptages, att John Hansson var af svensk härkomst och skulle på mödernet ha härstammat från Gustaf Vasa.

John Hansson var en intim vän till George Washington och tog en mycket aktiv del i det amerikanska frihetskriget. Han blef vald till medlem af den första amerikanska kongressen och till president af den tredje.

2. Finnes porträtt af Öfver-Postdirektörerna Johan Schmedman f. 1652 † 1713, friherre Henrik Bunge f. 1672 † 1737, Ulric Gustaf Franc f. 1736 † 1811 samt af protokollssekreteraren m. m. Axel Vilhelm Grundelstjerna f. 1789 † 1857? De tre förstnämnda voro jämväl statssekreterare; Franc är den under Gustaf III:s regering mycket bekante »presidentssekreteraren». För upplysningar i ofvanberörda hänseende vore undertecknad särdeles tacksam.

v. Häradshöfding *S. Lagerberg*,
adr. k. generalpoststyrelsen.

Svar.

Svar å frågan nr 3 å sid. 64 i föregående häfte af Personhist. Tidskrift.

Enligt en handling af år 1479 (Pergbr. i R. A. dat. 13 jan.) var Sune Haraldsson (*Silfversparre*) gift med Birgitta Pedersdotter, ej

Märta såsom Ättartaflorna orätt uppgifva, och hans son Peter Sunesson nämnes 1510 (Östergötl. fornm. för:s tidskr. 1. Bil. s. 21) arfvunge till en hustru Märta, moder till Måns Staffansson (2 sparrar). Denna hustru Märta är helt säkert identisk med den Märta Pedersdotter, som 1504 såsom änka efter väpnaren Jöns Nilsson skref sig i Gismesta i Valkebo härad Östergötland, ty till detta ställe finnes äfven Måns Staffanssons fader Stefan Magnusson 1467 och 1473 hafva skrifvit sig. Då nu Peter Sunesson var arfvunge till hustru Märeta, ligger det antagandet nära till hands, att hans moder Birgitta Pedersdotter och Märeta Pedersdotter i Gismesta voro systrar samt döttrar till en Peder Jonsson, som åren 1440 och 1445 skref sig till samma Gismesta, hvilket ställe han väl erhållit med sin hustru Elin en dotter till Jon Dansson (3 örnfötter) i Gismesta (Perg. br. i R. A. af d. 30 jan. 1434). — Peder Jonsson för 1434 och 1445 i sigillet en sköld innehållande en bomärkesliknande figur (S korsadt af en fana). Styffe (Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl. s. 202) anför visserligen, att Märta Pedersdotter fört en sjuuddig stjärna, men granskar man närmare den nu något otydliga omskriften till detta sigill (Pergbr. i R. A. 1504), finner man, att detta ej kan hafva tillhört henne utan i stället en manlig person.

Det här gjorda antagandet bestyrkes af följande i Kongl. Biblioteket befintliga från omkring år 1600 härstammande släktledning. [Rål. fol. 12 f. 134].

Hustru Elin i Gismunsta g. 1. m. Peder Jönsson
g. 2. m. Harald Anundsson [?: Magnusson?]¹

h. Karin g. m. Anders Karlsson.	h. Brita Pedersdotter till Sjölestad.	Märeta g. 1. m. Stefan Månsson g. 2. m. Jöns Nilsson.	h. Ingrid [?: Haralds- dotter] i Vesterby g. m. Bengt Olsson.
h. Ingeborg Johan Sköttes.	Per Sone- son g. m. Iliana.	? g. m. Måns Henriksson.	h. Anna g. m. Per Olsson.
		Per Stefan- son.	Måns Stefanson. Nils Jönsson.

I sammanhang härmed må påpekas, att Harald Sunesson år 1440 skrifver sig i Tollstorp i Valkabo h., beläget ej långt från Gismesta, Sune Haraldsson år 1481 i Skolstadhe, hvars läge är mig okänt, och Peter Sunesson 1514 åter i Tollstorp.

Någon anteckning rörande Sune Jonssons och Harald Sunessons giften har jag icke lyckats anträffa.

K. H. K.

¹ En Bengt Haraldsson (3 sparrar), som 1497 skrifver sig i Tollstorp, nämnes 1481 broder [?: svåger] till Sune Haraldsson (Kopieboken J. 6 f. i Sv. R. A.).

Personhistorisk litteratur.

Ätterna Nordenskjöld. Af Agathon Hammarskjöld. Stockholm 1902. I. Genealogier med bilagor af Agathon Hammarskjöld och Carl Carlsson Leijonhufvud. 4 + 1—50 s. — Andra delen. Släktförgreningar af A. Anjou. Eksjö 1902. Sid. 51—118. Imp.-8:0.

Denna släktbok har tillkommit enligt beslut 1897 vid ett släktmöte, som då ägde rum i Stockholm och hvarvid en understödsfond för ättemedlemmar grundlades. De i första häftet bebådade bilagorna, som upptagas i andra häftet, äro, jemte genealogier öfver förgreningarna, Genealogisk tafla öfver en del af släkten Norberg, Ätterna Nordenskjöld, framställda i fyra på grund af första delens innehåll upprättade tablåer (på ett stort blad), meddelande angående släktmötet och dess beslut m. m., utdrag af Riddarhusdirektionens protokoll d. 4 Dec. 1897 angående understödsfonden och stadgarna för densamma förvaltning, verser vid afslutningen af släktmötet, s. å., och slutligen personregister till samtliga genealogierna. Arbetet, som är prydligt tryckt, utan lyx, har väl tillkommit för att rätta och annars förbättra ättens förut tryckta genealogier samt för att få redogöra för släktförgreningarna.

K. F. W—r.

Släkten Thomæus (Thomé, Thomé och Adelsköld). *Stamtafla och biografier.* Malmö, 1898. 24 s. + register och rättelser 4 s., 4:0, + 1 ljustrycksplansch och flera stamtaflor, af hvilka en är öfver 2 meter lång. Släkten Thomæus. Porträttsamling. Anno 1900. Titelblad och 45 ljustrycksplanscher. Stor 4:0.

Att denna dubbelpublikation nu först anmäles har sin orsak däri, att densamma, såsom varande afsedd endast för släktens medlemmar och därför upplagd i ett begränsadt antal exemplar, icke varit tillgänglig i bokhandeln och ej heller nu är det. Möjligen stå några få exemplar köpare till buds.^x

Förf. till släktboken, Olof Thomée, är född 1850, blef student 1870, ägnade sig sedermera åt praktiska bestyr och är nu grosshandlare i Malmö. Han säger i ett företal, att han, efter att länge hafva sysslats med genealogiska anteckningar om sin släkt, mot slutet af 1880-talet började försöka samla uppgifter om *alla* personer tillhörande släkten Thomæus, samt att han, för att göra släktledningen efter släktens stamfader så fullständig som möjligt, äfven upptagit afkomlingarna af dennes två äldre söner, kyrkoherden i Jemshög Jöns Andersson och kyrkoherden i Vinslöf och Nefinge Hans Andersson, hvars söner dock icke nådde mogen ålder, hvadan hans släktgren snart utgick på manssidan.

Enligt arbetets plan upptager en kortfattad, för öfverskådligheten lämplig, stamtafla ättlingarna af stamfaderns tredje son, kyrkoherden i

^x Se annons härom å sid 162.

Ousby Thomas Andersson, stamfader för släkten Thomæus, hvilken släktgren utgör arbetets hufvudföremål och därför intager första rummet. Därpå följer en utförlig afhandling om »Släkten Thomæi härkomst», hvilken antages hafva varit skotsk, enär en broder till Thomas Anderssons maka, prof. Johan Winslow i Lund (f. 1636, † 1709), skall hafva efterlämnat en anteckning, enligt hvilken Thomas' fader var flyktning från Skotland under de omständigheter som anföras på ätten Adelskölds stamtafla (se Anrep, Sv. Ad:s ättartaflor) efter ett i riddarhusarkivet befintligt referat af hvad nämnde professors anteckning skall hafva innehållit. Originalanteckningen är nämligen förlorad, och ingen vet hvarifrån referatet förskrifver sig. Den som skotsk flyktning betecknades för ifrågavarande tre släktgrenar gemensamme stamfadern antages född omkring år 1600 och lefde väl en god del af 1600-talet, hvadan han, åtminstone någon tid, torde lefvat samtidigt med prof. Winslow. Denne, som genom sin systems gifte med stamfaderns yngste son var med denne besläktad, borde således varit i tillfälle att inhämta tillräckligt säker kännedom om dennes familjeförhållanden för att angående dessa kunna göra en sådan anteckning som den åberopade. Men då densamma icke finnes och då ingen ens vet om den någonsin funnits, så stannar man i ett tvifvel, som antagligen aldrig kan häfvas.

Emellertid har denna sägen upptagits af förf. och bearbetats med ledning af bl. a. de omfattande forskningar hans frände major Cl. Adelsköld anställt för att söka få utrönt om stamfadern verkligen kommit från Skotland och tillhört den därstädes fordom mäktiga under namnet Mac Donald kända ätt, som härskade öfver ett område i skotska högländerna och länge nog höll sig oberoende af konungamakten. Studiet af hithörande litteratur och tvänne af major Adelsköld gjorda besök på ort och ställe i Skotland hafva emellertid icke medfört annat resultat än att denna släktboks utgifvare kunnat meddela en i och för sig intressant framställning om högländarnas vilda strider och ätten Mac Donalds genealogi samt åtskilliga illustrationer. Bland dessa framställer en Mac Donalds vapensköld, hvilken dock icke i allo öfverensstämmer med den som finnes afbildad i Burke's Peerage. Trots allt är det som skulle bevisas obevisadt.

Om det än är omöjligt att ådagalägga något samband mellan den skotska ätten Mac Donald och murmästaren Anders Hansson, så äro vissa af dennes ättlingar likväl tillräckligt märkliga för att göra släkten värd lika hedrande uppmärksamhet som om dess ursprung varit adligt. Detta framgår af såväl släktaflorna som biografierna, hvilka genom förf:s nitiska forskning äro af stort personhistoriskt värde och innehålla rättelser af förut tryckta uppgifter. Släkten Thomæus (Thomé) har gifvit vårt land framstående prästmän och ämbetsmän, att ej nämna köpmän och industridkare. Ur denna släkt har utgått adliga ätten Adelsköld, och med släkten äro genom giften flera adliga ätter förbundna. Flera af släkten hafva framträdt som författare. Gustaf Henrik Thomée, kanslerssekreterare vid Lunds akademi, har utgifvit åtskilliga skaldestycken, hans »naturlige» son Gustaf Thomée är känd för sin omfattande litterära verksamhet, Jöran Jakob Thomæus var ock en flitig författare, Johan Henrik Thomander, den frejdade förf. och

talaren, tillhörde släkten såsom »naturlig» afkomling, och ifrågavarande släktboks förf. tillhör ock släktens litterata grupp.

I slutet meddelas förteckning öfver personer som bära släktens namn men äro för släkten främmande.

Å sid. 7 och 80 bör namnet Federleg rättas till Federley. Å sid. 83 bör 1570 rättas till 1670.

Det bifogade namnregistret upptager icke alla i genealogierna och biografierna nämnda personer. Förf. lär vara sinnad att afhjälpa denna brist genom att upprätta fullständigt register.

Det porträttgalleri som åtföljer släktboken höjer publikationens värde. Särskildt intressant är porträttet af Jöran Jakob Thomæus.

K. F. W—r.

Ur svenska herrgårdsarkiv. Bilder från karolinska tiden och frihetstiden af *Sigrid Leijonhufvud*. P. A. Norstedt & Söners förlag. 256 sid.

Man kan säga att den art skriftställeri, som representeras af ofvan anförda arbete egentligen först infördes i vår litteratur af d:r Ellen Fries, som med sina, uteslutande på originaldokument och brefsamlingar grundade, *Teckningar ur svenska adelns familjelif* lät oss få en inblick i våra förfäders dagliga lif på de gamla slotten. Visserligen har t. ex. Barfod lämnat intressanta skildringar rörande skånska adeln, men hans framställningar hvila mera på anekdoter, som fortplantats från den ena generationen till den andra, Ellen Fries däremot, som under forskningar för vidlyftigare historiska arbeten kommit att blicka in i familjearkivens gömmor, nöjde sig ej med anekdoter som underlag, hon öste ur brefsamlingar och dagböcker och lämnade oss i en angenäm form mycket värdefulla kulturbilder. Vid sin död hade hon ej fullt hunnit afsluta en ny del sådana bilder hvarföre arbetet därmed öfvertogs af fil. kandidaten *Sigrid Leijonhufvud*, som nu själf framträder med en volym, i hvilken hon sammanfört en del berättelser af liknande innehåll.

Dessa bilder inledas med *Vid stormens utbrott*, en synnerligen tilltalande framställning af kanslipresidenten grefve Bengt Oxenstiernas familjelif under de senare åren af 1600- och början af 1700-talet, med många intressanta drag ur Stockholmslifvet, hämtade till största delen ur Cath. Charlotta Oxenstiernas bref till olika personer bl. a. till svågern, den ryktbare Magnus Stenbock.

Känslig är en skiss, som af förf. kallas *Ett afsked*. Den lämnar en bild från ett dödsläger, nämligen hoffröken Märtha Torstenssons. Det är äfven ur Charlotta Oxenstiernas bref denna gripande episod hämtats.

Nästa uppsats, *En gammal visbok* är af mindre intresse, däremot lämnar *Märten Lilliehöök* en i det hela rätt karakteristisk och sympatisk bild af svensken i de högre klasserna under 1700-talets förra hälft.

Främst bland uppsatserna måste man sätta *En landsflykting*, som behandlar romerske senatoren, renegaten Nils Bielke, fältmarskalkens sonson, hvilken, såsom förf. säger, på ett slående sätt symboliserar den svenska vanmakten efter storhetsdrömmarna, ledan vid uppvaknandet till en hård och torftig verksamhet. Smidigt intelligent och nervöst känslig, utan handlingskraft och förmåga att gifva sig helt och därför tård af inre sönderslitenhet, har denna dekadenttyp tagit i arf af sin gamla släkt blott förfiningen, intet af kraften.

Här är dock ingalunda platsen att närmare redogöra för innehållet i denna läsvärda uppsats, som liksom den sista i samlingen, *Dalins lärjunge*, innehåller en myckenhet nya uppgifter och intresseväckande episoder.

Det hela är med mycken smak och stor kännedom om källor ordnad af förf., som besitter en icke vanlig förmåga att omsmälta torra fakta till läsbara berättelser.

Den illustrativa afdelningen är äfven af intresse. Bland afbildade porträtt böra nämnas: fältmarskalken *Axel Sparre*, fältmarskalken *Magnus Stenbock*, *Christina Ebba Leijonhufvud*, senatorn *Nils Bielke* (4 stycken) samt hofmarskalken *Hans Gust. Rålamb*.

Ett förträffligt personregister fullständigar den värdefulla publikationen.

F. U. W.

Smärre personhistoriska meddelanden.

Svenskar i Rom. I herr baron C. Bildts i denna tidskrift årg. V, häft. 1, införda uppsats »*Svenskar i Rom*» förekommer en del namn, som af de italienska tjänstemännen och kanske äfven af den af baron Bildt anförde tyske forskaren så förvanskats, att det för de flesta torde vara omöjligt att tyda dem. Äfvenledes synes författaren i några fall ej lyckats identifiera de omnämnda personerna.

Några intressanta försök till tolkning af dessa namn har af den lätt genomskinliga signaturen *N. K.* ställts till redaktionens förfogande. De må här få plats:

Lorqvist (s. 3) är naturligtvis Pehr Nordqvist.

Enrico Calimbelli (s. 4) är ingen Kallenberg (!) utan helt enkelt Erik Cainberg [stämmer förträffligt, ty han var född 1771, således 35 år 1806].

Giov. Archebran (s. 5) är ju den berömde Joh. Dav. Åkerblad.

Lorenzo Rik (s. 5) är väl uppenbarligen Lars Jakob von Röök, f. 1778. Då han 1823 var på Sicilien kunde han väl varit i Rom 1821.

Augusto Sotenberg (s. 5) är Gustaf Söderberg.

Tonquis Alberto (s. 6) är, såsom B. rätt gissat, Henr. Albert Törnqvist.

Axel Fankler (s. 6) är Axel Leopold Cantzler.

Att nämna Andreas Norberg och Peter Nicl. Suther (s. 3) för »målare» är lika orätt som att nämna brukspatron Jacques Arvedsson

(f. 1782, † i Pisa 1837) för bildhuggare (s. 6, jfr s. 5). Andr. Norberg, Pet. Nicl. Suthers »guvernör», var född 1745, kyrkoherde i Söderköping, † 1820. P. N. Suther var ej konstnär — han dog som major i Hamburg 1883, där han sköt sig.

Locstroc (s. 3) manne Johan Åkerström?

Carl August Hagberg. Här meddelade porträtt är utfördt af Maria Röhl och signeradt år 1834, då hon gästade Hagbergs föräldrahem i Rasbo. Samtidigt tecknades äfven porträtt af hans syster, Euphrosyne Hagberg [gift med Lars Anton Anjou, professor i Uppsala, statsråd och biskop i Visby] samt hans fader, pastor primarius Carl Peter Hagberg, som då var kyrkoherde i Rasbo. Rasbo prästgård besöktes denna tid af många vittra och namnkunniga personer att döma endast af ett poesialbum, som tillhörde kyrkoherdens ofvannämnda dotter. Däri finnas, ehuru ej alla äro daterade i Rasbo, teckningar af M. Röhl och Johan Holmbergsson, verser och tänkespråk af: Tegnér, Franzén, Geijer, Atterbom, Böttiger, Reuter Dahl, L. M. Enberg, V. Faxé, C. Carlander, Elias Ruda, F. F. Carlsson, H. Schartau, A. Z. Petterson [C. P. Hagbergs efterträdare ss. pastor primarius], Petrus Læstadius [gift med C. P. Hagbergs brorsdotter], Joh. Nybom m. fl.

Carl August Hagberg,
f. 1810, † 1864.

Den sistnämnde lär äfven hafva diktat en del af sina sånger under sin vistelse i Rasbo, där han »fann en annan fader och moder och syskon».

»Carl August, den oförgätlige», skrifver skalden 50 år senare i ett bref till prof. Th. Hagberg, »som uppsökte mig, ett vildmarksbarn, och fästade mig vid sitt hjärta och vänligt irriterande, väckte till lif de strängaspel, som jag nästan omedvetet bar inom mig. Utan honom hade Alhambra säkert icke blifvit skrifvet.»

Maria Hedvig Posse till Säby. Den bild, som här meddelas, framställer en för sin höga bildning och sitt behagliga väsen känd dam ur de högsta kretsarna under förra seklets första decennier, nämligen grefvinnan Maria Hedvig Posse, född Posse. Hon var född 1775 och

Maria Hedvig Posse till Säby, f. 1775, † 1818.
Gift med hofmarskalken greve Knut Knutsson Posse.

dog 1818 samt var gift med ägaren till Svanå, hofmarskalken greve Knut Knutsson Posse. Porträttet är utfördt af Wertmüller och äges af Kaptenlöjtnanten greve Knut Posse, som benäget medgifvit att den vackra målningen fått reproduceras.

Genmäle till Herr K. F. W—r.

I den recension af mitt arbete »Biskop A. O Rhyzelii anteckningar om sitt Lefverne — i urval utgifna», som finnes införd i första häftet af Personhistorisk Tidskrift d. å., har signaturen K. F. W—r riktat graverande beskyllningar mot min noggrannhet som utgivare, i det han förklarar sig »skäligen misstänka, att åtskilligt, som bort medtagas, uteslutits», och efter att hafva citerat en å sid. 3 i mitt arbete införd not, i hvilken jag förklarar mig förbigå en af Rhyzelius gjord släkthistorisk utredning, tillåter sig följande uttalande: »Af denna nots öfverraskande innehåll synes framgå, att utg. är fullkomligt okunnig om att släkthistorisk forskning i våra dagar med största iver bedrifves, och att resultatén af dylik forskning

allt emellanåt framträder i tryck under senare tid. Det vore därför önskligt, att någon intresserad godtgjorde hvad härvidlag försummats.»

Gentemot detta klander vågar jag hålla före, att intet är försummadt, som tarfvar godtgörelse. I min inledande biografi öfver Rhyzelii skrifter har jag nämligen å sid. LXVIII redogjort för hurusom biskop R. själf lät under namn af »Stamtafva öfver ätten Odhelius» förnya och till trycket bestoa den af mig förbigångna genealogien. Jag ansåg mig icke sid. 3 behöfva upprepa hvad förut var angifvet och än mindre ägde ett omtryck tillräckligt aktuellt intresse, enär lefvernesbeskrifningens släkthistoriska tabeller förete en tidigare mindre öfverskådlig uppställning än den tryckta stamtafvan. (Det af mig använda exemplaret är tryckt efter år 1775 och torde vara en senare upplaga.) På ett föga välvilligt sätt har emellertid rec. stympat min anmärkning, hvars senare del just innehåller släkthistoriska notiser om Rhyzelii närmaste, hvilka i någon mån komplettera stamtafvan. Rec. kunde möjligen af dessa notiser sluta, att jag icke är så okunnig om eller ointresserad för den moderna släktforskningen, och detta i synnerhet, som jag i min inledning behandlat biskop Rhyzelii betydelse som sjuttonhundratalets törhända flitigaste släktforskare och grundläggare af den stora herdaminneslitteraturen, hvilken direkt framgått ur det genealogiskt-personhistoriska intresset. I min bibliografi har jag därjämte från skilda håll sammanfört ej mindre än femton Rhyzelii verk af genealogiskt-biografiskt innehåll, ur hvilka den moderna släktforskningen ännu har värdefullt material att hämta.

Det är vanligt att hvarje specialverk, som ingår i en större publikationsserie, vid citat och i all synnerhet, då det framlägges till granskning, angifves som tillhörande denna serie. Å mitt arbete står såsom öfvertitel: »Skrifter utgifna af Kyrkohistoriska Föreningen». Detta, som rec. fullkomligt negligerat, ger emellertid en helt annan synpunkt för mitt arbetes anläggning, än rec. velat påtvinga det samma. Det är ingen släktforskningsbok, och som personhistoriskt arbete afser det uttryckligen att gifva en karaktärsbild ur svenska kyrkans historia. Då jag nu af utrymmesskäl måst inskränka mig till en edition i urval, har jag från angifna synpunkt varit i min goda rätt, *äfven om* jag lämnat det släkthistoriska materialet å sido.

Det är därför uppenbart att jag ogärna underordnar mig den dom, som rec. med samlarens ringaktning för allt, som ej omedelbart tillfredsställer hans specialintresse, och utan hänsyn till mina klart och detaljeradt uttalade editionsprinciper utkastat öfver mitt, som jag vågar påstå, samvetsgrant utförda arbete.

Uppsala den 6 april 1903.

Josef Helander.

Förklaring.

Då jag i denna tidskrift (se s. 56 h. o.) anmälde »Biskop A. O. Rhyzelii Anteckningar om sitt Lefverne», ansåg jag, att hans skrift borde vara enda föremålet för min åtgärd, och egnade därför ingen annan uppmärksamhet åt den utförliga skriftförteckningen än den som påkallades af meddelandet om porträttet till biskopskrönikan, hvilken därför omnämndes.

Till sådan, med denna tidskrifts uppgift öfverensstämmande, inskränkning ansåg jag mig berättigad, hvadan afsikten icke var eller kunde vara att skriva någon recension eller anmälan af bokens hela innehåll. Jag läste följaktligen endast självbiografien och därtill hörande noter. När jag därvid å sid. 3 fann att utgifvaren uteslutit förfs släkthistoriska anteckningar, oakadt han betecknat dem såsom synnerligen-rikhaltiga, kunde jag ej antaga annat än att det var fråga om någon hittills okänd eller obegagnad källskrift, helst utgifvaren underlåtit att begagna den lätta utvägen att hänvisa till skriftförteckningen. Om sådan hänvisning funnits *där den bori finnas*, skulle jag ej haft anledning att yttra mig som skett, utan upplysningsvis meddelat, att Örnberg i Svenska åttartal 9, 1893, intagit en, enligt af honom följd plan, till största möjliga korthet sammandragen redogörelse för släkten Odhelius ända till 1890-talet, dock med uteslutande af adliga utgreningar, och att han som källa för äldre tid antagligen användt den utförliga

stamtafla Rhyzelius sjelf 1758 låtit trycka. Denna säkerligen endast för utdelning inom släkten tryckta och därför, oaktadt omtryckning egt rum, sällsynta stamtafla borde, liksom flera dylika, upptagas i något släkthistoriskt samlingsverk.

Utgifvaren synes ogilla, att hans meddelanden om Rhyzelii närmaste släkt icke aftrycktes i min uppsats, men sådant var öfverflödigt då tillräckligt derom anföres i Svenska adelns ättartaflor, utg. af Anrep, III: 74, och dessutom af intresserade kan inhemtas uti ifrågavarande bok, äfvensom i Svenska ättartal, anf. ställe.

K. F. W—r.

Släkten Thomæus

(Thomé, Thomé, Adelsköld).

De som önska detta verk (2:a upplagan, tryckt i 20 exemplar) kunna erhålla detsamma genom undertecknad. Priset är för stamtaflan med biografier i enkelt band 14 kr., porträttsamlingen [45 blad ljustryck i stor kvart] 18 kr. Häftade ex. respektive kr. 11 och 14:50.

Alfred Lindberg,
Adr.: Manilla, Stockholm.

Autografer och porträtt

speciellt af svenske topografiske (lokal- och kulturhistoriske) författare, men äfven af andra framstående personer önskas köpa. En del dupletter ur en större autograf- (och porträtt-)samling kunna afstås. Reflekerande hänvände sig till

Alfred Lindberg,
Adr.: Manilla, Stockholm.

Rättelse till Personhistorisk Tidskrift 1903.

(Årg. V.)

Häft. 1. Sid. 15, raderna 1 och 2 skola läsas näst efter raderna 3, 4 och 5. Efter ordet »riddare» rad 8 nedifrån skall vara punkt (.) och därefter läses:

Emellertid finnes det att bland dem, som hafva *typen två* öfver namnet, äfven finnas två, som voro riddare.

Skånska nationen 1833—1889,

biografiska och genealogiska anteckningar
jämte historik

af

stadsfogden C. Sjöström i Lund

är ett arbete, som snart föreligger färdigt i manuskript och kommer att befordras till tryckning, om kostnaden för densamma någorlunda täckes genom subskriptionen. Härmed är skånska nationen slutbehandlad af förf., enär denna som bekant upphörde år 1889. Många nya släktuppgifter komma att meddelas i denna bok, som åtföljes af tillägg och rättelser till förf:s förut utgifna arbeten »Skånska nationen 1682—1832» och »Blekingiska nationen 1697—1900». Register afslutar boken, som äfven kommer att innehålla subskribentförteckning. Den torde kunna vara färdigtryckt i slutet af år 1903 eller början af 1904. Priset blifver för subskribenter 10 kr. per exemplar, hvartill kommer postarfvode. Subskription anmäles hos förf., enär boken icke kommer i bokhandeln.

Stockholm 1903. Kungl. Boktryckeriet.